περί τά μέσα τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος Μητροπολίτης Σάμου & Ἰκαρίας ἐτύγχανεν ὤν ὁ Γαβριήλ ὁ Βος ὁ Κατσαρός ἥν ἐποίμανεν, ἐπί 45 ἔτη συνεχῶς, ἤτοι ἀπό τοῦ 1855–1900.

ὁ Γαβριήλ ἦτο Σάμιος γεννηθείς ἐν τῇ πρωτευούσῃ "Βαθύ" τῷ 1822, ὅπου & ἔμαθε τά τότε κοινά λεγόμενα γράμματα. Νεαρώτατος ἐχειροτονήθη Διάκονος (1837) ἐν τῇ Μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Μετά ταῦτα μετέβη εἰς Μικράν Ἀσίαν, ὅπου ὑπηρέτησεν ἐπί ἱκανόν ὡς Διάκονος & Διδάσκαλος. Ἐκεῖθεν ἐκλήθη ὡς Διάκονος τοῦ Πρεσβυτέρου Διονυσίου. Εἶτα δέ προσληφθείς ἐκεῖ ὑπηρετήσας ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἀνήχθη εἰς τόν βαθμόν τοῦ Ἀρχιδιακόνου. Τῷ 1855 Ἰουνίου 13ῃ ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Σάμου & Ἰκαρίας, εἰς ἥν μετέβη τόν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. ——

Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον – οἱ ἐθνικοί Κανονισμοί
Ἡ Ἐπισκοπή Σάμου & Ἰκαρίας –

Περί τούτων ὁ φιλολογικός Ἐ. Σταματιάδης γράφει ἐν τοῖς Ἰκαριακοῖς αὐτοῦ τά ἑξῆς – σελ. 50–51.

« Αἱ τοῦ Ἀρχιερέως πρόσοδοι ἐν τῇ Ἰκαρίᾳ κατά τούς προγενεστέρους χρόνους ἀνήρχοντο εἰς δώδεκα μέχρι δεκαπέντε χιλιάδας γροσίων κατ' ἔτος, καί ἐσύναζον ἐξ ἑνός γροσίου εἰσπραττομένου παρ' ἑκάστης οἰκογενείας ἐνιαυσίως, ἐξ ἐμβατικίων τῶν ἱερέων, ὧν ἕκαστος ἐξέτινεν ὀκτώ γρόσια τῷ Ἀρχιερεῖ, ἐξ ἀδειῶν γάμου, τοῦ μέν εἰς πρῶτον γάμον ἐρχομένου ἀποτίνοντος εἴκοσι γρόσια, τοῦ δ' εἰς δεύτερον τεσσαράκοντα, καί εἰς τρίτον ἑξήκοντα (ὅτε δ' ὑπῆρχον κωλύματα, ἤ ὡς ἔλεγον "βλάφτα", πρός λύσιν τοῦ γάμου, ταῦτα ἐξωμαλίζοντο δι' ἀναλόγου χρηματικῆς προσφορᾶς) ἐκ λειτουργιῶν, ἁγιασμῶν, χειροτονιῶν, μνημοσύνων καὶ ἄλλων ἱεροπραξιῶν, καὶ ἐν τῇ περιόδῳ, ἣν ὁ Ἀρχιερεὺς ἐλάμβανεν ἐκ τῆς κληρονομίας παντὸς ἀποθνήσκοντος ἄνευ τέκνων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπιτέκνου, ὅταν κατελίμπανε περιουσίαν δυναμένην νὰ ἱκανοποιήσῃ καὶ τὰς [illegible] τοῦ Ἀρχιερέως τὰς ἀξιώσεις. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1862 κανονισθεισῶν τῶν Ἀρχιερατικῶν ἐπιχορηγήσεων, οἱ Ἰκάριοι ἀποτίνουσι τῷ Ἀρχιερεῖ, ἀντὶ τοῦ ἐμβατικίου τῶν ἱερέων, τῶν ἀδειῶν γάμου καὶ τῶν ἐξ ἱεροπραξιῶν τυχηρῶν δεχομένων, γρόσια ἓξ χιλιάδας καὶ πεντακόσια καὶ τὸ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Σαμίων γενόμενοι συμ[illegible] ἔγγραφοι.

Ἡ Βουλὴ τῆς νήσου Σάμου καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς νήσου Ἰκαρίας κύριος Ἀντώνιος Μαυρονικόλας,

κατὰ τὸ ἀπὸ 14 Φεβρουαρίου ἔτους ἐνεστῶτος, [illegible] ἔγγραφον τῆς Δημαρχίας καὶ τοῦ Συμβουλίου Ἰκαρίας, συνελθόντες [illegible], ἐπὶ ἀρχιερατείας τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Σάμου [illegible], κατὰ διαταγὴν τῆς Αὐτοῦ Ὑψηλότητος τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Σάμου, ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπὸ [illegible] Ὀκτωβρίου τοῦ 1862 ἔτους Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν ἐπιστολήν, καὶ τὸν ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως ἐγκριθέντα κανονισμὸν τοῦ ἐν Κων/πόλει ἐθνικοῦ Συμβουλίου, τὸν ἀφορῶντα τὴν ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν τῶν Ἀρχιερέων, καὶ συμφώνως μὲ τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ τὴν ἐν τῇ ιγ' συνεδριάσει τῆς Δης Βουλευτικῆς Συνελεύσεως τῶν Σαμίων τοῦ ἔτους 1862 ἀπόφασιν, ἀνεγνώρισαν ἐπὶ συμφώνου, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ ἀμφοτέρων τῶν νήσων, ὅτι ἡ ἐτησία ἐπιχορήγησις τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου

Σάμου ἐπαρχίας εἰς γρόσια τεσσαράκοντα χιλιάδας καὶ τὴν ἐπιχορήγησιν τοῦ Πανσεβασμιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου εἰς γροσίων τριῶν χιλιάδων, εἰς μὲν τὴν νῆσον Σάμον γρόσια τριάκοντα ἓξ χιλιάδας καὶ πεντακόσια, εἰς δὲ τὴν νῆσον Ἰκαρίαν γρόσια ἓξ χιλιάδας πεντακόσια.

Ἐπειδὴ τὸ ἀναλογοῦν εἰς τὴν Σάμον ποσόν, θέλει χορηγεῖσθαι πρὸς τὴν Πανιερότητά του, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνελεύσεως, ἐκ τοῦ γενικοῦ Ταμείου, ἐπειδὴ δὲ ἡ νῆσος θέλει χορηγεῖ τὸ ἀνάλογόν της ἰδιαιτέρως, ἀπόκειται ἄρα τὴν Πανιερότητά του νὰ πράξῃ καὶ περὶ τὸ τῆς Ἰκαρίας, συμφώνως μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἄνω μνημονευθείσης Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς ἐν τύποις ἐπιστολῆς.

Ἐπὶ τούτῳ συνετάχθη ἡ παροῦσα πρᾶξις καὶ ὑπογράφη ὑπό τε τῆς Βουλῆς, καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἰκαρίας

ΤΔ

προσυπογράψαντος καὶ τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου.

Ἐγένετο δὲ εἰς τετραπλοῦν, ὅπως τὸ μὲν ἓν παραλάβῃ ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης, τὸ ἕτερον κατεχωρισθῇ ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ Ἡγεμονικοῦ Διοικητικοῦ Γραφείου, τὸ τρίτον ἐν τοῖς Ἀρχείοις τῆς Βουλῆς, καὶ τὸ τέταρτον παραλάβῃ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰκαρίας.

Ἐν Λιμένι Βαθέος τῇ 27 Φεβρουαρίου 1863.

ὁ Μητροπολίτης	οἱ Βουλευταὶ	ὁ ἀντιπρόσωπος
† Σάμου Γαβριὴλ	Κ. Μιτζάκης	Ἰκαρίας
(Τ. Σ.)	Α. Κνίτης	Ἀντώνιος
	Ι. Χ. Θεοδώρου	Μαυρογιαννάκης
	Σ. Νικολαΐδης	

Ἡ δὲ Σαμιακὴ Πολιτεία καθώρισε τὰ ἑξῆς

Νόμοι Θρησκευτικοί

Κανονισμὸς Ἀρχιερατικῆς Ἐπιχορηγήσεως

Ν. ΡΝΞ τῆς 5 Μαρτίου 1863.

Συμφώνως μὲ τὸν Εον κανονισμὸν τοῦ Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ τὴν ἀπὸ 1ης Δεκεμβρίου 1862 Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν ἐπιστολὴν περὶ Ἀρχιερατικῆς Ἐπιχορηγήσεως —

Ψηφισάμενοι ὁμοφώνως μετὰ τῆς Δ' ταντικῆς Συνελεύσεως τοῦ 1862 ἔτους,

Ἀποφασίζομεν καὶ διατάσσομεν

Ἄρθρον 1. Τὸ ἐκ τῆς ἐτησίας πατριαρχικῆς καὶ ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως, συνισταμένης εἰς γρόσια τεσσαράκοντα τρεῖς χιλιάδας, ἀναλογοῦν τῇ νήσῳ Σάμῳ ποσόν, ὁρίζεται εἰς γρόσια τριάκοντα ἓξ χιλιάδας πεντακόσια κατὰ τὴν γενομένην διανομὴν μεταξὺ τῆς Βουλῆς τῆς Σάμου καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου Πατριαρχικοῦ τῆς νήσου Ἰκαρίας τῇ συμπράξει καὶ τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου, ὡς ἐν τῇ ἀπὸ 27 Φεβρουαρίου 1863 ἐκθέσει ἀναφέρεται.

Ἀρθ. 2. Ἡ δόσις τοῦ ἀναλόγου ποσοῦ τῶν τριάκοντα ἓξ χιλιάδων πεντακοσίων γροσίων ἄρχεται ἀπὸ α' Ἰανουαρίου ἐνεστῶτος ἔτους, καὶ θέλει χορηγεῖσθαι πρὸς τὸν Μητροπολίτην

ἐκ τοῦ γενικοῦ ταμείου εἰς ἴσας δόσεις κατὰ μῆνα.

Ἀρθ. 3. Πρὸς τῇ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ἐπιχορηγήσει θέλει λαμβάνει ὁ Μητροπολίτης καὶ διὰ τὰς ἀδείας α', β' γ' γάμου ἄνευ διακρίσεως γρόσια δέκα καὶ ὑφ' ἑκάστου τῶν ἐχόντων ἐφημερίας ἱερέων λόγῳ κανονικοῦ δικαιώματος γρόσια δέκα, ὡς καὶ τὰ προσωρινὰ δικαιώματα τὰ ἐν τοῖς ἄρθροις Δ'. Ε'. Ζ'. ζ' Ι' τοῦ κανονισμοῦ ἀναφερόμενα· ἐκτὸς δὲ τούτων οὐδὲν ἄλλο θέλει λαμβάνει τοῦ λοιποῦ. . . .

– (Σαμιακὴ Νομοθεσία σελ. 362 – 363.

№ 1142 τῆς 5 Ἰουνίου 1902.

Περὶ κληρονομίας τοῦ τελευτήσαντος Μητροπολίτου Σάμου Γαβριὴλ Κατσάρου.

Ἄρθρον μοναδικόν. Συμφώνως πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς κανονισμούς, ἀναγνωρίζονται ὡς κληρονόμοι τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Μητροπολίτου, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τὸ Δημόσιον, καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Μητροπολίτου, πρὸς συμπλήρωσιν δὲ καὶ τελείαν ἐξόφλησιν τῆς κληρονομικῆς μερίδος τοῦ Πατριαρχείου, θὰ καταβληθῶσιν ἐκ τῶν ἐν τῷ γενικῷ ταμείῳ μισθῶν

86,000 χρ. γροσίων, συμφώνως πρὸς τὸ συμβιβαστικόν, τὸ γενόμενον ἀποδεκτὸν παρ' ὅλων τῶν κληρονόμων· ὅπως δὲ μὴ ἀδικῆται τὸ πατριαρχεῖον, ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἀμφίων, τὸ Δημόσιον, ἐκ τῆς μερίδος του, χορηγεῖ εἰς τὸ πατριαρχεῖον τὸ ποσὸν τῶν 14,000 γροσίων, καὶ λαμβάνει οὕτω ἐν ὅλῳ τὸ πατριαρχεῖον 100,000 γροσίων· ἐκ τῶν ὑπολοίπων δὲ τὰ μὲν ἔξοδα τῆς κηδείας, ὑπολογιζόμενα εἰς γρόσια 7,000, θὰ ἐπιβαρύνωσι τὴν μερίδα τῶν συγγενῶν καὶ τοῦ Δημοσίου, ἐκ τῆς μερίδος δὲ τῶν συγγενῶν, συνεισφέροντος ἐξ ἴσου καὶ τοῦ Δημοσίου, θὰ κρατηθῇ τὸ ποσὸν τῶν 4,000 χρ. γροσίων πρὸς κατασκευὴν μνημείου νεκρικοῦ.

Οὕτω τὸ πατριαρχεῖον λαμβάνει ἐν συνόλῳ (ὑπολογιζομένων τῶν ἤδη παρ' αὐτοῦ ληφθέντων πρὸς τὰ 100,000 γρόσια)

εἰς μετρητὰ γρόσια 166,998 καὶ τὰ ἱερὰ ἄμφια, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία κατὰ μὲν τὴν ἐνταῦθα γενομένην ἐκτίμησιν ἀνέρχεται εἰς γρόσια 116,106, κατὰ δὲ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένην [illegible] εἰς γρόσια 16,000, ὥστε [illegible] μὲν ἡ μερὶς τοῦ πατριαρχείου ἀνέρχεται εἰς γρόσια 283,104, πράγματι ὅμως τὸ πατριαρχεῖον λαμβάνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γρόσια 182,998, τὸ δὲ Δημόσιον γρόσια 211,500, καὶ τὰ ὑπόλοιπα οἱ συγγενεῖς, οἵτινες παραιτοῦνται πάσης ἀποζημιώσεως κατὰ τοῦ πατριαρχείου καὶ τοῦ Δημοσίου, καὶ τἀνάπαλιν τὸ πατριαρχεῖον καὶ τὸ Δημόσιον κατὰ τῶν συγγενῶν.

(Σαμιακὴ Νομοθεσία
ὑπὸ Γερασίμου Σ. Σβορώνου.
σελίς 892 —)

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ὅτι ὁ Μητροπολίτης Σάμου ὁ [illegible] Γαβριὴλ [illegible] ἦτο κάτοχος μεγάλης περιουσίας. Αὕτη δ' ἠρπάγη, ὅση εὑρέθη! — κατὰ τὰς ἐθνικοποιήσεις καὶ κοινοτικοποιήσεις τῶν πατριαρχικῶν διαιρεθέντα εἰς τρία, περιῆλθεν εἰς τὰ πατριαρχικά, εἰς τὸ Δημόσιον τῆς Σάμου, καὶ εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Μητροπολίτου, ὡς κληρονομικά. Ἐκ τῆς ἀναλογίας τοῦ Δημοσίου ἢ τῆς Μητροπόλεως Σάμου, δὲ ἐλάμβανε καὶ ἡ Ἰκαρία ποσὸν ἄνω τῶν 350 γροσίων, τὰς ὁποίας ἐπειδὴ μάλιστα ἀπαιτοῦσιν ἀεὶ αἱ δημογεροντίαι Ἰκαρίας, ἀπεφάσισαν ὅτι θὰ ἔπαυον πληρώνουσαι πρὸς τὸν Μητροπολίτην τὴν συμφωνηθεῖσαν ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν ἐκ γροσίων 6,500. Μόλις δὲ τῷ 1914, ἐπὶ τῇ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀμφοτέρων τῶν νήσων, κατωρθώθη ἡ Ἰκαρία καὶ ἔλαβε παρὰ τῆς Σάμου τὴν ἀναλογίαν αὐτῆς.

Ἡ ἵδρυσις τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ Σάμιοι Μητροπολῖται Σάμου καὶ Ἰκαρίας

Ἐνταῦθα κατὰ ἱστορικὸν καθῆκον ἐπεκτείνω τὸν λόγον, γενικώτερον ἀνασκοπῶν τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ μέσου τῶν αἰώνων, καὶ δὴ κατὰ τοὺς σκληροὺς χρόνους τῆς δουλείας, ἐπὶ Φραγκοκρατίας ἢ Τουρκοκρατίας, ἡ Ἐκκλησία ὡς ἄλλη φιλόστοργος μήτηρ περιέθαλψε τὸ ταλαίπωρον ἡμῶν γένος, τὸ ὁποῖον ἐν σκοτίᾳ διήρχετο τὸ δούλειον ἦμαρ. Ἐστήριζε δὲ μέχρι αὐτῆς πολλάκις ἐγένετο καὶ τὰ ἐξιλαστήρια θύματα τῆς ξενικῆς τυραννίας.

Ἡ Ἐκκλησία ἐπίσης περὶ πολλοῦ ποιουμένη τὴν παιδείαν ἵδρυσε σχολεῖα πρὸς φωτισμὸν τοῦ γένους. Φιλάνθρωποι δὲ φιλόμουσοι ἱεράρχαι διέπρεψαν πρωτοστατοῦντες εἰς τὴν ἵδρυσιν φιλανθρωπικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων. Εἰς δὲ τὴν τάξιν ταύτην καταλέγεται, καὶ ὁ περὶ οὗ ἀνωτέρω ὁ λόγος Μητροπολίτης Σάμου καὶ Λυκαρίδης Γαβριὴλ ὁ Β΄ ὁ [illegible], ὡς [illegible] κατέχοντο, τό γ' ἐπ' ἐμοὶ ἀγνοῶ, ἀλλὰ μοὶ εἶπον ὅτι τὰ πάντα [illegible].

Ὁ συμπατριώτης καὶ σύγχρονος αὐτοῦ ἱστορικός Ε. Σταματιάδης, γράφων περὶ αὐτοῦ λέγει ὅτι "ἐποίμαινε θεοφιλῶς τὴν ἐπαρχίαν" (Ἰκαριακὰ σελ. 50). Φαίνεται ὅμως ὅτι ἀσχημάτιστον μᾶλλον, μετεχειρίσθη τὴν στερεότυπον φράσιν — "θεοφιλῶς" — διότι ἐπρόκειτο περὶ ἐπισκόπου. Ἀλλ' ὅμως, ἐκ τῶν περιγραφῶν δικαιούμεθα νὰ ἀμφισβητήσωμεν τοῦτο. Διότι ἐὰν ἐπελέγη ὅστις ὤφειλε νὰ ἐπιλεγῇ ὡς [illegible], οὐδέποτε θὰ κατέληγε [illegible]. Οὐδαμοῦ δὲ ἤκουσα ὅτι ἐμερίμνησε περὶ πτωχῶν, χηρῶν, ὀρφανῶν, καὶ ἂν γίνῃ περὶ δυστυχούντων, ὥστε νὰ γράψω περὶ αὐτοῦ ὅτι "ἐκόσμησεν ὅλους τοὺς πτωχούς" ἢ ὅτι ὡς [illegible], ἦτο φιλάνθρωπος

— καὶ φιλάνθρωπος — διότι "τὰ πάντα τοῖς πᾶσι, [illegible] δὲ ὅσα τὰ [illegible]".

Τοὐναντίον ἐπὶ 45 συναπτὰ ἔτη ἀρχιερατεύσας ἐν [illegible] Ἰκαρίᾳ, ὡς μόνον σκοπὸν τοῦ βίου αὐτοῦ εἶχε τὸν χρηματισμόν. Καὶ περὶ τοῦ τρόπου τοῦ χρηματίζεσθαι ἢ [illegible], [illegible] ἤκουσα τὰ χαρακτηρίζοντα τὴν φιλαργυρίαν τοῦ ἀνδρός. Καὶ τὰ ὅσα [illegible] [illegible] [illegible] ἢ [illegible], οὔτε περὶ [illegible] αὐτὰ περὶ σχολείων, οὔτε περὶ τοῦ [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ὥστε ὅτε κατὰ τὸ ἔτος 1870 πλοίαρχοί τινες ἐν Ἰκαρίᾳ ἐπεχείρησαν νὰ ἱδρύσωσι σχολεῖον ἐν τῇ πρωτευούσῃ Ἅγιος Κήρυκος, ἀπήντησαν μεγάλην ἀντίστασιν παρὰ τοῦ ἱερέως, ὅστις [illegible] τοὺς [illegible] ἐκείνους [illegible] Μασόνους! ἤτοι ἀθέους ἢ ἀντιχρίστους, ὡς ἐφρόνουν ἢ ἐφρόνουν τινὲς τῶν φανατικῶν [illegible] οἵτινες [illegible] τὸν [illegible] ἢ [illegible] τὴν [illegible] —

τινὲς τῶν Ἰκαρίων, οἵτινες καὶ ὑπέγραψαν τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ἄνδρες ἔντιμοι καὶ λίαν ἀξιόπιστοι, προσέθηκαν, ὅτι δικαίως τόσον ἀγανακτοῦσιν ὅτι οἱ Σάμιοι Μητροπολῖται, ἐθεώρησαν ἀείποτε τὴν Ἰκαρίαν, ὡς δικόν τους κτῆμα πρὸς θεραπείαν αὐτῶν, αὐτόχρημα φραγκικὸν φέουδον καὶ τουρκικὸν τσιφλίκιον. Ὅσῳ δὲ ὑπερβολικοὺς καὶ ἂν κρίνῃ τις τοὺς Ἰκαριεῖς, ἐξ ὅσων ἤκουσα ἢ εἶδον, ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτῶν δὲν ἀφίστατο τῆς ἀληθείας.

Δυστυχῶς ἐν τῇ ἐπισκοπικῇ ἔχομεν πλεῖστα πικρὰ σημεῖα τοῦ ἡμετέρου κλήρου ἕνεκα τῆς φιλοχρηματίας, ἥτις συνεπάγεται σιμωνίαν ἢ ἀσπλαγχνίαν μέχρις ἀπανθρωπίας.

Ἤδη ὁ Γαβριὴλ κατέθανεν, ὡς ἀποθανὼν δεδικαίωται, κατὰ γνῶσιν τῆς ἐκκλησίας, οὐχὶ ὅμως ἡ κατὰ τὴν κρίσιν

καὶ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἱστορίας, ἐνώπιον τῆς ὁποίας πάντοτε θὰ εἶναι ὑπόλογος ὡς ἱεράρχης.

Τὸν Γαβριὴλ διεδέξατο ὁ Ἀθανάσιος Καπουράλης ἐκ Πύργου τῆς Σάμου, ἀνδρικὸς τὸ παράστημα καὶ καλλιφωνότατος. Ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Διετέλεσε πρότερον ἀρχιδιάκονος τοῦ Βάρνης Κυρίλλου, καὶ εἶτα πρωτοσύγκελλος αὐτοῦ ἐν Καστορίᾳ, ὅπου ὕστερον διεδέχθη αὐτὸν ὡς ἐπίσκοπος, ἐπιδείξας ἐθνοπρεπῆ πολιτείαν, ὡς παρὰ Καστοριέων γουναράδων, ἤκουσα ἐν Πειραιεῖ. Ὡς Μητροπολίτης Σάμου-Ἰκαρίας ὀλίγα ἔτη ἔμεινε (1900-1903). Οἱ Ἰκάριοι μοὶ ἔλεγον ὅτι ἐχρηματίζετο παρὰ τῶν πλουσίων ἵν' ἔδιδεν εἰς τοὺς πτωχούς.

Μετὰ τὸν Ἀθανάσιον, Μητροπολίτης Σάμου ἐγένετο ὁ Κωνστάντιος Βουλγαρίδης ἐκ Νέου Καρλοβασίου τῆς Σάμου. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης, [illegible] τὰ Νομικά. Ὑπῆρξε νομικὸς ἐπίτροπος τῶν πολεμοπαθῶν. Τῷ δὲ 1903 ἐξελέγη Μητροπολίτης Σάμου καὶ Ἰκαρίας, καὶ ὡς τοιοῦτος διετέλεσε μέχρι τοῦ 1925 ὅτε ἀπέθανε —

Ὁ Κωνσταντῖνος — ὃν καὶ προσωπικῶς ἐγνώρισα — κατεῖχε μεγάλην παιδείαν τυχὼν ἐν Εὐρώπῃ, εἶχε δὲ ἐξαίρετα [illegible], οὐδὲν κατώρθωσε τὰ [illegible] τὸ [illegible] [illegible] καὶ [illegible] τῆς [illegible] ἐπισκοπῆς, τὸ μὲν διότι ἀπὸ χαρακτῆρος ἐστερεῖτο [illegible], τὸ δέ, [illegible] διότι [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], καὶ [illegible] τοῦτο ἠδυνήθη νὰ χειροτονῇ [illegible], δέον μάλιστα νὰ εἴπω ὅτι [illegible] [illegible] [illegible] ἐπιτυχίας.

[illegible] ἐκ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ταχέως συνεκρούσθη πρὸς τοὺς Ἰκαριώτας. Τοσοῦτον δὲ [illegible] τὰ πράγματα σὺν τῷ χρόνῳ, ὥστε τῷ 1908 ([illegible]) καὶ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] αὐτὸν πρὸς τὸ [illegible] [illegible] [illegible] καὶ τὸ ἐθνικὸν [illegible] [illegible] — [illegible] — [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], ὡς ἂν [illegible] [illegible], ὡς [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] τὸν [illegible], καὶ [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] φύσεως [illegible] [illegible] [illegible] τῶν Ἰκαριωτῶν, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] τῶν Ἰκαριωτῶν, πρὸς [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — οἱ [illegible] [illegible] [illegible] νὰ [illegible] [illegible] [illegible] ἐπιχορήγησιν πρὸς τοὺς Μητροπολίτας ἢ νὰ προβλέψωσι ταῦτα ἐν τῇ [illegible] ὀφειλομένης προστασίας [illegible] ἐν τῇ [illegible] τοῦ [illegible].

Ἡ στάσις αὕτη τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τοὺς Μητροπολίτας [illegible] [illegible]. Τὸ δὲ Πατριαρχεῖον [illegible] γενικώτερα καὶ σοβαρώτερα ἀσχολούμενον, δὲν [illegible] νὰ [illegible] Μητροπολίτας καθ' ὃν τρόπον ἠξίουν οἱ [illegible]. Ὑπέδειξεν ὅμως εἰς αὐτοὺς ὅπως [illegible] τὰς μετὰ τοῦ [illegible] διαφορὰς καὶ νὰ [illegible] τὴν [illegible] [illegible].

Ὡς πρὸς τὸ μέγα τοῦτο ζήτημα [illegible] [illegible] καὶ δὴ καὶ ἐπιτοπίων, ἡ Α. Π. ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ, ὁ Γ' [illegible] [illegible] εἰς τὴν [illegible] θέσιν νὰ [illegible] τῶν μεγάλων

[illegible] καὶ νὰ [illegible], [illegible] τὴν [illegible] καὶ τὸ ἔθνος διὰ τὴν [illegible] τοῦ κλήρου, καὶ διὰ τὰ [illegible], τὰ ὁποῖα μετήρχετο οὗτος πρὸς χρηματισμόν —

Οἱ Μητροπολῖται [illegible] [illegible] [illegible], ἐβουλήθησαν νὰ [illegible] τὸν [illegible] καὶ νὰ [illegible] [illegible] εἰς τὸν [illegible] καὶ [illegible] [illegible] [illegible] χρόνον. Καὶ πρὸς τοῦτο [illegible] [illegible] τὸ Πατριαρχεῖον τῷ 1910 [illegible] ἐν τῇ περιστάσει [illegible] ὁ [illegible], ὑποδείξας ὅτι [illegible] [illegible] ἀφ' ἑνὸς νὰ [illegible] καὶ εἰς τὰς [illegible] περιστάσεις τὰς ὁποίας διήρχετο καὶ αὐτὴ [illegible], καὶ ὅτι ὅσον τὸ ὑπόδουλον ἔθνος [illegible], καὶ [illegible] τὸν λόγον τὸ Πατριαρχεῖον. Ταῦτα συνέβησαν ὥστε ὁ πρόεδρος [illegible] [illegible] [illegible] ἐν τῇ [illegible] [illegible] φιλο[illegible] νὰ [illegible], ὥστε νὰ μὴ [illegible] [illegible] καὶ [illegible].

+ ὁ Μητροπολίτης Σάμου [illegible] ἀρχιερατικοῦ [illegible] Κωνσταντίνου [illegible] ἐπιτρόπου [illegible]

τούτου γενομένου ἀντὶ τοῦ παλαιοτάτου τῆς ἀρχαίας νέας καθεδρικῆς, ἐπειδὴ γνωστὸν τὸν συνεβάλλετο ὁ Μητροπολίτης Σάμου Κωνσταντῖνος, παρὰ τοῦ ἀρχιερατικοῦ αὐτῆς ἐπιτρόπου Πασᾶ Κωνσταντίνου κοτζαμπασία, ὃν σπουδαίως ὑπέστησε καὶ παρ' ἑαυτῷ τῆς κυβερνήσεως, ὅπου διέτριβε τότε ὡς μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Καὶ ἐπωνομάσθη μὲν διὰ τὰς προσθήκας τοῦ θυμιατηρίου, ὅθεν καὶ ἐχάρη διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτῶν, μίαν δὲ εὐρύχωρον καὶ εὐπρεπέστατον στεγάζεται πρὸ ἔτους, διὰ τὸ συνοικισμὸν τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἐν γένει ἐξόδων μου+.

Διὰ τῆς προόδου τοῦ χρόνου ὁ τῆς ἀρχιερατευούσης τῆς Ἰκαρίας, τῆς Σάμου, ὁ Μητροπολίτης Κωνσταντῖνος ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Ἰκαρίαν πρὸς ποιμαντορικὴν περιοδείαν

προσκυνητήριος ὅπου τὸ σεβαστὸν ἱερὸν συνελθόντων, ἐξετασθέντος τοῦ Μητροπολίτου καὶ τοῦ τοῦ πολεμικοῦ οἴκου τοῦ Πέτρου Μιχαχίου, μετ' ἐμοῦ, τὰ συγκεντρώματα. Ἀλλὰ τὰ κοινοτικὰ ζητήματα δὲν ἔπαυσαν, καὶ οἱ χαρακτῆρες ἐπιτείνονται δὲν ἠρεμοποιήθησαν, καὶ δὴ καὶ μετὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτικοῦ καθεστῶτος. Ὕστερον κ' ἔπειτα, ἐφ' ἕνα χρόνον ἔσχε καὶ ἄλλον Ἐπίσκοπον+

Αἱ Μητροπόλεις ἐν Αἰγαίῳ

+ Ἀποχωρίσεως τοῦ κ/τε λόγου ἐκκλησιαστικῶς αἱ Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου διαιροῦνται εἰς δέκα Μητροπόλεις. 1η) τῆς Λήμνου. 2α) τῆς Ἴμβρου καὶ Τενέδου 3η) τῆς Μηθύμνης. 4η) τῆς ἐν Λέσβῳ Μυτιλήνης. 5η) τῆς Χίου 6η) τῆς Σάμου καὶ Ἰκαρίας 7η) τῆς Λέρου καὶ Καλύμνου 8η) τῆς Κῶ. 9η) τῆς Καρπάθου καὶ Κάσου καὶ 10η) τῆς Ρόδου. εἰς μίαν Ἐπισκοπὴν τὴν τῶν Μοσχονησίων, καὶ εἰς τὴν Ἐξαρχίαν τῆς Πάτμου.

Κεφάλαιον Ιον

Ἡ παιδεία ἐν τῇ Δωδεκανήσῳ.

Ἐπί Τουρκοκρατίας ἀνέκαθεν συνεχῶς παρά τὴν Ἐκκλησίαν ἦτο καί ἡ παιδεία. Τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία τοῦ Γένους ἡμῶν. Σμικρόν μετά τὴν ἅλωσιν τῆς Κων/πόλεως, τό Πατριαρχεῖον ἵδρυσε τὴν περιώνυμον Πατριαρχικήν Ἀκαδημίαν, τήν τοῦ "Μεγάλου τοῦ Γένους Σχολήν" ἐξ ἧς προῆλθον τοσοῦτοι λογάδες τοῦ Ἔθνους κληρικοί τε καί λαϊκοί. Σύν τῷ χρόνῳ δέ οἱ κατά τόπους Ἱεράρχαι, κύριον αὐτῶν μέλημα ἐθεώρησαν τὴν ἵδρυσιν σχολείων ὅσον τοῦτο ἦτο δυνατόν. Διό τινες τούτων διά τό φιλογενές καί φιλόμουσον αὐτῶν, ἐθνικοί εὐεργέται αὐτόχρημα κατέστησαν.

Ἀλλά καί αἱ Κοινότητες οὐδαμῶς ὑπελείφθησαν ἐν τῷ ζήλῳ αὐτῶν ὅπως προαγάγωσι τὴν παιδείαν.

Ἡ Δωδεκάνησος πρωΐμως ἐφωτίσθη. Τό μέν ὡς ἐκ τοῦ ὁμοιογενοῦς πληθυσμοῦ καί τοῦ ναυτιλιακοῦ χαρακτῆρος τῶν κατοίκων, τό δέ καί διότι ἐγγύς, καί μεταξύ αὐτῶν ἐλειτούργουν αἱ ἱστορικαί Σχολαί, τῆς Σμύρνης καί τῶν Κυδωνιῶν, τῆς Χίου καί τῆς Πάτμου.

Ἐν Σάμῳ, ἀπό τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος ἐλειτούργει τό Πυθαγόρειον Γυμνάσιον· ἐν δέ τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις τό "Βενετόκλειον" ἐν Ρόδῳ, ἐν Σύμῃ τοιοῦτον ἑπτατάξιον Γυμνάσιον, ἐν Καλύμνῳ τό "Νικηφόρειον" Γυμνάσιον [illegible] ἤ τό Βουβάλειον [illegible].

Ἡ παιδεία ἐν Ἰκαρίᾳ

Ὡς ἐκ τῆς γειτνιάσεως αὐτῆς πρός τήν Πάτμον ἤ Σάμον ἐκεῖθεν παρέλαβε καί τά πρῶτα φῶτα. Καί ἐν αὐτῇ ἐδίδαξαν κατ' ἀρχάς ἱερεῖς καί γραμματοδιδάσκαλοι, σύν τῷ χρόνῳ δέ τελειόφοιτοι τῶν ἀνωτέρων σχολείων τῆς Σάμου, καί ὕστερον ἀπόφοιτοι τοῦ Πυθαγορείου Γυμνασίου, Σάμιοι τε ἤ Ἰκάριοι, ἐξ ὧν τινες, νῦν ἐπιστήμονες

Χάρις εἰς τὸ Κοινοτικὸν σύστημα τῆς Ἰκαρίας, καὶ τὴν πατρικὴν μέριμναν τῶν Δημογεροντιῶν, λήγοντος τοῦ 18ου αἰῶνος ἱδρύθησαν Δημοτικὰ σχολεῖα εἰς τὰ πρωτεύοντα χωριὰ τῆς νήσου.

Ἐν ἔτει δὲ 1870, τῇ πρωτοβουλίᾳ τριῶν προυχόντων τοῦ Βασιλείου Κράτσα, τοῦ Ζαγριώδη Παμφίλη καὶ τοῦ Ξένου Ξενάκη, ἀπεφασίσθη ἡ ἵδρυσις Σχολείου ἐν τῇ πρωτευούσῃ Ἅγιος-Κήρυκος. Αὐτοὶ ἔπαθον ἀνωτέρω, εὗρον ἀντίστασιν παρὰ τῶν ἱερέων, οἵτινες ἀπεκάλεσαν αὐτοὺς Μασσόνους! Φανταζέσθω τις τὴν παχυλὴν ἀμάθειαν καὶ τὰς προλήψεις τῶν ἱερέων, ὡς καὶ τὴν ἀβελτηρίαν καὶ τὸ ἀφιλόμουσον τοῦ Ἀρχιερέως, ὅστις ὑπῆρξε καὶ ἀναλφάβητος! Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῶν φιλομούσων Ἰκαρίων καὶ διανοουμένων τινων καὶ προυχόντων πλοιάρχων, καὶ εἰς ἄλλα μὲν χωριά, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν πρωτεύουσαν Ἅγιος Κήρυκος ἱδρύθη σχολεῖον

σχολεῖον, τὸ ὁποῖον σὺν τῷ χρόνῳ προήχθη εἰς Ἑξατάξιον Ἀστικὸν Σχολεῖον ἢ Σχολαρχεῖον. ἐπειδὴ δὲ "πλὴν ἡ ἐν Εὐδήλῳ πρωτευούσῃ τοῦ Δήμου Μεσαρίας, ἡ ἐν Χριστῷ πρωτευούσῃ τοῦ Δήμου Περαμεριᾶς, ἡ ἐν Καραβοστάμῳ Φαναρίου — ὑπῆρχον ἑξατάξια Ἀστικὰ σχολεῖα. τὰ τῆς Παιδείας ἐν τῇ νήσῳ διηύθυνον ἐξ ὁλοκλήρου αἱ Δημογεροντίαι, αὗται συνετήρουν τὰ σχολεῖα διὰ διαφόρων κοινοτικῶν φόρων. (ἴδε ἄρθρον 38ον τοῦ Κοινοτικοῦ Κανονισμοῦ).

Ὅτε δὲ ὕστερον ὁπωσοῦν ἐγένετο ἡ κατάληψις τῶν σχολείων κατὰ τὰ ἔτη 1909–1911, ἀπεστάλησαν ἐκπαιδευτικὰ καθήκοντα ἐν Ἰκαρίᾳ, τῇ διοργανώσει καὶ ἐποπτείᾳ τῶν σχολείων καὶ σχολάρχης ἐν ταὐτῷ · ἐν Ἁγίῳ Κηρύκῳ.

Ἰδοὺ ὅμως τὰ οἰκήματα, ταῦτα καίτοι δὲν ἐξεπλήρουν πάντας τοὺς σχολικοὺς ὅρους, ἦσαν ἀνεκτά. Ἰδοὺ ὅμως τοῦτο οἱ κάτοικοι ἦσαν ἀξιέπαινοι διότι, μετὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἄποψιν ἐστερημένοι παντὸς ~~[illegible]~~ σχολείου. Ταῦτα ὅμως ἐστεροῦντο καὶ πολλῶν βοηθημάτων πρὸς διδασκαλίαν. Ἱστορία τῆς Ἰκάρου δὲν ἐδιδάσκετο.

ὑπάρχει ἐγχειρίδιον πατριδογραφίας, ἀλλ' οὐχί καὶ χάρται τῆς Νικαρίας. Πρὸς τοῦτο ἐσχεδίασα ὁ ἴδιος καὶ διένειμα εἰς τὰ Σχολεῖα, ἀντιγράψας τὸν τοῦ Ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου ἢ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν ἐν Ἀθήναις, καὶ συμπληρώσας ἐξ ἰδίων τοπογραφικῶν μελετῶν κατὰ τὰς περιοδείας μου ἀνὰ τὴν νῆσον, ἰδίᾳ τὴν θερινὴν τοῦ 1908.

Διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι. Οὗτοι ἦσαν Ἰκάριοι ἢ Σάμιοι, ἰδίᾳ αἱ διδασκάλισσαι. Ὡς πρὸς τὴν μόρφωσιν αὐτῶν ἦσαν ἀπόφοιτοι τοῦ ἐν Σάμῳ Πυθαγορείου Γυμνασίου, οἱ [illegible] δὲ [illegible] ἢ ἐκ τινων μόνον τάξεων τοῦ Γυμνασίου, αἱ δὲ διδασκάλισσαι ἐκ τινος Παρθεναγωγείου, συνήθως [illegible]. Ὥστε αἱ γνώσεις τῶν διδασκάλων ἠδύναντο

νὰ θεωρηθῶσι μᾶλλον ὡς γραμματοδιδασκάλων. Ἐδίδασκον δὲ οὗτοι εἰς τριτάξια ἢ τετρατάξια δημοτικὰ σχολεῖα. Καίτοι δὲ ἐστεροῦντο ἀνωτέρας μορφώσεως, καὶ ἰδίᾳ παιδαγωγικῆς, ἦσαν ζηλωταί, φιλότιμοι, καὶ φιλοπάτριδες. Αἱ διδασκάλισσαι ὑπερεῖχον ὡς πρὸς τὸ παιδαγωγικὸν μέρος, μετὰ μείζονος στοργῆς καὶ ἐπιεικείας φερόμεναι πρὸς τὰ παιδία, ~~[illegible]~~ εἰς τὰ ὁποῖα ἐνέβαλλον ἀγάπην πρὸς τὸ σχολεῖον. Διὸ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ὀρεινὰ χωρία, ὅπου δὲν συνέβαινε νὰ ἦτο διδασκάλισσα, ἰδίως κατὰ τὸν χειμῶνα, τὰ παιδία [illegible] πρωῒ ἐπορεύοντο εἰς τὸ Σχολεῖον.

Τὰ οἰκονομικά.

Καὶ οἱ διδάσκαλοι οὗτοι καθὼς οἱ στρατιῶται ἐπετέλουν τὸ καθῆκον αὐτῶν, ἐν μέσῳ [illegible] ἀθλίων περιστάσεων, πρὸς [illegible] πάσχοντες καὶ στερήσεις ὑφιστάμενοι πρὸς πορισμὸν καὶ χάριν τοῦ τοιούτου ἔργου!

διότι καὶ τὸ ταμεῖον τῆς δημογεροντίας σπανιάκις ἦτο κενόν, καὶ ἐξ ἄλλων μὲν λόγων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς αὐθαιρεσίας ἀπαιδεύτων τινῶν δημογερόντων, καὶ τοῦ διηνεκοῦς ἀντιδράσεως ἐπιτρόπων τινῶν, οἵτινες ἠξίουν ν' ἀπολαμβάνωσι μέρος τῆς σχολικῆς ἐφορείας, ἄλλως ἤθελον νὰ καταβάλωσι τοὺς κοινοτικοὺς [illegible] διορισμούς. Οἱ μισθοὶ τῶν διδασκάλων ἦσαν μικροὶ ἐλάχιστοι καὶ ὅλως ἀνεπαρκεῖς διὰ τὸν ἡμερήσιον [illegible] — ἀπὸ 2,000 μέχρις 6,000 γροσίων ἐτησίως.

Τὰ σχολικὰ κτίρια, καὶ αὐτὰ ἔτι τῆς πρωτευούσης, εὑρίσκοντο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν ἐνῷ οἱ ἔφοροι ἐφρόντιζον [illegible] [illegible].

Μέθοδος τῆς διδασκαλίας.

ἕως ὥρας τινὸς ἐπεκράτει τὸ ἀρχαῖον σύστημα τῆς μηχανικῆς ἀποστηθίσεως, τῆς ἀπαργαίας κανόνων τῆς γραμματικῆς, καὶ τῶν αὐστηρῶν τιμωριῶν τῶν μαθητῶν.

Καὶ ἡ κατάστασις αὕτη, ὡς χρονία, δὲν ἠδύνατο νὰ βελτιωθῇ ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος καθ' ὃ ἔλειπεν ἡ ἀναδιοργάνωσις καὶ ἡ ἐποπτεία τῶν σχολείων. Τὸ τοιοῦτον οὔτε εὐχερὲς ἦτο, ἐξαιρέσει οἰκονομικῶν μέσων, ἀλλ' οὔτε ἡ φιλάνθρωπος, νὰ ἰδρύωνται διδακτήρια ἔμπειροι διδάσκαλοι οἱ ἔχοντες ἄλλην παίδευσιν. Ἄλλως τε, καὶ τὸ χαρακτηριστικὸν ἦτο ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ἡ ἀντιμισθία ἦτο τοσοῦτον ἀτελής. Ἐπεβάλλετο χρειαζόμενα [illegible] ἡ βαθμιαία βελτίωσις τῶν σχολείων. Ὅτε δ' ἐπὶ τῆς διευθύνσεώς μου [illegible], ἐδημοσίευσα [illegible] [illegible] ὀλίγοι καὶ [illegible] τῶν διδασκάλων καὶ οὐχὶ ἐπιτηδείων αὐτῶν.

Ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἐπιχορηγούμενα τὰ χωρία ἐπλήρουν τοὺς διδασκάλους ἐπιτηδείως δὲ καὶ βιβλία πρὸς μελέτην,

καὶ ὅτε πρὸς μὲν τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, συνήθως τετρατάξια - μονοδιδάσκαλα, καὶ τὰ ἑξατάξια - ἑξαδιδάσκαλα - αἱ ἀνάγκαι ἠδύναντο νὰ συμπληρωθῶσι, δι᾽ ὑποδειγματικῶν διδασκαλιῶν, διὰ βιβλίων πρὸς μελέτην, καὶ διὰ προσλήψεως [illegible] διδακτικοῦ.

Ἀλλ᾽ ὅσον ἀφορᾷ τὸ ~~ἀπαιτούμενον~~ [illegible] σχολαρχεῖον ὁποῖα τὰ ἐν Ἑλλάδι, ἢ ἑξατάξιον ἀστικὴ σχολή, κατὰ τὸ πρόγραμμα τῶν [illegible], καὶ μάλιστα διὰ τὰς ἀνωτέρας τάξεις, τὸ ἔργον ἦτο δυσχερές,

διότι οἱ ἑκάστοτε [illegible] ἐκ Φιλοσοφικῆς ἠθέλησαν νὰ ἐφαρμόσωσιν αὐτούσιον τὸ πρόγραμμα τῶν ἐν Ἑλλάδι σχολαρχείων, ὡς πρὸς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, καὶ τοῦτο ἦτο δυσεφάρμοστον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι. Ἀλλὰ καὶ τὸ μέγιστον τὸ κενὸν [illegible], ἕνεκα πολλῶν ἐτῶν, καὶ [illegible] τοῦ ἑτέρου [illegible], [illegible], [illegible] ὑπὸ παιδείας, τῶν ἐφημερίδων, περιοδικῶν, βιβλιοθηκῶν, συλλόγων, ἑταιρειῶν.

Ὅτε δ᾽ ὑπὸ ἱδρύσεως διδασκαλείων ἀρρένων ἐν τῇ [illegible], ὡς τὸ [illegible], καὶ τὰ τετρατάξια δημοτικὰ σχολεῖα εἶχον διδασκάλους ἱκανῶς κατηρτισμένους καὶ διὰ τῆς παιδαγωγικῆς. Οὕτω δὲ ὁ μαθητὴς [illegible] ἱκανὴν προπαρασκευὴν ὅπως προχωρήσῃ εἰς τὰ σχολαρχεῖα, κατόπιν δὲ [illegible] [illegible] ἢ Φιλόλογοι, ἢ Φυσικομαθηματικοί, ἢ καὶ Θεολόγοι.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, ὅπου περὶ πάντων ἀδιακρίτως ἐπιμελεῖται τὸ κράτος. Ἀλλ' ἐν τῇ ὑποδούλῳ καὶ πενιχρᾷ Ἰκαρίᾳ, τῇ ὀρεινῇ καὶ [illegible] κακοποιουμένῃ, δυσχερέστατον ἂν μὴ πάντῃ ἀδύνατον ἦτο, νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ τοιοῦτο πρόγραμμα. Ἀλλ' ἀνέφερον [illegible] ἐφαρμοζόμενον, ἐκ φιλοδοξοτέρου ἵνα γνωσθῇ ὅτι κατώρθωσαν οἱ διδάξαντες ἀποφοίτους τοῦ Σχολαρχείου μαθητὰς ἐπιτυγχάνοντα, συνήθως τῶν Γυμνασίων Σάμου - Χίου.

ὁ Σχολάρχης

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου ἤδη τὸ 1909-10 φοιτητὴς τῆς ἐν Ἁγίῳ Κηρύκῳ Ἀνωτέρας [illegible] Ἑλληνικῆς Σχολῆς, ὁ Σχολάρχης, ἐτύγχανεν ὤν, ὁ Ἰκάριος Γεώργιος Σταματίου Λομβαρδᾶς, ἐξ Ἁγίου Πολυκάρπου Ῥαχῶν τοῦ Δήμου Πεζομεριάς.

ὁ Γ. Λομβαρδᾶς εἶχε μαθητεύσει εἰς τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν Σύρου ἐπὶ Ἀρχιεπισκόπου Μεθοδίου ὑφ' οὗ ἐπροστατεύετο, ὕστερον δὲ ἐφοίτησεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, διακούσας φιλολογικὰ μαθήματα. Ὑποστὰς δὲ δοκιμασίαν ἐνώπιον ἐξεταστικῆς ἐπιτροπείας, ἔλαβε τὴν ἀδείαν τοῦ διδάσκειν ὡς Ἑλληνοδιδάσκαλος. Καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπηρέτησεν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη ἐν Ἑλλάδι — ὡς εἰς τὴν Σαλαμῖνα, [illegible]. Φύσει ὅμως ἰδιόρρυθμος καὶ ἀνησύχου χαρακτῆρος, εἶχε ῥοπὴν πρὸς τὰ ποιητικὰ καὶ πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν. ~~τοῦ~~ Τοιουτοτρόπως διέπρεψεν ὡς [illegible] ἐν Σύρῳ, ὅπου κατέλιπε καὶ ποιητικὰ ἀνέκδοτα.

Σημ. ὁ Γ. Λομβαρδᾶς ἐπωνομάσθη οὕτω κατὰ τὸ Λομβάρδος. Διότι ἐν Ἰκαρίᾳ ἐκαλεῖτο ὀρθῶς Λαμπαρδᾶς — ὅπως Βοζαλινοί — ἐκ τοῦ παλαιοτέρου «Λαμπαρδάς» (ἴδε τὸ Βον μέρος τῶν "Ἰκαριακῶν" μου περὶ κυρίων ὀνομάτων ἐπωνύμων.

ἐγκατασταθεὶς ἀπὸ ἐτῶν εἰς Ἰκαρίαν εἰργάσθη καὶ εἰς τὰ ἰδιωτικὰ [illegible] [illegible], ὡς διευθυντὴς τῶν Σχολείων, ἀπολυθεὶς ὅμως ἕνεκα δυσχερείας καὶ δι' οἰκονομικάς, ὡς [illegible] καὶ [illegible]. Ὡς [illegible], ὁ φύσει ῥέπων πρὸς τὰ ποιητικά, ἐστράφη πολλάκις ἀντιγράφων διαφόρων ἢ δὲ [illegible], ὧν οὐδενὸς τοῦ χαρακτῆρα διεστραμμένου ἢ τὰ δύσκολα ἢ ἡ ἀρέσκεια, ἀλλὰ καὶ ἰσόρροπον καὶ ἡ ἁρμονία. Ἀφ' ἑτέρου ὁ ἴδιος [illegible] τῆς γνώσεως αὐτοῦ, ἐνόμισεν ὅτι ἐξεδήλου τοὺς ἄνδρας, [illegible] καὶ αὐτῶν διὰ [illegible] γνώσεις, κατὰ τὴν δὲ ἡ [illegible] συνέλεγε, [illegible] τὰ [illegible] γράμματα. Ἄμεσος ἰσχυρογνωμοσύνης, ἐμπαθείας καὶ ἐκδικήσεως, ἀνεδείχθη τε ἐγγραμμάτων.

ὁ Γ. [illegible]
ὡς Διδάσκαλος

Ὡς πρὸς τὸ πρόγραμμα ἠκολούθει τὸ τῶν Σχολαρχείων τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχῃ οὔτε μαθητάς ἀλλ' οὔτε γε διδασκάλους ἐπαρκῶς κατηρτισμένους διὰ τὰ ἀνώτερα μαθήματα. Ὡς πρὸς δὲ τὴν διδασκαλίαν ἐφήρμοσε τὸ παλαιόν, σχολαστικὸν καὶ ἀμέθοδον σύστημα τῆς ἀποστηθίσεως. Ὡς ἄκρον ἄωτον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐθεώρει τὴν ὀρθογραφίαν· εἰς μαθητὰς τοῦ Σχολαρχείου ὑπαγόρευσε [illegible] ἐκ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὡς πρὸς τὰ λοιπά, ἐπέβαλλε τὴν ἀντιγραφὴν καὶ τὴν ἀποστήθισιν τῶν κανόνων τῆς γραμματικῆς, καὶ τῶν ἀνωμάλων ῥημάτων, τὴν ἀντιγραφὴν οὐ μόνον τοῦ ἀρχαίου κειμένου, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐξηγήσεως αὐτοῦ. Πρὸς δὲ καὶ ἀνέφικτον καὶ δυσβάστακτον γραφικὴν ἐργασίαν κατ' οἶκον, καὶ [illegible] [illegible] ἀντιγραφὴν περιέχων δὲ ἓν ὀρθογραφικὸν σφάλμα! Διὰ τὴν κατ' οἶκον ἐργασίαν συνείθιζε νὰ δίδῃ τὴν κρίσιν [illegible] ἐμφαίνων ὡς τὸ Πρὸς-τὰ-ἀνα-[illegible]+.

Μάτην ὑπεδείχθη αὐτῷ ὑπὸ [illegible] τῆς Δημογεροντίας καὶ πρότερον, ἤδη δὲ καὶ ὑπ' ἐμοῦ, ὡς [illegible], τὸ [illegible] καὶ [illegible] μέθοδον τῆς διδασκαλίας ταύτης.

Ὁ Γ. Λαμβεράκης [illegible] ἔλεγεν ὅτι τοῦτο [illegible] ἀποδέχεται [illegible] τοῦ [illegible] πείρας, καὶ ὅτι [illegible] τὸ πρόγραμμα τῶν σχολαρχείων [illegible].

+ Περὶ τῆς ἀντιγραφῆς τοῦ κειμένου [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] καὶ [illegible] [illegible] τὰ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ὁ Γ. Λαμβεράκης. [illegible] [illegible] τῶν [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], Νικ. [illegible], Νικ. Πουργίδην καὶ Ἰωάννην Μπαρκίτην. Τὸ [illegible] κείμενον ἦτο ἐκ τῆς Κύρου Ἀναβάσεως τοῦ Ξενοφῶντος.

Ἄλλοι διδάσκαλοι ἐν Ἁγίῳ Κηρύκῳ κατὰ τὸ ἔτος 1909-10 ἦσαν οἱ [illegible] — ὁ νῦν ἰατρὸς [illegible] κ. [illegible] ἀπόφοιτος τοῦ Γυμνασίου Σάμου, εὐδοκίμως διδάξας τὰ φυσικομαθηματικά, καὶ ὁ νῦν διδάσκαλος Νικόλαος Μπαρκίτης [illegible] τῶν διακεκριμένων ἀποφοίτων τοῦ ἐν Πάτμῳ Ἱεροδιδασκαλείου.

Γενομένης συζητήσεως περὶ τοῦ προγράμματος καὶ τῆς μεθόδου τῆς διδασκαλίας, καὶ οἱ διδάσκαλοι οὗτοι ἀπεφάνθησαν κατὰ τοῦ [illegible] ὑπὸ τοῦ Γ. Λαμβεράκη συστήματος — ἤτοι τῆς ἀντιγραφῆς τοῦ κειμένου ἐκ τῆς ἐξηγήσεως — [illegible] [illegible], καὶ κατὰ τῆς [illegible] κατ' οἶκον ἐργασίας, ἥτις ἐν [illegible] μάλιστα, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς, καὶ τοῦ βίου τῶν κατοίκων, ἔπρεπε νὰ περιορίζηται εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἀλλ' ὁ Γ. Λαμβεράκης τοὐναντίον ἐπεξέτεινεν, ὥστε μόνον τὸ σχολαστικόν [illegible] χρήσιμον [illegible] ἀλλὰ καὶ ἡ [illegible] [illegible], ἐνέμειναν ἀκολουθοῦντες τὴν [illegible] ὁδόν διό καί [illegible] μετά τινος ὑπερηφανείας: «ἐγώ αὐτήν ἐγέννησα, καί ἄν δέν ἀρέσκω εἰς τήν δημοσιογραφίαν, ἄς μή ἀντιπαλαισθῇ!»+ Καί οἱ γνωρίζοντες αὐτόν ἔλεγον ὅτι δυστυχῶς τοιοῦτος ὑπῆρξε καί ἐπαρέμεινε δι᾽ παραμονῆς, προσβάλλων καί τῶν ἄλλων, καί δή καί τῶν ἰδίων τέκνων. Ἐπί τοσοῦτον ἦτο δύσκολον ἐν Κύπρῳ δέν ἠδυνήθη ἤ δέν ἠθέλησε νά προσαρμοσθῇ πρός τό περιβάλλον καί πρός τάς περιστάσεις. Τοὐναντίον περί[illegible] [illegible] ὑπῆρξεν [illegible] ὑπερβάς τούς Κυπρίους [illegible] [illegible] αὐτῶν.

+ ἕνεκα τούτου [illegible] ἡ δημοσιογραφία [illegible] [illegible] ἀντικατέστησεν αὐτόν διά τοῦ Νικ. Γ. Μαγχίου [illegible] τοῦ Λαμπαδᾶ [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Μαγχία [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] ὁ μισθός [illegible] τῷ 1909–10 [illegible] [illegible] τῷ 1909–10 πρός [illegible] [illegible] ἔγραψα πρός τον ἐν Κύπρῳ πρόεδρον τοῦ [illegible] [illegible] [illegible] Γεωργιάδην, ὅπως [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ του Γ. Λαμπαδᾶ — [illegible].

Ἡ Κυπρία εἶναι νῆσος [illegible] μακρά [illegible] οἱ κάτοικοι εἰς (15,000) δεκαπέντε χιλιάδες ἀπο-χωρίζονται ἤδη ἐγκαταλειπόμενοι εἰς τά χωριά καί [illegible] [illegible] συνοικισμούς. Ἀσχολοῦνται δέ εἰς τήν γεωργίαν, ἰδία δημητριακά, δενδροκομίαν, εἰς τήν ἀνθρωποσοφίαν καί τήν ναυτιλίαν. Πολλοί δέ ἐξεπατρίσθησαν, εἰς Αἴγυπτον, Ἀθήνας, καί προ πάντων κατά τά τελευταῖα ἔτη κατά χιλιάδας εἰς Ἀμερικήν. Κατά τοῦτο καί οἱ παῖδες [illegible] τοῦ περιβάλλοντος ὅπου ἀνετρέφοντο καί τῶν [illegible] ἐπηρεασμένων ἐφαντάζοντο καί [illegible] [illegible] μεγάλοι. Πολλοί [illegible] τήν [illegible] πρός χρηματισμόν. Ὥστε τό [illegible] τῶν μαθητῶν [illegible] εἰς τόν πραγματικόν βίον. Ἐπί χι-λίων [illegible] μαθητῶν, ἐλάχιστοι — ἴσως εἷς ἐπί [illegible] — καί οὗτοι ἄν ἦσαν [illegible] [illegible] [illegible] ἤ [illegible].

ὡς πρὸς τὴν τακτικὴν φοίτησιν καὶ μελέτην τῶν μαθητῶν, ἕτερον σπουδαῖον κώλυμα ἦτο καὶ αἱ μακραὶ ἀποστάσεις τῶν χωρίων ἀπὸ [illegible] σχολείου. Πολλοὶ τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρω τάξεων τοῦ Σχολαρχείου προσήρχοντο ἐκ τῶν χωρίων, κειμένων ἀπὸ τῶν κλιτύων τοῦ ὄρους εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς τετάρτου μέχρι μιᾶς ὥρας καὶ πλέον, ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Κηρύκου.

Τὸν χειμῶνα οἱ παῖδες ἐξεγειρόμενοι ἐβοήθουν τὰς μητέρας αὐτῶν εἰς τὰς οἰκιακὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας, καὶ ὕστερον κατήρχοντο εἰς τὸ Σχολεῖον πάντοτε σχεδὸν βραδέως, καὶ τὸν χειμῶνα ἐν μέσῳ βροχῶν πολλάκις, καὶ τινὲς ἄωροι ἀνυπόδητοι, καὶ ἔχοντες ἐκ τούτου καὶ τοὺς πόδας καθημαγμένους, τρέμοντες ἐκ τοῦ ψύχους+ ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ φόβου, ὅτι θὰ ἐτιμωροῦντο

+ Ταῦτα ὑφίσταντο διὰ δύο αἰτίας τοῦ [illegible] — ὁ [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] ἐκ τοῦ [illegible], [illegible] εἰς οἰκιακὰς [illegible]

ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἐὰν μὴ συμπληρώσαντες τὴν κατ' οἶκον ἐργασίαν. Κατὰ δὲ τὴν ἑσπέραν ἐπιστρέφοντες, ἔφερον ἐπ' ὤμων πολλάκις καὶ διάφορα φορτία — ~~[illegible]~~ ξύλα [illegible] καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου ἀναβαίνοντες ἀνάντη καὶ τραχεῖαν ὁδόν, ἔφθανον εἰς τὰ χωρία των, ὅτε σχεδὸν ἐπήρχετο νύξ, τὸν δὲ χειμῶνα καὶ ὑπὸ ραγδαίαν βροχήν. Οὕτω δὲ ἔχοντες, κεκοπιακότες, καὶ ἐστερημένοι πολλάκις καὶ τῶν μέσων, ἤτοι ἐπαρκοῦς τροφῆς, φωτός, γραφικῆς ὕλης, ἠγρύπνουν νυκτερινῶς πρὸς ἀντιγραφὴν τῶν κανόνων τῆς γραμματικῆς, ἀνωμάλων ῥημάτων κειμένου ἢ ἐξηγήσεως! Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἐπιβαρυντικῆς ἐργασίας κατ' οἶκον, ἀπέβαινεν οὐ μόνον ἐπιζήμιον καὶ ἀνωφελὲς ἀλλὰ [illegible] καὶ [illegible]. ~~[illegible]~~, μαθηταὶ ὑποβαλλόμενοι εἰς τὴν ἀντιγραφὴν ὁλοκλήρου κειμένου καὶ τῆς ἐξηγήσεως αὐτοῦ δὲν ἠδύναντο νὰ κατανοήσωσι [illegible] κείμενον.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ὀρθογραφίαν, διότι [illegible] τοσοῦτον [illegible] καὶ [illegible] ὁ Γ. [illegible], οἱ μαθηταὶ διέπραττον πάμπολλα σφάλματα ἐν τῇ γραφῇ ἁπλουστάτων λέξεων. Ὡς πρὸς τὰς συνθέσεις δὲν ἠδύναντο νὰ περιγράψωσιν ἐκεῖνα τὰ ἐκ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος [illegible], ἵνα διατυπώσωσιν κἂν μίαν στοιχειώδη ἐπιστολήν. Ὡς πρὸς τοῦτο ἀναφέρω τὸ ἑξῆς. Θέλων ἵνα δοκιμάσω μαθητὰς ἀνωτέρας τάξεως ἐζήτησα εἰς αὐτοὺς νὰ γράψωσιν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἐν Ἀμερικῇ [illegible] ἀδελφῶν. Ἐνθυμοῦμαι δὲ μαθητοῦ, ὅστις ἤρχιζε οὕτω: «Ἄσσο μὲ τὸν νόνον!!!» Οὔτε κἂν τὸ «Ἀγαπητέ» ἢ «Σεβαστέ μου πάτερ!» ἐλησμονήθη. Καὶ ὅμως κατέστη ὅλο [illegible] ἡ ὀρθογραφία τοσούτων λέξεων — κανόνων — [illegible], [illegible] ἐξήγησα! Τινὲς τῶν μαθητῶν, ἰδίᾳ οἱ [illegible] [illegible] ἀφοσιωμένοι, ἦσαν τοσοῦτον

ἀσυνείδητοι, ὥστε

[illegible], ἀφοῦ τῶν οὐχὶ διὰ τοῦ Ναί, τὸ ὁποῖον [illegible] [illegible] Νεα, ἀλλὰ δι' ἁπλῆς κατανεύσεως τῆς κεφαλῆς. Ἄλλοι δὲ ἦσαν τοσοῦτον ἐντροπαλοὶ καὶ φοβισμένοι, ὥστε ἐδίσταζον νὰ ἀπαντήσωσιν, ὡς ~~[illegible]~~ παντελῶς κωφοὶ ἢ ἀδύνατοι καὶ ἀσθενεῖς ἀγροῖκοι.

Τὸ τοιοῦτο μοὶ ἐνεποίησεν αἴσθησιν. Εἰς παρατήρησίν μου δὲ περὶ τούτου, διδάσκαλοί τινες ἐγόνευσαν μοὶ εἶπον ὅτι τὰ παιδιὰ τὰ ἔχουν ἀγρίμια· ἦσαν ἄγρια· διότι ὅσον [illegible] νέοι ἤδη ἀρχάριοι. Ἄλλοι ὅμως ἐκ περιστατικῶν καὶ εὐθύνην ἐκ τῶν διδασκάλων, οἵτινες ἐπεβάρυνον τοὺς μαθητὰς διὰ [illegible] [illegible] καὶ οὕτω διεστρέβλωσαν τοὺς νοῦς τῶν μαθητῶν· διὰ δὲ τῶν αὐστηρῶν τιμωριῶν ἐξεμηδένιζον τοὺς [illegible] εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ μισῶσι παντελῶς τὸ σχολεῖον, καὶ φεύγοντες νὰ διημερεύωσι κρυπτόμενοι εἰς τὰ δάση καὶ τὰ σπήλαια ἵνα ξεκουρασθοῦν καὶ νὰ διασκεδάσωσιν — ὡς ἔλεγον.

οἱ μαθηταὶ ἐστεροῦντο πολλῶν πρακτικῶν γνώσεων διὰ τὸν βίον. οὔτε ἐδίδετο εἰς αὐτοὺς κατεύθυνσις πρὸς τοῦτο: διότι οἱ σχολαστικοὶ διδάσκαλοι εἰς οὐδὲν ἐξήγοντο τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἀπέφερεν εἰς τὸν τόπον ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία, ἡ ναυτιλία, ἡ βιομηχανία. Καὶ αὐτοὺς ἤρκει μόνον νὰ ἐγνώριζον οἱ μαθηταί, ὅτι τὰ εἰς -ια- παροξύτονα ὀνόματα, εἶναι γένους θηλυκοῦ καὶ κλίσεως τῆς πρώτης! κατὰ ταῦτα καὶ ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ ἐλευθερία!

Διὰ τὸν βίον τῶν Ψαριανῶν ἀπαραίτητος ἦτο καὶ ἡ γνῶσις ἔστω καὶ τῶν στοιχείων ξένης τινὸς γλώσσης, ὡς τῆς Ἀγγλικῆς διὰ τὴν Ἀμερικήν, καὶ τῆς Τουρκικῆς διὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου εἰργάζοντο ὡς ναυτικοὶ καὶ ὡς ἀνθρακεῖς εἰς τὰ τσιφλίκια τῶν Τούρκων Βέηδων. Τὸ τοιοῦτον ἐφήρμοσαν οἱ Μεγιστήσιοι, ἤτοι

οἱ κάτοικοι τῆς νησῖδος Μεγίστης (Καστελλορίζου) τῆς ἐσχάτης τῶν Δωδεκανήσων (Ν.Α.). οἵτινες ἐσπούδαζον τὰς χρησίμους ξένας γλώσσας εἰς τὴν ἀνωτέραν αὐτῶν σχολήν, τὴν "Σαντράπειον". Οὗτοι ὡς οἰκοῦντες νῆσον πετρώδη, ἄγονον καὶ ἄνυδρον, ἦσαν κατ' ἀνάγκην ναυτικοί, καὶ δὴ ἐμποροπλοίαρχοι. ὡς τοιοῦτοι παρελάμβανον ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας διάφορα, ἰδίᾳ φορτία ἀνθράκων, τὰ ὁποῖα μετεκόμιζον εἰς Ἀλεξάνδρειαν, λίαν ἐπικερδῶς. Καὶ σήμερον οἱ Ἄνδριοι ἔχουσιν εἰσαγάγει εἰς τὸ Γυμνάσιον αὐτῶν τὴν Ἀγγλικήν, διότι διὰ τῆς ἐπιδόσεως αὐτῶν εἰς τὴν ναυτιλίαν ἐπικοινωνοῦσι μετὰ πολλῶν ξένων χωρῶν, καὶ προ πάντων μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Καὶ ταῦτα τὰ πάντα ἐπεσημάνθησαν ἐπισταμένως ὑπ' ἐμοῦ τὸ ἔτος 1908, ἀφότου γενόμενος τὸ πρῶτον Ἐπιθεωρητὴς περιώδευσα τὴν νῆσον καὶ κατενόησα τὰς ἀνάγκας αὐτῆς. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπεφάσισα ὅτι τὰ σχολεῖα τῆς νήσου ἔχρῃζον ἀπλουστέρου καὶ πρακτικωτέρου προγράμματος· ἡ δὲ ἐν [illegible] κυρίως ἀνωτέρα Ἀστικὴ Σχολὴ (ἢ Σχολαρχεῖον), ἑξατάξιος, ἐγένετο ὀκτατάξιος, καταμεριζομένης τῆς ὕλης, καὶ προστεθειμένων προσαρμοζομένων μαθημάτων τινῶν. Ἡ ἀρχαία γλῶσσα ἐδιδάσκετο κυρίως ἐν τῇ Ζῃ καὶ Ηῃ· στοιχεῖα δέ τινα ἐν τῇ ΣΤῃ ἀπὸ τοῦ Β ἑξαμήνου μετὰ τὴν γραμματικὴν τῶν τεσσάρων [illegible] τῆς ἑρμηνείας.

Κατ' ἀναλογίαν δὲ ἐδιδάσκοντο καὶ τὰ λοιπὰ μαθήματα, καὶ πρὸ πάντων τὰ τοσοῦτον χρήσιμα φυσιογνωστικὰ μαθήματα, διὰ τὰ ὁποῖα συνιστῶ τὴν [illegible] ἐθνικοῦ. Ὡς πρὸς τὰς πλήρεις ὀκταταξίους Ἀστικὰς Σχολάς, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπαρχίας, ἐφρόνουν καὶ φρονῶ ὅτι αὗται ἠδύναντο νὰ ἱδρυθῶσι καὶ ἀλλαχοῦ — κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν

ἐν Ἑλβετίᾳ τοιούτων, καὶ συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας ἑκάστου τόπου. Καὶ περὶ τούτων καὶ ἄλλων ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων συζητήσας ἐν Ἀθήναις προεκάλεσα τὴν γνώμην εἰδικῶν παιδαγωγῶν. Διὰ τὴν Ἐπαρχίαν, ὅτε ἐζήτησα τὴν γνώμην τοῦ Π. Λάμψα, Διευθυντοῦ τότε τοῦ Διδασκαλείου Ἀθηνῶν, ὅστις μετριοφρόνως μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι ἁρμοδιώτερος θὰ ἦτον ὁ ἴδιος, ὅστις δὴ ἐγνώριζε τὴν νῆσον καὶ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς. Ὅτε δὲ εἶπον αὐτῷ περὶ τῆς ὀκταταξίου Ἀστικῆς Σχολῆς, μοὶ ἀπήντησεν ὅτι συνεφώνει πληρέστατα· προσέθηκε δὲ εἰπών «Καιρὸς ἦτο ἐξ ἀρχῆς νὰ ἐφαρμοσθῇ τοιοῦτο σύστημα ἐν Ἑλλάδι».[3]

— Αἱ ὀκτατάξιοι Ἀστικαὶ σχολαὶ φαίνεται ὅτι [illegible] ἢ ὅπως ἄλλαι ἐκπαιδευτικαὶ [illegible] ὁ [illegible] τὸ [illegible] Γυμνασιάρχης τοῦ [illegible] Γυμνασίου ἢ Διευθυντὴς τοῦ [illegible] Διδασκαλείου (1896–1909) κ. Βοζωνάκης ([illegible]) καὶ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου. Ὅτε ἐγένετο Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἐπεδίωξε τοῦτο, ἐπειδὴ ἦτο καὶ αὐτὸς γνώμης ταύτης καὶ ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως τότε ὁ Ε. Βενιζέλος.

Κεφάλαιον ΙΑον

Νέα ἐπιθεώρησις τῶν σχολείων.

Ἀφ' οὗ τὸ σχολικὸν ἔτος 1909-10 εἶχε λήξει, κατὰ τὸ θέρος - μῆνα Ἰούλιον ἀπὸ τῆς 4ης μέχρι 14ης περιώδευσα ἀνὰ τὰ διάφορα χωρία ἐπιθεωρῶν, καὶ δὴ τῆς Βορείου πλευρᾶς – [illegible], ὅπου προήδρευσα καὶ εἰς τὰς ἐξετάσεις (τῶν ἀρρένων χωρικῶν). Ἐκεῖθεν, ἔχων συνέκδημον καὶ τὸν ἐξάδελφον Λεωνίδαν Σπανόν, νῦν δικηγόρον, ἐπεσκέφθημεν τὴν Ἀράχωβαν, τὸ [illegible], καὶ τὰ ἄλλα χωρία τῆς [illegible], ἤτοι τὸ [illegible], τὸ Κα(τω)χώριον ἢ [illegible]. Ἀνέβημεν καὶ ἐπὶ τοῦ [illegible] (Πρίονας ἢ Κάστρο τοῦ Κιουσινᾶ). [illegible] διὰ ῥαχῶν εἰς [illegible] - [illegible] χεῖλος ῥαχῶν ἢ Ἅγιον [illegible] διὰ τὰς

ἐξετάσεις

διὰ τὰς ἐξετάσεις, τὴν δὲ 14ην ὑπέστρεψα εἰς Ἄστρον Κυνουρίας. Τὴν πρωΐαν εἶχεν ἀφιχθῆ καὶ ὁ πρόεδρος τῆς Δημογεροντίας Ι. Μαλαχίας, ἐπιστρέψας ἐξ Ἀθηνῶν ἐκ Παρισίων, ὅπου εἶχε μετακληθῆ ἀπὸ τοῦ Ὑπουργείου.

Ἡ δὲ Δημογεροντία, καὶ ὡς Ἐφορεία τῶν σχολείων, ὤφειλε νὰ ἐγκρίνῃ καὶ περὶ αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο συνελθοῦσα ἐνέκρινε τὰς εἰσηγήσεις μου, περὶ προσθήκης καὶ ὀρθῆς τάξεως, καὶ περὶ προσλήψεως, εἰ δυνατόν, καὶ φυσικομαθηματικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐφρόνει ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὰ κοράσια, ἰδιαιτέρα τις μόρφωσις, ἐζήτησεν ὅπως προσληφθῇ καὶ διδασκάλισσα Ἀρσακειάς. Τοῦτο δὲ εἶχεν ἀποφασισθῆ καὶ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀπέστειλάν μοι καὶ διορισμὸν ἐν λευκῷ πρὸς ἐξεύρεσιν τοιαύτης διδασκαλίσσης.

Ἀλλ' οὐδεμία ἐξευρέθη ἀντὶ τοῦ μισθοῦ τῶν 50-χρυσοφράγκων, ἤ δὴ ἐν ὑποδούλῳ χώρᾳ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἠκούσθη ὅτι ἀντίδρασίς τις ἐγένετο ὑπό τινων, διὰ λόγους μᾶλλον προσωπικοὺς πρός τινας τῶν Δημογερόντων καὶ δὴ πρὸς τὸν πρόεδρον Ι. Μαλαχίαν.

Ταῦτα προήρχοντο ἔκ τινων ἐμπόρων, οἵτινες ἐνόμιζον ὅτι ἐκεῖ μόνον τὸ χρῆμα ἀπὸ ἐμπορικὰς τὰ [illegible] αὐτῶν, καὶ κυρίως ἔκ τινος διδασκάλου, ὅστις δὲν ἔστεργε τὴν ἀρχὴν τοῦ καθεστῶτος, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν Ἐπίσκοπον. Ἐγνώσθη μάλιστα ὅτι ἐπιστολὰς ἔγραφε πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀμερικῇ Ἰκαρίους, ἵνα οὕτω προκαλέσῃ τὴν ἀποδοκιμασίαν αὐτοῦ.

Πρὸς τοῦτο ἐπεκαλέσθη καὶ τὴν ἀρωγὴν ἄλλου συναδέλφου αὐτοῦ ἐν τῇ αὐτῇ σχολῇ, τοῦ Ν. κ. Μ., ἔχοντος ἀδελφοὺς ἐν Ἀμερικῇ. Ἀλλ' ὁ Ν. Μ. οὐ μόνον ἠρνήθη ἄμα καὶ μάλ' αὐστηρῶς ἐπετίμησεν αὐτόν, διὰ ταῦτα καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον ἀχαριστίαν αὐτοῦ. Καίτοι μὲν ὑπὸ αἰσχύνης καὶ φόβου ἵνα μὴ ἐκτεθῇ, ἔδειξεν ἠρεμίαν τινα· ὕστερον ὅμως ἐνήργησε δι' ἄλλων μέσων μίαν [illegible], δι' [illegible] ἔθραυσε. Ὡς πρὸς ταῦτα οἱ [illegible] ἐπέδειξαν ἱκανὴν μακροθυμίαν.

Πλὴν τούτου ἀνωτέρω, ὁ νέος Σχολάρχης Γεώργιος Λομβαρδᾶς

Γ. Λομβαρδᾶς διενοήθη νὰ ἱδρύσῃ Ἰδιωτικὸν Λύκειον, ἔχων τὴν προστασίαν τοῦ Ἐπισκόπου Δ. Ζαφειροπούλου, τοῦ ὁποίου ἐδίδασκε τὰς θυγατέρας, καὶ τοῦ γραμματέως τῆς Ἐπισκοπῆς [illegible] εἰς ὃν ὁμοίως ἐδίδασκεν ἑλληνικά. Μεσοῦντος Ὀκτωβρίου μόλις ὁ πρόεδρος τῆς Δημογεροντίας, μαθητὰς ὑπέστρεψεν ἐκ Παρισίων, προσηνέχθη παρ' αὐτῷ ὁ Λομβαρδᾶς ἀπαιτήσων ὅπως ἐπικυρωθῇ αὐτῷ τὸ πιστοποιητικὸν τοῦ Πανεπιστημίου, ὡς καὶ ὁ Ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος, ἐπειδὴ δὲ [illegible] τὸ πιστοποιητικὸν ἦτο ἐν φωτογραφίᾳ [illegible] αὐτοῦ, διότι οὐδεὶς [illegible] νὰ ζητῇ θέσιν ἀλλαχοῦ. Ὁ πρόεδρος ὑποψιασθεὶς ὅτι θὰ ὑποκρύπτεται ἄλλος σκοπός, ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τοῦ Λομβαρδᾶ ἐπὶ τῆς καθόλου καταστάσεως, ὑποδείξας τὸν κίνδυνον τῶν φρονημάτων, καὶ τὸν χρόνον ὃν διεξῆλθον οἱ [illegible] καὶ τὸ Πατριαρχεῖον. Ἐπίσης [illegible] τὸ δόγμα τοῦ [illegible] καὶ [illegible]. Ἐν τούτοις —

εἰς ταῦτα ὁ Λομβάρδος ἀπήντησεν ἐπίσημον καὶ ἔγραψεν τὰ ἑξῆς: "Τόσον ἄτοπον μὲ θεωρεῖς Πάτερ, ὥστε νὰ διαπράξω τοιοῦτό τι ἐναντίον τῆς πατρίδος μου"! Καὶ ὅμως ἥ τε ἀσυνεσία καὶ ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη ἤγαγον αὐτὸν εἰς πράξεις δι' ὧν ἔβλαψε μᾶλλον ἑαυτόν. Διότι μόλις ἔλαβε τὰ αἰτηθέντα πιστοποιητικά, ἀπέστειλε ταῦτα εἰς τὴν Διοίκησιν, ἥτις ἀπέστειλε ~~αὐτὰ~~ εἰς Ρόδον μετὰ καταχθονίων συστάσεων, προτιμήσασα τὴν παροχὴν ἀδείας εἰς τὸν κ. Λομβάρδον πρὸς ἵδρυσιν Ἰταλικοῦ Λυκείου ἐν Ἄρω Κυρηνείω! Τόσω δὲ τὴν πρᾶξιν ταύτην, ὅσω καὶ δὲ τὰ προηγούμενα, ἡ Δημογεροντία δυσμενῶς διατεθεῖσα, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἠθέλησε

ἤθελεν νὰ προσυπογράψῃ αὐτὸν εἰς τὰ σχετικά· πιστεύω δὲ μᾶλλον ὡς Διευθυντήν. ὧδε ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου καὶ τῆς διενέξεως ἀμέσως καὶ λόγῳ ἀξιοπρεπείας καὶ χάριν τῆς παιδείας, ἡ Δημογεροντία ἐμερίμνησεν ὅπως ἡ διεύθυνσις τοῦ Σχολαρχείου ἀνατεθῇ εἰς τὸν Ἐπόπτην. Ἀφ' ἧς οὐδὲν ἀκαδημ. εἶχε προσόν. Ὁ δὲ Λομβάρδος εἶχε ἀποστάς, εἶχε ὑποστηρικτάς τινας, καὶ ὁ ἄλλων φανατικοὺς ἐχθρούς — ἐνῷ ὁ κυριώτατος ἐχθρὸς ἦτο ὁ ἑαυτός του — ἔγραψεν ἀρχομένου Αὐγούστου τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν, ἥτις διεσώθη.

– Ἀξιότιμε κ. Ἰωάννη Μαλαχία,

Μετὰ λύπης μεγίστης καὶ ἐκπλήξεως πληροφοροῦμαι ὅτι ἔχετε δυσαρεστηθῆ κατ' ἐμοῦ καὶ σκοπεύετε ἤδη νὰ προβῆτε εἰς ἀντικατάστασίν μου. Ἂν τοῦτο ἔχετε αἰτίας, οὔτε γνωρίζω οὔτε πιστεύω, καθότι ἡ ἐμὴ συνείδησις δὲν με ἐλέγχει ὅτι ἔγραψα πρὸς ὑμᾶς οὐδὲ πρὸς τὸν κ. Κωνστ. Μυριανθόπουλον τὸν αἴτιον τῆς τοιαύτης καί τοσαύτης καί ἐπικαίρως καλλίτερον μέλλον ἄνευ ὅρων· καί οὗτος εἶναι ὁ περιβόητος Γραμματεύς τῆς Δημογεροντίας Ν. Π. Χ. τοῦ ὁποίου τό παρελθόν ἔργον ἐμυκτηρίσατε, καί ἤδη ἀπέδειξε μεγάλην σύνεσιν καί πεποίθησιν εἰς ὅσα αὐτός διά τῶν ἐπιδεξίων χειρῶν σοι καί ἐμοῦ.

Ἤκουσα ὅτι παρεπονεῖσθε ὅτι ἐζήτησα νά γράψω ἄδικον κοινοτικόν διοικητικόν ἢ δεσποτικόν· ἐγώ ἐζήτησα [illegible] νά ἐφοδιασθῶ διά τοιαύτης ἀδικίας τώρα ὅπου ἀπολαμβάνω τῆς εὐνοίας τοῦ ἐπισκόπου, καί ἄς εἶναι ἀχρείαστος.

Δέν ζητῶ δέ διά τῆς ἀδικίας ταύτης νά βλάψω τά προνόμια οὔτε τῆς πατρίδος οὔτε τοῦ ἔθνους, καθώς δέν βλάπτουσι ταῦτα, καί οἱ ἔχοντες ἰδιωτικά δίκαια ἐν ταῖς πόλεσι.

[illegible]
καί εὐγνώμων φίλος
Γ. Σ. Λομβαρδῆς

ἐν [illegible] Κυρηνείᾳ
τῇ 3 Αὐγούστου
1910.

ἐν τῷ ἐπισήμῳ τοῦ ἐκδοθέντος ἐξέρχονται περί τοῦ χαρακτῆρος καί τῶν συνηθειῶν τοῦ ἀνδρός, καί περί τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ. Καί εἶναι μέν ἀληθές ὅτι, ὡς ἀναμιχθείς μίαν ἐνεργῶς εἰς τά κοινοτικά τῆς νήσου, εἶχε καί τούς ἐναντίους αὐτῷ, οἵτινες ἀπέδιδον τά ἴδια ποιοῦ ἀνάξιον χαρακτηρισμόν τῆς ἐνοχικοῦ γλώσσης, ἣν κατ' αὐτῶν μετήρχετο.+ Ἀλλ' ὡς πρός τά σχολεῖα, πάντες οἱ δυνάμενοι νά κρίνωσι ἀπαθῶς, ἐφρόνουν ἐν πεποιθήσει ὅτι, ἐφ' ὅσον διηύθυνε, καί ἐπίρρει τά καταστήματα ἐκεῖνα μέσα, οὐδεμία πρόοδος δέ ἐπήρχετο εἰς τήν παιδείαν.

Μεσοῦντος Αὐγούστου, ἡ Δημογεροντία [illegible] συνεσκέφθη περί τοῦ διορισμοῦ τοῦ προσωπικοῦ. Μοί ἀνέθεσε δέ καί πάλιν τά καθήκοντα τῆς Ἐφορείας τῶν σχολείων, ἤδη δέ καί τήν διεύθυνσιν τοῦ Σχολαρχείου.

+ Τινά τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων τοῦ Λομβαρδῆ, ἐκτός ἢ ἄλλων μικρῶν ἔφερον τάς ἑξῆς θεατρικάς ἐπιγραφάς· „οἱ Προδόται" „οἱ Ἀνόσιοι" „οἱ Ἀνθρωποφύλοι" „οἱ Ἀδελφοί" „αἱ Πλουτοκράται". Διάλογον καί ἄλλον ἐξέδωκε καί ἐχθρούς ἐδημοσίευσε [illegible]

Ἐπίσης ἀπεχωρίσθη καί ὁ Νομάρχης κ. Μαρκίνης. Ἀντί δέ τοῦ Μαρίνου Λάφη, ὅστις θά ἐσπούδαζε τήν Ἰατρικήν, εἶχεν ἀποφασισθῇ νά προσλαμβάνεται Μαθηματικός. οὗτος ὁ θεῖος Ἐρμωνίδου, ὅν κατέσχεν ὁ Λομβάρδος ἔμεινεν ἄθικτος. ὁ ἴδιος ἐρωτηθείς εἶπεν νά ἐπαρίζετο, καί δέ ἔφερεν κινήσει καί τόν λόγον τοῦ Σχολάρχου†, ἀφοῦ ἄλλως τε δέ προσετίθετο καί ὀρθή τάξις. Ἀλλά καί ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ Λομβάρδος ἐξώθησε τά πράγματα εἰς βάρος αὐτοῦ. Διότι θεωρῶν ἑαυτόν ὄντα ἀκατάλληλον καί ἀμέτοχον, ἔπλαττεν ἄλλας αἰτίας, καί ἔθιγεν ἀδίκως πρόσωπα τα ὁποῖα καί ὑφιστάμενοί του.

† Τό ἀξίωμα τοῦτο ὑπῆρχε καί ἐν Λευκωσίᾳ κατόπιν, ὅτε καί ὁ ἴδιος συνεσχηματίσθη τῇ ἐν αὐτῇ ἀνωτέρᾳ Ἑλληνικῇ Σχολῇ (τῷ 1862). Σχολάρχας μέν [illegible] ἔφερον ὁ Γεώργιος Ν. Καββάδιος ἐκ Θεσσαλίας, [illegible] δέ ὁ Εὐστάθιος Κωνσταντινίδης ἐκ Λευκωσίας σπουδάσας ἐν Ἀθήναις ἐν Γερμανίᾳ.

οὕτω τῇ 17 Αὐγούστου 1910 ἔγραψε πρός τήν Δημογεροντίαν τά ἑξῆς: "Μεγάλως ἐλυπήθην ὄχι τόσον διότι δέν συμπεριελήφθην εἰς τούς νεωστί γενομένους διορισμούς τῶν διδασκάλων τῆς κοινότητος, ὅσω ἐλυπήθην διά τά διαπραχθέντα ἐναντίον μου!"†

---

† ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ἀνέφερεν ὅτι ἀπεστάλη αὐτῷ ἡ μομφή ὅτι διέβαλεν εἰς τούς τούρκους τοῖς Θεσσαλονικεῦσι [illegible] — κατ' ἐμέ αἱ διαδόσεις αὗται ἦσαν κινούμεναι ὑπό τόν ἴδιον Λομβάρδον, ὅστις δέν ἤθελε κυρίως ἀντίπαλον αὐτόν. Προσέθετο ὅμως ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀργυροῦς, ἥτις γνωρίζουσα τό ἀποτέλεσμα τῆς θέσεως τοῦ συζύγου αὐτῆς, καί κατεχομένη ὑπό τοῦ αἰσθήματος τῆς αὐτοσυντηρήσεως, πολλά ἐλάλησε καί πρότερον καί ὕστερον, κατά τήν ὁμολογίαν πάντων, καί τῶν προσώπων πρός τά ὁποῖα ἐλέχθησαν τά τοιαῦτα.

ἔγραφεν ἐπίσης ὅτι διεδίδετο ὅτι δέν ἠσπάσθη τὸ πρόγραμμα τοῦ "Ἐπόπτου" τὸ τοιοῦτο διέδιδε σκοπίμως συγχέων τὴν μέθοδον πρὸς τὸ πρόγραμμα — ὑποσημειώνετο δὲ τὴν μακρὰν αὐτοῦ πεῖραν περὶ τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ κειμένου καὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ, ἀλλά, ὡς ἔγραφε, συνετέλουν εἰς τὴν ὀρθογραφίαν, καὶ περὶ τῆς ἀναγκαίας καθ' ὅλου ἐργασίας — ὅλης — ὡς ἐλέγετο, ὑπῆρξεν ἡ διαφωνία αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἐπόπτην.* ἐπέρριπτε δὲ ζ' τὴν εὐθύνην εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ὡς μὴ μεριμνήσασαν διόλου περὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων.

[illegible] δὲ τὸ σχολαστικὸν καὶ φορτικὸν σύστημα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, προσθέτει τὰ ἑξῆς·

«Ἕκαστος διδάσκαλος ὅσον προχωρεῖ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἐνεργεῖ ἐξ ἰδίου, συστηματοποιεῖ καὶ ἴδιον διδακτικὸν σύστημα ἀνάλογον τῶν περιστάσεων καὶ τοῦ περιβάλλοντος. Καὶ ἡμεῖς λοιπόν, οἱ ἐκπαιδευτικοὶ καὶ πρῶτον ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι καὶ ἐνταῦθα τὸ διδασκαλικὸν ἐξασκοῦντες ἐπάγγελμα, καὶ ἐκπαιδευτικὴν πεῖραν κτησάμενοι, ἐσυστηματοποιήσαμεν τὸ ἡμέτερον διδακτικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐν ἐνεργείᾳ πάντοτε εἴχομεν, καὶ δι' οὗ θαυμάσια νέα ἐπετύχαμεν εἰς τὰ γυμνάσια Χίου καὶ Σάμου».

— Ἐνταῦθα ὁμιλεῖ περὶ τοῦ συστήματος, ἢ οὐχὶ περὶ προγράμματος, ὡς ἐρρέθη. Ἀλλὰ τὸ διδακτικὸν αὐτοῦ σύστημα ἦτο πάντη ἀντίθετον καὶ δυσανάλογον πρὸς τὰς περιστάσεις ἢ τὸ περιβάλλον τῆς Ἰκαρίας — Κατέληγε δὲ λέγων περὶ τοῦ Ἐπόπτου τὰ ἑξῆς. «Ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Κωνστ. Μυριανθοπούλου μελετωμένη ἀναδιοργάνωσις τῆς παιδείας ἐν Ἰκαρίᾳ, ὡς νῦν γίνεται, δὲν ἐπιτύχει καθ' ὅτι τά σχολεῖα ἡμῶν γυμνά καί ἔρημα ὄντα, οὐδένα προορισμόν τοῦ ὅν νῦν σκοποῦσι, δύνανται νά ἐκπληρώσωσι. Τά σχολεῖα, ἵνα συμφώνως πρός τάς νέας παιδαγωγικάς καταλήξεις ἐργασθῶσιν, ἔχουσιν ἀνάγκην οὐ μόνον προσωπικοῦ ἱκανοῦ, ἀλλά καί ἐργαλείων, ὧν χρησιμοτέρων στερούμεθα!! +

Ἀλλά προσωπικόν ἱκανόν ὁ τόπος δέν ἔχει, ἀλλ' οὔτε καί συνεμορφώθη πρός τάς νέας παιδαγωγικάς ἀπαιτήσεις. Ἀλλ' ἔμεινεν οὕτω στάσιμος, καί οὔτε ὁ ἴδιος ἐδημιούργει τι νέον καί ἀνεξάρτητον, οὔτε ἔχει ἔμφυτον, ἀλλ' ἔχει νά δημιουργήσῃ ~~ἐφαρμόζων τήν ἀποστήθισιν ὡσάν κινητήν φύσιν~~ ἀλλά μόνον τόν προορισμόν τοῦ σχολείου ἐπέτρεψε τήν γραμματικήν καί προσέτι τήν ὀρθογραφίαν.

Διό καί ἐξέφερε ὁ διδάσκων τῆς Φυσικῆς τε καί Χημείας, δέν

+ ὡς πρός τά ὄργανα, ἠχάδια μελετάδια, μοί ἔπαθον. Καταργήθηκε ὄχι σχολικά διά καλλιεργίαν προσωπικοῦ, καί διά τά ὄργανα ἀπαραμίλλητα ... τοῦτο ἐπράξαν ὕστερον διά τό γυμνάσιον

δέν ἔπρεπε νά προσλαμβάνεται ὁ φωνητισμός, ἀλλά νά ἐξακολουθοῦν οἱ μαθηταί τῆς Φυσικῆς διδασκόμενοι ὅτι ἡ λέξις Χημεία ἔπρεπε νά γράφεται διά τοῦ η καί οὐχί διά τοῦ ἰῶτα!

Τέλος συμπληρῶν τήν ἐπιστολήν αὐτοῦ ὑπέγραφεν — ὡς τέως Σχολάρχης. Καί πράγματι ἔληξεν ἐπίσημα τό σχολαρχικόν αὐτοῦ ἀξίωμα, διότι καί ἀργότερον ὁ ἴδιος αὐτόν ἠθέτησε διά τῆς ἀθλίου αὐτοῦ διαγωγῆς.

Ὅσον δέ εἶτο ὡς προσόν χαρακτηρίζεται σκορπίζεται καί ἐκ τοῦ ἑξῆς. Κατά τό ἔτος ἐκεῖνο ἐπισκέφθη τήν πατρίδα τοῦ φυσικοῦ ὁ ἐπί καί σοφότερος τοῦ φυσικομαθηματικοῦ συνδέσμου διδάσκων κ. Γεωργιάδης, ὅστις, ἀφοῦ ἔγινε γνώστης τοῦ Λυκείου διά τάς πράξεις αὐτοῦ, συνέστησεν αὐτόν νά μετέβαινεν εἰς Βαχ νά συνεννοηθῇ μετά τοῦ σχετικά. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπαιτεῖ ὅτι διά τελευταίαν ἔφυγε ... ἐξῆλθε τοῦ ἐπιτελείου, ἠρνήθη νά μεταβῇ. Ἔφυγε δέ ἐνίοτε διά τό ~~...~~ Λύκειον καί ὠνόμασε τό ... αὐτό σχολεῖον.

ὑποστηριζόμενος καὶ ὑπό τινων ἀνεπιστή-
μονων, χωρὶς ἀντιπράξῃ τοῦ προ-
έδρου τῆς Δημογεροντίας. Ἔκτοτε
ἰδιωτικὸν ἐκεῖνο σχολεῖον συνηρ-
φυσαν περὶ τοὺς 25 μαθηταὶ μὲ
τέλη ἐκ χορηγ. φιλανθρωπίας.

Καὶ ἀργότερον ὁ ἴδιος εἶχε μετα-
βῆ εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐπικοινώνη-
σε καὶ μετ' ἁρμοδίων προσώπων.

- ἐγνώρισμεν καὶ παρουσιάσαμεν ἐκθέσεις περὶ ἐπισήμους
τῆς παιδείας ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ ζ' ἔτη ἐν
Μακεδονίᾳ, ὅπου κατὰ τοῦ βραχέος αὐτῆς
ζ' ἔτη [illegible] διεσκορπισμένων [illegible]
[illegible], τὰ ὑπάρχοντα ἀνδρῶν, γυναικῶν
ἀπὸ πάντων, 25% ἀγράμματοι. Καὶ ὁ
τοπογράφος Στέφανος Θεοφανίδης,
[illegible] μὲ ἐκεῖνον [illegible] [illegible]
ὅτι ἐν τῇ [illegible] [illegible] ὑπάρχουσι
[illegible] ἐν οἷς οἱ ἀγράμματοι ἀνέρχονται καὶ
εἰς 95%! [illegible]

~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~
~~φθάσαι [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~
~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~
~~[illegible]~~ ([illegible])

ἐν Ἀθήναις δὲν ἐξεφράσθη δυσαρεστημένος
λόγῳ τῆς μετρίας ἀντιμισθίας, ἣν ὥρισεν ἡ
Δημογεροντία. Τὸ τοιοῦτον ἀνάγκασε τὸν
πρόεδρον τῆς Δημογεροντίας Ι. Μηλαχίαν,
ὑποδείξας οὐχὶ τὰ πράγματα ἐξοικονομηθῶ-
σιν ἐκ τῶν ὑπόντων. Εἰς ἀπάντησιν, ἣν ἔλαβε
ἐμφατικῶς ἐξήγησεν ὅτι ὁ Λαμβαρδάκης δὲν
θὰ προσελαμβάνετο, οὔτε ἴσως θὰ προσετίθε-
το ἡ ὀρθὴ τάξις, διότι καὶ ἔγραψεν ἐν ἀπο-
σιωπήσει τὴν ἀπόφασίν μου, πρὸς συγκρότη-
σιν τῶν ἀποφοίτων τοῦ Σχολαρχείου διὰ τὴν
ὀρθὴν τάξιν. Αὕτη τοιαύτη δὲν κατωρθώ-
θη νὰ ἐκπληρωθῇ, τὸ μὲν διότι ὑπῆρξε ἡ
συνήθεια ἀντίδρασις, τὸ δὲ διότι οἱ ἀπο-
φοιτήσαντες μαθηταί, καταφεύγοντες εἰς τὴν ἀγρο-
τικὴν [illegible] διὰ φοιτήσει εἰς
τοιοῦτο σχολεῖον, ἀρχίζει δὲ [illegible]
θηριον. Ἕκαστον δὲ ἔτος πρὸς διαφόρους
κατευθύνσεις πρὸς ἐξεύρεσιν πόρου ζωῆς.
Ἔφερον δὲ [illegible] πρὸς τὴν ὑποστήρι-
ξιν [illegible] τῆς γραμματικῆς, τὴν [illegible]

τριτοκλίτων ὀνομάτων, τῶν εἰς -ης -μα- ρημάτων, καὶ ἀνωμάλων χρόνους ἐχόντων, παρακειμένους καὶ ὑπερσυντελίκους, τὴν εὐκτικὴν ἔγκλισιν, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὴ δακρυλισμογόνο ριζικὰ μορφώσεως τὴν ὀρθογραφίαν!

Ταῦτα ἦσαν τὰ ἐφόδια τῶν δυστυχῶν παίδων τῆς Ψυχρῆς διὰ τὴν ἔξω σημερινὴν βιοπάλην. Ταύτην, ὁπότε ὕστερον ἐπεχείρησαν, σκληρῶς ἀντιμετώπισαν τοῦ σχολείου, ὅπου, ἀντὶ ~~[illegible]~~ ἄλλων χρησίμων ἐν τῷ βίῳ, ἐδιδάχθησαν νὰ μάθωσι, τὰ ῥήματα «παιδεύομαι – ἀθροίζω – ἢ ποιῶ»!

Ταῦτα ὑφίσταντο καὶ μείζονα τούτων ὁ διδάξας, τοῦ ὁποίου αἱ περὶ ὀρθογραφίας ἰδέαι, ὑπομιμνήσκουσι τὴν κωμωδίαν τοῦ Ἀννίνου «Ζητεῖται ὑπουργός»!

Καὶ ἤδη εὑρισκόμεθα εἰς τὸ νέον σχολικὸν ἔτος 1910–11†. Ἀρχομένου Σεπτεμβρίου, (τοῦ 8ου) ἐπανελθὼν ἐξ Ἀθηνῶν, ἐπελήφθην συντόνως τῶν μαθημάτων μου. Ἤδη τινὲς τροποποιήσεις ἐγίνοντο εἰς τὸ καθόλου πρόγραμμα τῶν Δημοτικῶν Σχολείων. Ἐπὶ πρὸς τοῦτο εἶχον ὡς βοηθὸν καὶ τὴν σύζυγόν μου, ἀπόφοιτον τοῦ Ἀρσακείου Ἀθηνῶν.

Διὰ τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῆς Δημοτικῆς σχολῆς ἐγίνοντο [illegible] ~~προσαρμοποιήσεις~~, ~~[illegible]~~ εἰς πρὸς τὴν διδασκαλίαν, πρώτιστα ἀπήλλαξα τοὺς μαθητὰς τῆς ἀντιγραφῆς τοῦ κειμένου καὶ τῆς γραπτῆς ἐξηγήσεως. Ἐγνώριζον ὅμως πολλοὶ πρὸ ἀνάγνωσιν ἵνα οὕτω πορευόμενοι ἐπιλεγόμενοι, συγκροτῶσι τοῦτο· ἐνῷ δὲ ἐξηγήσεις εἶχον οἱ μαθηταὶ τετράδια δημοσιεύων. Ἐστερημένοι ὅμως εἰς τὴν συνέχειαν.

† Κατὰ τὸ ἔτος 1910–11 ἤρχισαν διδάσκοντες ἐν τῷ Σχολαρχείῳ ἄρτι Κυρήνας γραμματεὺς ὁ Νικ. Κ. Μαυρίδης, καὶ οἱ ἐκ Σκύρου Γεωρ. Πλατανιωτάκης καὶ ἡ Βασιλικὴ Ἀποστολάκη.

Περιώρισα δὲ τὴν κατ' οἶκον ἐργασίαν, καὶ τὴν ἀποστήθισιν, τοὐναντίον δὲ ἐπέβαλλον ταύτην, ἀφορμώμενος, περὶ ἀρχαίων γνωμικῶν, περὶ ἐκκλησιαστικῶν ᾀσμάτων, καὶ περὶ ἐθνικῶν δημοτικῶν τραγουδίων, τὰ ὁποῖα καὶ ὁ ἴδιος ἀπεστήθιζον ἀπὸ μνήμης κατὰ τὴν διδασκαλίαν.

Μαθήματα δὲ ἐδίδαξα 1ο τὰ ἑλληνικὰ τῆς 2ας τάξεως, μετὰ τῆς γραμματικῆς, καὶ στοιχείων συντακτικοῦ, ἀλλ' ~~ἀμφότερα~~ ἐκ τοῦ παραδείγματος [illegible].

2ον Γεωγραφίαν, εἰς ἣν ἔδωσα μᾶλλον οἰκονομικὸν χαρακτῆρα.
Ἱστορίαν, ἀρχαίαν - μέσην - νεωτέραν ἰδία ἑλληνικήν. Ὡς πρὸς ταύτην ἐνθουσιασμὸν ἀμέσως ὑπὸ τῶν μαθητῶν μου, διότι ἐξήγειρα τὸν [illegible]

3ον/ Ἱερά, ὡς πρὸς ταῦτα, ἐκτὸς τοῦ κειμένου μαθήματος, καθ' ἕκαστον Σάββατον, περὶ τὴν μεσημβρίαν, παρέμενον αἱ τρεῖς ἀνώτεραι τάξεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀνέπτυσσα διά τινος ἠθικῆς ὁμιλίας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἐπαύριον Κυριακῆς, καὶ ἐψάλλομεν ὁμοῦ τὸ ἀπολυτίκιον τοῦ ἤχου ἢ τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἑορταζομένου ἁγίου. Ἐπέβαλλον δὲ καὶ τὴν τακτικὴν φοίτησιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Γενικῶς δὲ ἀπηγόρευσα τὴν σωματικὴν τιμωρίαν τῶν μαθητῶν διὰ τῶν συνήθων ῥαβδισμῶν, συστήσας πατρικὴν στοργήν, διότι ἐφρόνουν καὶ φρονῶ ὅτι ὁ μὴ φερόμενος πρὸς τοὺς μαθητάς, ὡς πρὸς ἴδια τέκνα, δὲν εἶναι προωρισμένος διὰ διδάσκαλος.

Τὸ ἔτος 1910-11 [illegible] μίαν [illegible], τὸ δὲ ἄλλο κεφάλαιον τῆς πολιτικῆς ἱστορίας συνεχίζων, θὰ ἐκθέσω. Ἤδη ὅπως μὴ διακόψω τὴν συνοχὴν περὶ παιδείας, προχωρῶ, ἀφηγούμενος καὶ ἄλλα σχετικά, μετὰ προσθήκης τινος περὶ τοῦ ὅλου ἐκπαιδευτικοῦ ἡμῶν συστήματος.

ὁ ἐμπαθὴς οὗτος καὶ σχολαστικὸς διδάσκαλος, μετὰ σειρὰς [illegible] ἐναντίον τῆς δημογεροντίας καὶ ἐμοῦ, κατέφυγε τέλος καὶ εἰς τὸ σύνηθες αὐτῷ ὅπλον τὴν [illegible]γραφίαν. Καὶ πρῶτον ἐπέδειξεν εἰς τὴν ἐν Χίῳ «Φωνὴν τοῦ Λαοῦ» ἀριθ. 35 ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Κέρβερος». Διὰ τοῦ ἄρθρου ἐκείνου ἤθελε νὰ διαψεύσῃ ὅτι εἰς [illegible] τῆς ἐπαυξήσεως τῶν σχολείων ἐν Ψαροῖς, εἰσηχθησαν δωρεάν, ὅπερ ἔγραψεν ἡ ἐν Αἰγύπτῳ ἐφημερὶς «Φάρος». Ἡ δημογεροντία διεσάφησε τὸ ζήτημα πλήρως τῆς νέας μισθοδοσίας, καὶ ἀπέδειξεν ὅτι οὐδεὶς ἄλλος θὰ ἐξέφραζε τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν κ. Μ. διότι ἐπέτυχε ἡ ἐπικύρωσις τοῦ ἐπιδόσου καθήκοντος χάρις εἰς τὸν ἀλτρουϊστικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα καὶ τὴν ἄμεσον αὐτοῦ φιλοπατρίαν.

Τὸ μεταρρυθμιστικόν μου πρόγραμμα καὶ ὁ χαρακτηρισμός μου ἀφορῶν τὸ γλωσσικὸν ζήτημα.

ὁ δὲ ἐχθρὸς τῶν ἐφοχώτων ὑπερπατριώτης ~~καλλιγράφος~~ ἐπεχείρησε νέαν σειρὰν συκοφαντιῶν. Ἐπέδειξε δημοσιεῦσαι νέον ἄρθρον δημοσιευθὲν ἐν τῇ «Νέᾳ Χίῳ» τῆς 23ης Μαΐου 1911, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Γλωσσικὴ Σάλπιγξ». «Ὁ Μαλλιαροχυδαϊσμὸς καὶ οἱ ὀπαδοί του» ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Δάμων». Μετὰ τὸν πρόλογον αὐτοῦ περὶ Μαλλιαροχυδαϊσμοῦ ἔγραφε τὰ ἑξῆς: «Καθ' ἡμᾶς ἡ μόνη ἀληθὴς καὶ πραγματικὴ αἰτία καὶ πηγὴ ἐξ ἧς ἀνεβλάστησεν ὁ Μαλλιαροχυδαϊσμὸς τυγχάνει ἡ ἀκατανόητος ἀγραμματωσύνη καὶ ἀνορθογραφία. Δυστυχῶς δὲ ἐφ' ὅσον παραμελεῖται ἡ διδασκαλία τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ, ἐφ' ὅσον περιορίζεται ἡ γραπτὴ καὶ οἰκιακὴ ἐργασία τῶν μαθητῶν, ἐπὶ τοσοῦτον θὰ αὐξάνῃ ὁ Μαλλιαροχυδαϊσμός.

Τὸ χρονικὸν δὲ ὅτι ἀποστέλλει τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτοῦ ἀνὰ τὰ διάφορα μέρη ἵνα εἰσηγῶνται τὸν Μαργαροχυδαΐσμιον εἴδη ἐπιτήδεια καὶ κατάλληλα καὶ ἐπιδεικτικὰ πρὸς εἰσαγωγὴν αὐτοῦ μέσα.

Τοιοῦτος ἀπόστολος καὶ εἰσηγητὴς τοῦ Μαργαροχυδαΐσμιου ἐν Ἰκαρίᾳ ἀνεφάνη καὶ ἀνεδείχθη ὁ μέγας καὶ σοφὸς Κ. Π., ὅστις ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐγκατεστάθη ἐν αὐτῇ, τὸ μόνον ὅπερ κατώρθωσε, καὶ δι' ὅπερ ἔπαινος μέγας τῇ ἀληθείᾳ ὀφείλεται αὐτῷ, τυγχάνει ἡ ἀποδίωξις τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς καὶ τοῦ Συντακτικοῦ ἐκ τῆς σχολῆς, ἡ ἀπαγόρευσις τῆς γραφικῆς κατ' οἶκον ἐργασίας τῶν μαθητῶν, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν Κ. Π. ἀπηλιθιοῦσι καὶ ἀπομωραίνουσι τοὺς μαθητάς!!! Εἶτα ἐνέγραψε περὶ τοῦ μὴ διορισμοῦ αὐτοῦ, ὡς φαίνεται μὴ συμμορφωθέντος πρὸς τὸ πρόγραμμα τοῦ [illegible]

περὶ τούτου εἴπομεν τὰ δέοντα ἐν τῷ κεφαλαίῳ περὶ διορισμοῦ τοῦ προσωπικοῦ, καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ στιγματισθῇ τὸ [illegible] ὅτι τοιοῦτον τι συνέβη — ὡς ἔγραψε — καὶ ἔγραψε δὲ εἰς τὸ ἄρθρον αὐτοῦ ὡς ἑξῆς: "Διαφωνοῦντες σύγχρονον ὁ Κ. Π. ὅτι ἡ Γραμματικὴ καὶ τὸ Συντακτικὸν εἶναι τὰ μόνα ἐχέγγυα τοῦ ὀρθογραφεῖν, ἀγνοεῖ ὁ μέγας καὶ σοφὸς ὅτι ἡ γραφικὴ κατ' οἶκον ἐργασία εἶναι τὸ μόνον συντελεστικὸν εἰς τὸ νὰ μάθῃ ὁ μαθητὴς ὀρθογραφίαν, καὶ νὰ ἀποκτήσῃ εὐχέρειαν εἰς τὸ ἐκθέτειν!" — ——— Καὶ τοιαῦτα μὲν ἀσύστατα ἐφθέγγετο ὁ σχολαστικὸς ἐκεῖνος ψευδόμενος, ὁ συγχέων Γραμματικὴν ἢ μέθοδον, τὸ χρόνον τῆς διδασκαλίας αὐτῆς, καὶ τὸ μέτρον τῆς κατ' οἶκον ἐργασίας, καὶ ~~[illegible]~~ διορθώσεως τὸν ἔπαθλον ἤδη ἔργα ὡς ἐπιτηδεύοντα τὴν μέθοδον, καὶ ὡς εἰσαγαγόντα ὅθεν [illegible]ρίαν χυδαΐον, γλωσσικὸν σύστημα ὅπερ Μαργαροχυδαΐσμιον ἀποκαλεῖ. Μηδὲν δὲ λέγω ὅτι κατηγορεῖται ἐκ τοῖς μαθηταῖς ἀκόμη ὅσοι ἦσαν μέχρι!

Καί ὡς πρός μέν τήν Γραμματικήν καί τήν Ὀρθογραφίαν, εἶπον ὅτι „τοῦτο εἶναι ζήτημα χρόνου καί μεθόδου. Τό αὐτό καί διά τά Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, τά ὁποῖα, κατά τήν γνώμην μου ἔπρεπε νά μεταφέρωνται ἀπό τῆς Εης καί ΣΤης τῆς Δημοτικῆς Σχολῆς εἰς τήν Ζην καί Ηην, αἵτινες θά ἀντεστοίχουν πρός τήν Αην καί Βαν τάξιν ἑξαταξίου Γυμνασίου. Διά τήν καλυτέραν τήν Μέσην Παιδείαν ἐλάμβανον ὡς ὑπόδειγμα μάλιστα τό ἐν τῇ πατρίδι μου Κύπρῳ σύστημα (ἀνά ἕξ τάξεις). Διά δέ τήν ὑπερβολικήν καί ἄγονον καλλιγραφικήν ἐργασίαν, ἥ καί ἐπανάληψιν ἀναφέρει, καί δι' ἧς καταπονοῦνται οἱ μαθηταί, ταύτης συνεστήσαμεν ἁπλῶς τήν ἐλάττωσιν. Εἶπον δέ ἐπίσης αὐτῷ ὅτι τοὐλάχιστον νά ἐφείδετο τῶν ἰδίων αὐτοῦ τέκνων. Ἀλλά τό σημαντικώτερον ἦτο ἡ ἐμπάθεια τοῦ ἀνδρός, ἐδείκνυτο, φαίνεται, ὑπέρτερα καί τῆς πατρικῆς στοργῆς.

Ἡ δέ ἰσχυρογνωμοσύνη καί ἡ ἐμπάθεια ἤγαγον αὐτόν καί περαιτέρω. Λαβών ἀντίτυπα παρά τῆς „Νέας Χίου", ἥτις διελάμβανε τό ἄρθρον ἐκεῖνο, ἀπέστειλε συστημένως εἰς τήν Ἀμερικήν καί εἰς τάς Ἀθήνας, πρός τούς ἐκεῖ Συλλόγους τῶν Ἰκαρίων, εἶτα δέ καί εἰς τινας ἰδιώτας, πρός τούς ὁποίους ἔγραφε ὁ ἴδιος, ὅτι οὕτω προπηλακίζεσθαι ὑβριζομένην καί τήν ἀποδοκιμασίαν αὐτῶν κατά τε τῆς Δημογεροντίας καί τοῦ Ἐπόπτου. Ἐπειδή δέ τινές τῶν Ἰκαρίων, ἄνδρες σοβαροί καί φιλοπάτριδες, ἐκτιμῶντες τάς ὑπέρ τῆς παιδείας ἐν τῇ νήσῳ προσπαθείας τῆς Δημογεροντίας καί ἐμοῦ, ἔγραψαν πρός τόν Πρόεδρον Ι. Μαλαχίαν, καταγγέλλοντες ταῦτα, ἡ Δημογεροντία, καίτοι πολύ ὕστερον ἔμαθε περί τοῦ τοιούτου, ἀπέκρουσε δεόντως καί ἀνασκευάσασα τά πάντα, ἐξήγει ὅ τούς λόγους ἐξ ὧν ὡρμᾶτο ὁ σχολαστικός λιβελλογράφος. Ἔστειλε δέ ὁ ἴδιος πρός τόν „Ἰκαριακόν", οἱονεί τήν ἀπάντησιν πρός τήν „Νέαν Χίον" μακρὰν ἀπολογίαν διὰ τῆς ὁποίας ἔλεγε περὶ τῆς παιδείας ἐν Ἰκαρίᾳ, ὅτι ἡ ἐπιθυμοῦμεν ὅλοι τὴν βελτίωσιν αὐτῆς, ἀλλ' οὐδέποτε δεχόμεθα νὰ εἰσαγάγωμεν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων ἡμῶν τὸν ἐθνοκτόνον Μαλλιαροχω-[illegible], ὅστις ὡς δηλητηριῶδες ζιζάνιον ἀνεφάνη ἐσχάτως ἐν μέσῳ τοῦ εὐφόρου ἀγροῦ, ἐν ᾧ ἐβλάστησε καὶ ἀνήχθη εἰς ἀνυπέρβλητον ὕψος [illegible] [illegible] διαφορότητος καὶ ἐννοιῶν, ἡ ἀθάνατος ἡμῶν ἑλληνικὴ γλῶσσα. Διὰ [illegible] τὸ ἡμέτερον ἔθνος τοσοῦτον [illegible] ἔχοντας ~~[illegible]~~ ὀλίγην πικρὰν πεῖραν τοῦ ἀπομνημονευτικοῦ σχολαστικισμοῦ, [illegible] [illegible] ἵνα μὴ ἀπὸ τῆς Σκύλλης εἰς τὴν Χάρυβδιν περιπέσωμεν. Εἶτα περιγράφεται ἡ φύσις τῆς Ἰκαρίας καὶ τὰ ἐξοχικὰ τοπεῖα,

καὶ ὅτι διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ τὴν ἐποπτείαν αὐτῶν, ἡ Δημογεροντία ἐκάλεσεν ἐξ Ἀθηνῶν ἄνδρα ἐμπειροπαιδευτικόν, ὡς ἐπιθεωρητὴν τῶν σχολείων, ὅστις μετὰ πολλῆς δραστηριότητος καὶ καρτερίας ἐπελήφθη τοῦ ἔργου αὐτοῦ, περιερχόμενος τὴν νῆσον, καὶ καθοδηγῶν τοὺς διδασκάλους, οἵτινες προθύμως ἠσπάσθησαν τὰς εἰσηγήσεις αὐτοῦ. Μαρτυρεῖ δὲ περὶ τούτου καὶ ἡ ἔκθεσις εἰδικῶν, οἵτινες ἔγραψαν ὅτι ὁ ἐπόπτης κ. Μ. εἶναι ἄξιος δημοσίου ἐπαίνου, διότι ἐφήρμοσε νέαν διδακτικὴν μέθοδον, καὶ ὅτι εἶναι ἄξιος εὐγνωμοσύνης, διότι μόνον ὑπὸ πατριωτικοῦ καθήκοντος ἀγόμενος εἰργάσθη διὰ τὴν εὐημερίαν τῆς Ἰκαρίας, καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν πνευματικὴν ἀναμόρφωσιν τῶν κατοίκων αὐτῆς, οἵτινες διὰ πολλῆς ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως περιέβαλον αὐτόν — ὅτι ὁ ἐπιστάτης κ.Μ. δέν εἰσήγαγεν εἰς τά σχολεῖα τόν Μαλλιαροχυδαϊσμόν, ἀλλά νέας ἰδέας καί μεθόδους, δι' ὧν προάγεται ἡ ἐθνική παιδεία· ἐξηγοῦντο δέ καί οἱ λόγοι, ὑφ' ὧν ὡρμᾶτο ὁ ἐπιστέλλων τό δυσφημιστικόν ἐκεῖνο ἄρθρον.

Ἐν τέλει ἔλεγεν ὅτι ἐάν ἐνδιαφέρωνται διά τήν Ἰκαρίαν καί τήν παιδείαν αὐτῆς, δέν πρέπει νά δέχωνται ἀβασανίστως τοιαῦτα ἄρθρα, καί ὅτι ἡ Ἰκαρία ὡς πρός τά πάτρια καί τήν γλῶσσαν οὐδένα κίνδυνον διατρέχει, διότι οἱ ταχθέντες πρός ὑπεράσπισιν καί ἐνίσχυσιν αὐτῆς, εἶναι ἄνδρες ἐγνωσμένης παιδείας καί φιλοπατρίας.

Καί τοσαῦτα μέν διά τήν ἱστορίαν τῆς παιδείας ἐν Ἰκαρίᾳ, διά τήν ὁποίαν ἠναγκάσθην ἵνα μακρηγορήσω, ἐπειδή ἀφ' ἑνός τοσοῦτον ἐμόχθησα, καί ἀφ' ἑτέρου ἀδίκως ἐδυσφημίσθην. Διότι ἐφρόνουν ὅτι ἐν τῇ δημοτικῇ σχολῇ δέν ἦτο ὀρθόν νά ἐπαναλαμβάνωνται οἱ ἀκατάληπτοι ἄλλοτε μηχανικοί διά τοσαύτης ὕλης πρός τούς ἀρχαίους τύπους, τό τοιοῦτο δέν ἐσήμαινεν ὅτι ἤμην ἐχθρός τῆς ἀρχαίας γλώσσης, καί εἰσηγητής ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Μαλλιαροχυδαϊσμοῦ+.

Κατά τήν λῆξιν τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1910–11 ὑπέβαλον πρός τήν Δημογεροντίαν ἔκθεσιν, ὑποδείξας σύναμα τά δέοντα διά τήν βελτίωσιν τῆς παιδείας ἐν Ἰκαρίᾳ· ταυτοχρόνως δέ ἐδήλωσα ὅτι θά ἀπεχώρουν ἕνεκα οἰκογενειακῶν λόγων, καί διά τοῦ θανάτου τοῦ πατρός μου.

+ Ἐπειδή ἐπαναλαμβανομένως ἀνωτέρω χαρακτηρίζεται ἐκεῖνος Μαλλιαροχυδαϊσμός, σημειῶ ἐνταῦθα περί αὐτοῦ τά ἑξῆς. Μαλλιαροί — ἐκ τινος [illegible] — ἐκαλοῦντο συνοπτικῶς ἐν Ἀθήναις οἱ ὀπαδοί τῆς ἄκρας δημοτικῆς, οἱ ὁποῖοι ζητοῦντες νέας λέξεις ἔπλαττον ἤ χυδαίας ξενικάς προσήρμοζον· ἐπέβαλλον δέ καί καλλίμορφον ἵνα δημιουργήσωσι λέξεις. Τινές τούτων ἐνῷ ἦσαν ἀγράμματοι καί ἀνιστόρητοι ἵνα φαίνωνται ὡς γραμματισμένοι ἤ διά ἐπιτευχθῇ ἔφερον μεγάλην κόσμον. Φαίνεται δέ ἐπίσης τό πλεῖστον ὀλίγοι καί ἕτοιμοι ἵνα κερδίσωσι ταύτην.

πάντες ἐπεδίωκον διά τήν τοιαύτην κατάφασίν μου, καί δή ὁ πρόεδρος τῆς δημογεροντίας Γ. Μαρκάκης, ὅστις οὕτω δέ ἐστερεῖτο πολυτίμου συνεργάτου. Ἐδείχθη ὅμως προθυμότατος καί σύμφωνος εἰς πᾶσαν [illegible] τήν βελτίωσιν τῶν σχολείων.

Πρός τοῦτο συνῆλθε καί γενική συνέλευσις τῇ 17ῃ Φεβρουαρίου 1911 ἐν τῷ καταστήματι τῆς δημογεροντίας. Ἐπειδή δέ οἱ ἔμποροι ἠξίουν ὅπως ἀντιπροσωπεύωνται εἰς τήν διοίκησιν τῶν σχολείων, κατεφάνη ὅπως ἡ ἐφορεία ἀποτελῆται ἐκ τοῦ ἱερέως καί ἐκ τῶν μελῶν [illegible] ἐμπόρων ὡς [illegible] διά [illegible]. Προτοῦ τούτου οἱ ἔμποροι Ἁγίου Κηρύκου εἶχον ὑποβάλει [illegible] συνυπογεγραμμένον διά τοῦ ὁποίου ὑπεστήριζον τήν καταβολήν εἰς τήν δημογεροντίαν τά [illegible] [illegible] τῶν εἰσαγομένων καί ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων.

Ὡς πρός τά σχολεῖα [illegible] τῆς ὑποστηρίξεώς μου, τά ὁποῖα [illegible] ἐν μιᾷ τοῖς σχολείοις διά [illegible] [illegible] ἡ [illegible], ἀναχώρησις ~~[illegible]~~ [illegible] τῆς ἀποστολῆς [illegible] πρωτευούσῃ

καί τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν, ὥστε ἦσαν [illegible] διδασκάλους· ὡς βοηθός [illegible] διδασκάλισσα — εἰς τάς [illegible] [illegible], [illegible] καί χρυσοῦ [illegible]. Ἐν δέ τῇ πρωτευούσῃ Ἁγίου Κηρύκου [illegible] Ἀστική Σχολή [illegible] δύο [illegible] [illegible] τάξεις Ζ' καί Η' [illegible] ἀντιστοιχοῦν πρός τήν Α' καί Β' τοῦ [illegible] Γυμνασίου, [illegible] [illegible] εἰς τήν Ε' καί ΣΤ'. [illegible] [illegible] καί τό [illegible] [illegible] καί δή εἰς [illegible] φιλόλογος, [illegible] καί [illegible] τοῦ διδασκαλείου· [illegible] [illegible] [illegible].

Ὅτι δέ [illegible] [illegible], ἐπειδή [illegible] [illegible] Ἁγίου Κηρύκου, [illegible] μαθήτριαι

+ ἡ Α' τάξις τοῦ ἀνωτέρου [illegible] ἦτο ἡ Ε', διά [illegible] καί προπαρασκευαστική, καί [illegible] [illegible] [illegible] μαθητῶν [illegible] εἰς [illegible] δύο [illegible], ὁ μὲν [illegible] ὁ δὲ [illegible] ἀποφασίσθη ὅπως συσταθῇ [illegible] τον ἐξελέγξιον [illegible], ὑπὸ [illegible] [illegible] τοῦ Ἀρχ-ηγείου, μετὰ βοηθοῦ.

Ὡς πρὸς τὴν ἐπέκτασιν [illegible] ὁ πρόεδρος Μηλιαχίδης [illegible] ἵνα [illegible] ἡ [illegible] ἐγκαταστα σὺν τῷ χρόνῳ [illegible] Γυμνάσιον — [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ ἀνεγνωρισθέντος [illegible] [illegible] (τὸ) 1923 [illegible] ἐν [illegible] [illegible] ἐκ τοῦ [illegible] [illegible] —

Ὁ ἴδιος ἦτο [illegible] Γυμνασίου+, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτει [illegible] τὰς [illegible] τῆς Ἰκαρίας, ἐφ' ὅσον μέχρι τότε [illegible] ὑπῆρχον τὰ Γυμνάσια τῆς Χίου ἢ Σάμου. Ἐπὶ τὴν [illegible] ἐπιστροφὴν [illegible] ἐπὶ [illegible] Γυμνασίου [illegible] καὶ [illegible] ἐν τῷ [illegible] τοῦ Γυμνασίου.

+ εἰς τοῦτο δὲ ἐδιδάσκοντο καὶ στοιχεῖα [illegible] [illegible], [illegible], καθηγητὴν τὸν [illegible] ξένοι τινὲς γλῶσσαι.

Ἐπέτρεψε δὲ σύντομον εἰς τὰ Γυμνάσια, [illegible] δὲ ἐγένοντο Γραμματοδιδάσκαλοι εἰς τοὺς μικροὺς καὶ [illegible] συνοικισμοὺς τῆς νήσου, ἀφοῦ ὅμως δὲ [illegible] καὶ τὸ [illegible] [illegible] διδασκαλίας παρὰ τῷ Διδασκαλείῳ καὶ τοῖς [illegible].

Ἡ [illegible] τῶν τοιούτων Γραμματοδιδασκάλων δὲ ἦσαν [illegible], [illegible] ἐν τοῖς μικροῖς καὶ [illegible] συνοικισμοῖς τῆς νήσου καὶ τοῦ μικροῦ μισθοῦ τῶν διδασκάλων. [illegible] μὲ [illegible] [illegible] [illegible] τῆς [illegible]. Τοῦτο [illegible] [illegible] ὑπὸ κοινοτήτων. [illegible] ἀνεγνώρισε [illegible] ἐν τῷ μικρῷ συνοικισμῷ "Νέα" (τὰ) ΒΑ ἔχοντι μόνον [illegible] μαθητὰς [illegible] παιδιὰ — [illegible] — [illegible] μόνον [illegible] ἔχομεν. Εἰς [illegible] συνοικισμοὺς τοῦ [illegible] (4) [illegible]. [illegible] ἕνα, [illegible]. Καὶ τοῦτο, τὸ [illegible] τὰ παιδιὰ [illegible], τὸ δὲ [illegible] γεγραμμένον.

ὡς πρὸς τοὺς πόρους διὰ τὴν συντήρησιν τῶν σχολείων, δὲ ἐσυνεχίζοντο αἱ συνδρομαὶ τῶν [illegible], καὶ ἐξεζητοῦντο τὰ εἰσιτήρια, ἀποτελούμενα [illegible] εἴδους φόρου, ὅστις δὲ ὠνομάζετο "κοπ[illegible]" καὶ ὅστις δὲ ἐπεβάλλετο ἐπὶ παντὸς ἔχοντος δικαίωμα ψήφου, εἴτε εἶχεν οὗτος τέκνον εἰς τὸ σχολεῖον εἴτε μή, ἀνεξαρτήτως τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ὁριζομένου τοῦ κατωτάτου ὁρίου εἰς πέντε γρόσια, καὶ τοῦ ἀνωτάτου εἰς πέντε μετζίτια, ἤτοι εἰς μίαν λίραν. Πρὸς δὲ ἐπεκαλοῦντο καὶ τὰς συνδρομὰς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀμερικῇ [illegible] τῶν [illegible], διὰ τὸ [illegible], καὶ πρὸς [illegible] εἰς Ἀθήνας. Ἤδη τὰ [illegible] ἐν Κάϊρον [illegible] ἐσπούδαζεν ἐν Ἀθήναις [illegible] Πουλιανός, ὅστις [illegible] ἐν [illegible] [illegible], νῦν [illegible].

+ τὸ [illegible] ἐπινοήθη ὁ [illegible], καὶ [illegible] τοῦ
ἐν [illegible] [illegible]

Ἐπίσης ὁ ἐξ Ἐσδήρου Γεώργιος Πουλιανὸς μετέβη εἰς Ἀθήνας, καὶ ἐφοίτα εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον.

Ἕτερος [illegible] ὁ Ἀριστείδης Φουντρίδης ὅστις ἐσπούδασε τὸ πρῶτον εἰς Ἀθήνας, καὶ [illegible] φιλολογικὰς σπουδὰς εἰς [illegible] τῆς Ἀμερικῆς, [illegible] καὶ ὡς [illegible] τοῦ Πανεπιστημίου τῆς [illegible]. [illegible] δὲ [illegible] καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Χάρβαρντ, καὶ ἀπὸ τοῦ 1921 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Yale. Ἠσχολήθη περὶ τὴν [illegible] καὶ νεωτέραν ἑλληνικήν, μετέφρασε δ' [illegible] ἔργα εἰς τὴν Ἀγγλικήν, [illegible] εἰς τὴν [illegible] ἀπὸ νεωτέρας ἑλληνικῆς [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] (1916) [illegible]

~~[illegible] τοῦ Παλαμᾶ [illegible]~~.

Τὸ [illegible] [illegible] ἐν [illegible] [illegible], ὅπου [illegible] [illegible] [illegible] ὅτι [illegible] σχολεῖον [illegible] [illegible] σχολεῖον, [illegible] "Ἁγίου Παντελεήμονος" [illegible] Φαναρίου, [illegible] [illegible] χρονικοῦ [illegible] σχολεῖον, [illegible] τῶν γερόντων, τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων, [illegible] τὸ [illegible] τῶν [illegible] [illegible] ἐν τῇ ξένῃ [illegible] ἐν Ἀμερικῇ. [illegible] διὰ τῶν ἰδίων τῶν κατοίκων [illegible], [illegible] τὸ [illegible] σχολεῖον καὶ [illegible] [illegible].

Καὶ ταῦτα μὲν καὶ ἄλλα σχετικὰ διὰ τὴν παιδικὴν ἀσυμπάθειαν, τὰ ὁποῖα σύμφορα κριθέντα, καὶ ἀποδεκτὰ ἐγένοντο.

Ὁποῖα δὲ καὶ πόσα ἐπετελέσθησαν κατὰ τὸ διετὲς διάστημα τῆς ἐπιτροπικῆς διαμονῆς μου, μαρτυροῦσιν, ἥ τε καλ' ἐντοχὴν τῆς Δημογεροντίας ὥστε εἰς ἐπισκοπείαν ἀπολυθείσης ἐκ τριῶν διδασκάλων, καὶ ἤδη φοιτητῶν.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἐκτὸς περὶ τῆς καταρτίσεως τῶν σχολικῶν γνώσεων, ἔχει καὶ περὶ τοῦ ἐπιπέδου τὰ ἑξῆς. . . Παρετηρήσαμεν διδακτικὴν μέθοδον ἀναφερομένην εἰς τὴν μάθησιν καὶ ἀνθρωπιστικὴν ἐν γένει μόρφωσιν. Ἐκ τοῦ νέου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, παρήχθησαν ἀποτελέσματα λίαν εὐχάριστα. Τοῦτο δὲ ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸν ἀκαταπόνητον ἐπόπτην τῆς ἐπιτροπείας κ. Κωνσταντῖνον Μυριανθόπουλον, ὅστις εἰργάσθη ἀόκνως καὶ ἀφιλοκερδῶς, οὐχὶ δὲ χάριν τινὸς λόγου, εἰ μὴ δὲ ὑψίστου πατριωτικοῦ καθήκοντος, ὅπως ἐπιφέρῃ

ἐπιφέρῃ τὴν πραγματικὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ τόπου.

Ἀφ' ἑτέρου φρονοῦμεν ὅτι ὁ κ. Μυριανθόπουλος εἶναι ἄξιος δημοσίου ἐπαίνου διότι εἰσήγαγε καὶ ἐφήρμοσε τὴν νέαν διδακτικὴν μέθοδον τὴν στηριζομένην ἐπὶ τῆς ἐποπτείας ἀντιλήψεως καὶ κρίσεως, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς μηχανικῆς ἀποστηθίσεως. Εἶναι καὶ ἄξιος τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν διότι ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς γενικῆς τῶν σχολείων ἀναμορφώσεως.

Εἶναι τοῦτο δημόσιον ἔργασίας ἐκπαιδευτικῆς συνεργασίας, ἥτις ἂν διαμορφωθῇ ἐφαρμοζομένη, δύναται νὰ παρουσιάσῃ λίαν εὐχάριστα ἀποτελέσματα, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νήσου ἡμῶν.

Ἐν Ἁγίῳ Κηρύκῳ Ἰκαρίας
τῇ 25 Ἰουνίου 1911
Ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπεία
Νικόλαος Γ. Μαλαχίας
τελειόφοιτος τῆς Φιλολογίας
Ἰωάννης Τριπουλάς
Δημήτριος Μαρκάκης
πρώην διδάσκαλοι
καὶ ἤδη φοιτηταὶ τῆς Ἰατρικῆς.

Ἰκαριακὰ Μέρος Βον. τοῦ ἱστορικοῦ
Κωνσταντίνου Ι. Μυριανθοπούλου
Κυπρίου

ἐποίησε, καὶ ἡ πρὸς ὑμᾶς εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ τῆς Δημογεροντίας ἔχουσα ὡς ἑξῆς

— Ἐν Ἰκαρίᾳ τῇ 10ῃ Αὐγούστου 1911 -

Δημογεροντικὸν
Συμβούλιον
Φαναρίου - Ἰκαρίας.
Ἀριθ. 68.

Πρὸς τὸν Εὐδόκιμον Ἐπιστάτην
τῶν Σχολείων Ἰκαρίας
κ. Κωνστ. Ι. Μυριανθόπουλον.

Ἐλλόγιμε κύριε,

Ἡ ἡμετέρα Δημογεροντία, θλιβομένη ἀφ' ἑνὸς διὰ τὴν ἐκ τῆς Ἰκαρίας ἀποχώρησιν ὑμῶν, ἀφ' ἑτέρου θεωρεῖ καθῆκον αὐτῆς, ὅπως ἐκφράσῃ πρὸς ὑμᾶς τὰς θερμὰς αὐτῆς εὐχαριστίας, διὰ τοὺς ἀκαμάτους κόπους τοὺς ὁποίους ἐπὶ διετίαν κατεβάλετε ὡς διοργανωτὴς καὶ Ἐπιστάτης τῶν Σχολείων, καὶ Διευθυντὴς τῆς ἐν Ἁγίῳ Κηρύκῳ Ἀνωτέρας Σχολῆς, καὶ ὡς Ἱεροκήρυξ, ἅμα καὶ ὡς συνεργὸς καὶ παράγων τις ἐν παντὶ τῷ ἀφορῶντι τὴν εὐημερίαν τῆς Ἰκαρίας. Διὰ ταῦτα πάντα, εἶσθε ἄξιος οὐ μόνον εὐχαριστιῶν, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμοσύνης, παρὰ πάντων τῶν Ἰκαρίων, διότι οὐχὶ ἐξ ἄλλων πόρων, ἀλλὰ μόνον ἐξ ὑπερβαλλούσης φιλοπατρίας εἰργάσθητε τόσον ἀφιλοκερδῶς, ζηλωτῶς καὶ καρτερικῶς ὑπὲρ τῆς ἀναμορφώσεως τῆς νήσου μας.

Ὑμεῖς πρὸς τοῖς ἄλλοις ὑπήρξατε καὶ ὁ πρῶτος εἰσηγητὴς ἐν Ἰκαρίᾳ τοῦ ἁρμόζοντος εἰς τὰ ἡμέτερα ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, καὶ ὅστις ἔθεσε διδασκάλους τῆς Παιδαγωγικῆς συμφώνως τῇ νεωτερικῇ ἐπιστήμῃ.

Τὰς αὐτὰς ἐπίσης εὐχαριστίας ἀπονέμομεν καὶ πρὸς τὴν εὐπαίδευτον καὶ ἀξιότιμον σύζυγον ὑμῶν, ἥτις τοσοῦτον εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῆς γυναικείας μορφώσεως ἐν τῇ νήσῳ ἡμῶν. Ἀμφοτέρων δὲ τηρήσομεν εὐγνωμόνως ἐσαεὶ ἄσβεστον τὴν μνήμην.

[illegible] ὅτι πρὸς ὑμᾶς [illegible] δυσωπούμεθα, διότι ἕνεκα

τῶν γνωστῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν δὲν δυνάμεθα νὰ σᾶς ἀμείψωμεν προσηκόντως καὶ ἀξιοπρεπῶς, συμφώνως τῷ πολυτίμῳ ὑμῶν ὑπὲρ διοργανώσεως καὶ ἐπιδόσεως τῶν Σχολείων.

Ἐπὶ δὲ τούτοις εὐχαριστοῦντες καὶ αὖθις ὑμῖν, διατελοῦμεν μετὰ τῆς προσηκούσης ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης

Ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος
Κωνσταντῖνος Μαυζίνης
ἱερεύς
(Τ. Σ.)

Οἱ Δημογέροντες
Ἰωάννης Μαλαχίας (ἰατρός)
Ζαχαρίας Μαυραΐλης (Δημητρίου)
Γεώργιος Ν. Κίτσα
Κωνστ. Κόσταρος } (οἱ) ἔμποροι.

Στατιστικὴ τῶν Σχολείων τῆς Ἰκάρου κατὰ τὸ Σχολικὸν ἔτος 1910–1911.

Δῆμος
ἢ Τμῆμα Φαναρίου

Αὔξων ἀριθμός	Τόπος ἢ κώμη	Εἶδος σχολείου	Ἀριθμός Διδασκάλων. Διδάσκαλοι	Διδασκάλισσαι	Ἀριθμός μαθητῶν. Ἄρρεν	Θηλ.	Σύνολον
1	Ἅγιος Κήρυκος [illegible]	Σχολαρχεῖον [illegible]	3 –	2	155	65	220.
2	Ξυλοσύρτης	Δημοτικὸν ἐκ 4 τάξεων	1		40	28	68
3	Χρυσόστομος	Δημ. ἐκ 4 τάξεων	1		27	13	40
4	Χρῖστος	Δημ. ἐκ 4 τάξεων	1		30	22	52
5	Πλαγιὰ	Δημ. ἐκ 3 τάξεων		1	25	12	37
6	Κουνδουρᾶ	Δημ. ἐκ 3 τάξεων		1	21	16	38
7	Τσουρέδες. (μακρὰν ὀξὺ [illegible])	Δημ. ἐκ 4 τάξ.	1		34	20	54
8	Καταφύγιον	Δημ. ἐκ 4 τάξ.	1		40	43	83
9	Περδίκιον	Δημ. ἐκ 4 τάξ.	1		50	25	75
10	Χωρδίλιν	Δημ. ἐκ 4 τάξ.	1		37	16	53
11	Καραβόσταμον	Ἀστικὴ σχολὴ ἐκ τάξεων ἕξ	2	1	71	36	107
			12	5	530	296	827

Δῆμος ἢ Τμῆμα Μεσαρίας

		Διδάσκαλοι	Διδασκάλισσαι	Ἄρρενα	Θήλεα	Σύνολον
1.	Εὔδηλος. Δημοτικὸν ἀρρένων ἐκ 5 τάξεων	2				
2.	θηλέων ἐκ 4		1	75	62	137
3	Ἀκαμάτρα ἢ Κα(τω) χωρίον Δημοτ. ἐκ 4 τάξ.	1		47	37	84
4	Πολίχνιον ἢ Στέλη Δημοτ. ἐκ 5 τάξεων	2		67	30	97
5	Μαγγανίτης Δημ. ἐκ 4 τάξεων	1		25	10	35
6	Ἀρέθουσα. Δημ. ἐκ 4 τάξεων	1		32	21	53
		7	1	246	160	406

Δῆμος ἢ Τμῆμα Περαμερίας.

1	Χριστὸς Ραχῶν. Ἀστικὴ ἐκ τάξεων ἕξ	2		80	74	154
2	Δημ. θηλέων ἐκ 4 τάξεων ἢ νηπιαγωγεῖον ἐκ 3.	~~1~~	2			
3	Ἅγιος Πολύκαρπος Δημ. ἐκ 4 τάξεων	1		51	14	65
4	Φραντάτου Δημ. ἐκ 4 τάξεων	1	1	45	35	80
5	Βρακάδες Δημ. ἐκ 4 τάξεων	1		20	10	30
6	Ἀμάλου Δημ. ἐκ 4 τάξεων	1		27	8	35
7	Καρκινάγρι Δημ. ἐκ 4 τάξεων	1		21	9	30
		7	3	244	150	394

ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω κοινοτικῶν σχολείων ἐλειτούργησαν ἐν Ἰκαρίᾳ κατὰ τὸ 1910-11 · καὶ τὰ ἑξῆς Ἰδιωτικά

1 ἐν Ἁγίῳ Κηρύκῳ ὑπὸ Γ. Λομβαρδῆ ἐν μαθηταῖς καὶ μαθητρίαις 25

2 ἐν τῷ χωρίῳ Κοσοίκια (Μεσαρίας) ὑπὸ διδασκαλίσσης " 25

3 εἰς Μανδριά (Σταφανιαρίας) " 20

70

ἐκ τούτων αἱ 30 ἦσαν μαθήτριαι.

Ὥστε ἐν συνόλῳ ἐλειτούργησαν 27 σχολεῖα μετὰ 28 διδασκάλων καὶ 10 διδασκαλισσῶν. Τὸ 1881 μαθηταὶ ἐξ ὧν αἱ 636 μαθήτριαι.

Ἐπίσης εἰς τὰς ὑπαγομένας εἰς τὴν Ἰκαρίαν ἐγγὺς νησῖδας Κορσίας (Φούρνους) ἐλειτούργησε μικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον ὑπὸ διδασκάλου ἢ μᾶλλον διδασκαλίσσης μετὰ 140 μαθητῶν ἐξ ὧν τὰ 40 θήλεα.

Ἀπὸ τοῦ 1923 ἔκλεισαν τὰ ἐν Ἀρμενιστῇ ... ἡ ἰδία τῇ ἐκ τοῦ δήμου φροντίδι, ἱδρύθη ἐν τῇ πρωτευούσῃ Ἅγιος Κήρυκος - Γυμνάσιον. Ἐκ τούτου ἀποφοιτήσαντες ἤδη ἑκατοντάδες, ἐξ ὧν πολλοὶ ἐπιστήμονες ἀποβάντες διεσκορπίσθησαν ἀνὰ τὸ πλάτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ εὐδοκίμως ἐργαζόμενοι — ἐνῷ τότε ἐν Ἰκαρίᾳ οὐδὲ δύο ἀκόμη ἐπιστήμονες ὑπῆρχον - ὁ μόνος [illegible] φοιτητὴς ἐν Ἀθήναις.

Κεφάλαιον ΙΒον

Αἱ σπουδαί μου καὶ ἡ γνώμη μου περὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος ἡμῶν

Ἀνωτέρω εἶπον τινὰ περὶ τῶν σπουδῶν μου+ αἵτινες περιεστράφησαν καὶ περὶ ἐκπαιδευτικὰ ἰδίᾳ κέντρα, ὡς ἐκ τῆς μακρᾶς διατριβῆς μου ἐν αὐτοῖς. Ἐπειδὴ δὲ περιορίζομαι καὶ διὰ τὸ κλασικὸν δι᾿ ὅλου ἐμόρφωσα καὶ ἀνάλογον γλωσσικὸν ὕφος, ἤτοι ἀρχαΐζον πως. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ ἡ ἰδιαιτέρα ροπή πρὸς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς εἰς τὴν μελέτην τῶν ὁποίων πολὺ ἐνετρύφων. Ἐκ τούτου καὶ ὁ λόγος δι᾿ ὃν μεταχειρίζομαι καὶ μικρὰν ἀντιπάθειαν πρὸς τε μορφώσεως καὶ τὸ ἰδίωμά μου.

+ Κεφ. Ηον σελ. 154

Ὅσοι μὲ ἐγνώρισαν προσωπικῶς, καὶ δὴ οἱ ἀναρίθμητοι μαθηταί μου, ἐμόρφωσαν ὑψηλὴν περὶ ἐμοῦ τὴν [illegible] γνώμην· τὴν ἐναντίαν δὲ ἔχουσι καὶ ὅσοι δὲ τυχὸν μεμψιμοιρῶσιν τὰ ἔργα μου. Ὑπῆρξα, ὅσον ὀλίγοι, ἄλλοι ζηλωτὴς ὡς πρὸς τῆς μεγάλης τῆς ἀρχαίας ἡμῶν γλώσσης, ἀλλ' ὑποθέτω ὅτι ἡ διδασκαλία εἰς αὐτὴν νὰ γίνηται μεθοδικῶς, καὶ νὰ εἶναι βαθμιαίως καὶ ἀκριβὴς, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἀναγκῶν ἑνὸς ἑκάστου, τῶν δυνάμεων τῶν μαθητῶν, τῆς ἡλικίας αὐτῶν, τοῦ χρόνου, τῶν μέσων, καὶ καθεξῆς.

Κατὰ ταῦτα, ἐὰν ἔν τινι δοκιμῇ σχολῇ ὁ μαθητὴς, γράφων τὴν λέξιν ὑγιεία, παρέλειπε τὸ ἰῶτα, ἡ λέξις δὲν θὰ ἔχανε τὴν σημασίαν αὐτῆς, καὶ ὁ μαθητὴς δὲν ἔπρεπε νὰ τιμωρῆται διὰ ῥαβδισμῶν καὶ δι' ἀντιγραφῆς τῆς λέξεως, πεντάκις ἢ καὶ δεκάκις!

οὔτε ἐὰν ἐπὶ τῆς λέξεως ἠθικὴ ἐπέθετο δασεῖα ἀντὶ ψιλῆς, ἡ λέξις δὲ ἔχανε τὴν ἠθικήν της ἀξίαν, ὁ δὲ μαθητὴς δὲ ἐθεωρεῖτο ἀγράμματος ἢ καὶ ἀναίσθητος· ἀντὶ τῶν τοιούτων, κάλλιον νὰ ἐδιδάσκετο ἄλλα, οὕτως ὥστε νὰ καταστῇ ὑγιὴς καὶ ἠθικὸς ἄνθρωπος. Ἐπίσης, ἐὰν οἱ τοιοῦτοι μαθηταὶ προσέκρουον εἰς τὰ ζητούμενα, μὴ δυνάμενοι νὰ κρίνωσι τελείως τὴν διττὴν σημαντικὴν τῶν λέξεων, πατρὶς καὶ χαρακτήρ, ταῖς πατρίσι, καὶ τοῖς χαρακτῆρσι, δὲν θὰ ἐμειοῦτο τὸ αἴσθημα τῆς φιλοπατρίας καὶ ἡ διάθεσις τοῦ χαρακτῆρος. Ὡσαύτως, (ἐάν, ὡς ἐν τῇ συνηθείᾳ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ, ἐν τῇ λέξει ἐπιμηκοία οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀγραμμάτων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐγγραμμάτων, οἵτινες εὐφωνίας χάριν, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς σκληρᾶς προφορᾶς τῶν δύο κάππα·

προφέρωσι τὴν λέξιν ἐπιμηκοία, δηλαδὴ κάππα, ὁ δὲ μαθητὴς οὕτω ἀκούων, καὶ μὴ γνωρίζων ἀκόμη τὴν παραγωγὴν τῶν λέξεων, ἐρχόμενος νομίζομεν ὅτι δὲν θὰ ἡμάρτανεν εἰς τὸ ὁμοούσιον! κάλλιον θὰ ἦτο διὰ τὸν μαθητήν, ἐὰν ἔφθανε εἰς τὴν ἐπιμηκοίαν, καὶ ἐὰν ἀπέθνησκεν εὐσεβὴς ἄνθρωπος. — Ἐνταῦθα ἴσως θὰ παρετήρει τις ὅτι ἕτερον ἑκάτερον. ἤτοι ἄλλο ἡ ἠθικὴ καὶ ἄλλο ἡ γραμματική. Βεβαίως δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι "παιδεία ἄνευ ἀρετῆς οὐδέν ἐστι", ἀσπάζομαι καὶ ἐγὼ ὅτι δὲν ἀποκλείω οὔτε ἀποσκορακίζω τὴν γραμματικήν, ἀλλὰ λέγω ὅτι ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι ζήτημα χρόνου καὶ μεθόδου, καὶ μακρᾶς καὶ βαθείας μελέτης τῶν συγγραφέων, καὶ πρὸ πάντων τῶν ἀρχαίων. Τοῦτο δὲ εἶναι ἀντικείμενον κυρίως τῶν Γυμνασίων, καὶ οὐχὶ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων.

275. Ἀρκεῖ τε διὰ τὴν γνῶσιν ~~[illegible]~~ ἡ γραμματική, καὶ οὐχὶ διὰ τὴν γραμματικὴν τὰ βιβλία.

Ὡς πρὸς τὴν γραμματικὴν ἔχω νὰ προσθέσω ὅτι καὶ τοῦτο· ὀρθῶς ἐλέχθη ὅτι προτιμότερον νὰ καίῃ τις γραμματικὰς ἢ νὰ συντάττῃ τοιαύτας! Καὶ ὄντως, ἡ γραμματική, διὰ τὸ ἄκαιρον καὶ ἀμέθοδον τῆς διδασκαλίας αὐτῆς, ἀπέβη τὸ φόβητρον, ἡ μάστιξ καὶ τὸ μαρτύριον τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ προσωπεῖον δι' οὗ ἐνεφανίζοντο ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ, ἐξ ἄλλων ἀγραμμάτων, οἱ ἡμιμαθεῖς καὶ σχολαστικοὶ διδάσκαλοι, ἀποθαυμαζόμενοι διά τινα τόνον ἀπόκρυφον ἐπὶ τῶν λέξεων, δι' ἅ ἴσως ἐν ἀκαδημίαν, οἱ ἀποβλέποντες μόνον εἰς τοὺς τόνους, ἔστω καὶ ἀχρήστους, παρὰ τὴν οὐσίαν τοῦ διδασκομένου μαθήματος.

Τὰ ἐκ τῆς ἀμεθόδου διδασκαλίας τῆς γραμματικῆς καὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων δεινά, ὑπέστην καὶ ὁ ἴδιος, μαθητὴς ὤν. Διὸ ὅτε ἐγενόμην διδάσκαλος, ἔχων καὶ τὴν ἰδικὴν πεῖραν τοῦ παθόντος, ἐξ ἄλλου ἤδη μόρφωσιν, φιλανθρώπως καὶ λογικῶς φερόμενος, δὲν ἠθέλησα νὰ τυραννῶ μαθητὰς τῶν Δημοτικῶν σχολῶν, δι' ἀγνώστων καὶ ἀχρήστων λέξεων, ἐνῶ ἄλλαι γνώσεις θὰ ἦσαν δι' αὐτοὺς πολὺ χρησιμώτεραι. Τὰ περαιτέρω θὰ ἦσαν, ὡς εἰκός, ἔργον τοῦ Γυμνασίου.

Ὡς διοργανωτὴς δ' ἐκπαιδεύσεως τῶν σχολείων ἐν Ἰκαρίᾳ, ὡς κύριον σκοπὸν ἔθεσα:

αον/ νὰ μὴ ὑπάρξωσιν ἐν τῇ νήσῳ ἀγράμματοι.

βον/ οἱ μαθηταὶ νὰ προσλαμβάνωσιν ἐν τῷ σχολείῳ γνώσεις χρησιμοποιήσιμους τοῦ πρακτικοῦ βίου

γον/ νὰ ἀποβῶσι χρηστοὶ ἄνθρωποι καὶ ἀντάξιοι τῆς πατρίδος πολῖται.

βαρύτατον φορτίον διὰ τοὺς παῖδας τῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὴν δουλείαν. Διὸ καὶ δὲν ἠπόρησα νὰ ἐπιβαρύνωνται ἐπὶ πλέον διὰ τοῦ ζυγοῦ τῶν γραμματικῶν τύπων, ὧν εἶναι πεπλήρης ἡ Ἀττικὴ [illegible].

Παραβάλλω τὴν τότε ἐπιβαλλομένην διὰ τῶν γραμματικῶν καὶ ἀρχαϊκῶν [illegible] κατάστασιν γλώσσης εἰς αὐτὴν ὑφεστῶσαν ἐν τοῖς τετραδίοις τῶν μαθητῶν τῆς Ζ' τάξεως — ἀντιστοιχούσης πρὸς τὴν Α' Γυμνασίου — ὑφ' οὓς ἡ αὐτὴ καταργηθεῖσα σήμερον, εἰς τὴν Βαν καὶ Γην Γυμνασίου! Ἰδοὺ ἡ πρόοδος ἡμῶν τότε καὶ σήμερον: νὰ ἐπαναφέρωνται αἱ τάξεις, καὶ νὰ καταργῆται ἡ γλῶσσα. Τοῦ λόγου δὲ ὄντος περὶ τῆς ἐπαρχίας, ἡ ὁποία τότε [illegible] δουλοπρεπῶς ὡς πρὸς τὴν παιδείαν, εἶχε πρόσθετα καὶ τὴν δουλείαν, ἀνεδείκνυτο καὶ ἀνάλογος ~~[illegible]~~διδασκαλία.

ὡς πρὸς τοῦτο, προηγουμένου περὶ τῶν λέξεων Δουλεία καὶ Ἐλευθερία, ἤθελον μὲν εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ λόγου διὰ τί ἡ μὲν γράφεται διὰ τοῦ ει ἡ δὲ διὰ τοῦ ι, ἀλλὰ πρὸ πάντος ἀνέπτυσσον εἰς αὐτούς, ὁποία ἡ μεγάλη διαφορὰ τῶν δύο τούτων λέξεων, ἤτοι τὰ κακὰ τῆς δουλείας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας.

Ἐνταῦθα δὲ καὶ [illegible] γενομένης ἀναμνήσεως [illegible] : ὡς μαθητὴς μου τινὰς, [illegible] 1912. Ἰδιαιτέρως ὁ Θεόδωρος [illegible] ἐκ τοῦ χωρίου [illegible] (Δ). ὃν τότε γραμματοδιδάσκαλος, ὕστερον δὲ στρατιώτης ἐν Μακεδονίᾳ [illegible] καὶ ἔγραψε [illegible] Ὁ [illegible] νέος [illegible] μετὰ ταῦτα εἰς [illegible] ἐν τῇ μάχῃ τῆς 28 Αὐγούστου 1921 [illegible] καί περί τούτων μνημονεύονται. Ἤδη ἐπίκαιρον κρίνω, ἵνα παρεμβάλω τινά περί γνώσεως, καί περί τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, τό ὁποῖον ἐπηρέαζον ἐν πολλοῖς [illegible] καί [illegible].

Ἡ Ἑλλάς, μετά τετρακοσίων ἐτῶν σκληράν δουλείαν, ἕνεκα τῆς ὁποίας εἰς πλήρη ἀμάθειαν περιέπεσε, μετά μακρούς αἱματηρούς ἀγῶνας τοῦ 1821, κατώρθωσε νά ἐλευθερωθῇ μερικῶς, ἀλλ' ἔμεινε ν' ἀποβῇ ἀφορμή εὐρυτέρου κράτους, καί τό ὑπόδειγμα τῶν ὑποδούλων.

Ὁ ἀείμνηστος κυβερνήτης αὐτῆς Ἰωάννης Καποδίστριας (1828-31), ζήσας ἐπί μακρόν ἐν Ἑλβετίᾳ, χώρᾳ κατ' ἐξοχήν [illegible] παιδείας

καί ~~τό~~ τῆς [illegible] ἐπιστήμης, ἠθέλησε νά [illegible] τό ἄριστον τῇ ἀναγεννωμένῃ Ἑλλάδι, ἐκπαιδευτικόν σύστημα. Διό [illegible] ὅπως θέσῃ ἀσφαλεῖς βάσεις διά τήν παιδείαν, ἀλλ' ἐξηκολούθει ἔτι τοῦ λαοῦ καί [illegible] [illegible]. Τό ἑλληνικόν κράτος μόλις ἐλευθερωθέν, εὑρίσκετο εἰς τά σπάργανα τῆς παιδείας· τό πλεῖστον δέ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἀγράμματοι. Ἐνῷ δέ ὅλοι εἶχον τά προβλήματα, πρίν ἤ ἀρχίσῃ λειτουργία ὑπό τοῦ ὁριστικοῦ τοῦ κράτους ἀποκαταστάσεως, τινές ἤρχισαν [illegible] τήν ἵδρυσιν Πανεπιστημίου ÷ ἵνα διδάσκουσι [illegible] καθηγητάς ~~ἤρξατο διδάσκοντα~~ [illegible] τες ~~μᾶλλον ἀπό τῆς~~ [illegible] ἤ ~~[illegible]~~. Τά δέ τῆς κατωτέρας καί Μέσης παιδείας κατόρθωσαν [illegible]. Ὑπῆρχον [illegible] τετρατάξιον δημοτικόν σχολεῖον καί τετρατάξιον γυμνάσιον· καί μεταξύ αὐτῶν [illegible] τριτάξιον Σχολαρχεῖον, ὡς κορμόν σώματος ἔμμορφον, τοῦ ὁποίου ὡς πόδες ἦτο τό δημοτικόν καί ὡς κεφαλή τό Γυμνάσιον. Τό αὐτό δέ πρόγραμμα ἐφηρμόζετο καί ἐν μεγάλαις Ἀθήναις, καί ἐν ταῖς νήσοις καί εἰς τά ἀπόκεντρα ὀρεινά χωρία. Ἐνῷ δέ ἐστερεῖτο ἡ ἐκπαίδ. πολλαχοῦ σχολικῶν κτιρίων, καί ἔλειπε χρηματικά πρός διδασκαλίαν, ἐπέβαλε καί τήν ἀρχαίαν γλῶσσαν εἰς τά Ἑλληνικά Σχολεῖα, τάξασα ὡς ἐκπαιδευτάς ἀνθρώπους ἐστερημένους παιδαγωγικῆς μορφώσεως, διά νά διδάξωσι τήν ἀρχαίαν γλῶσσαν εἰς μαθητάς ἀκαταλλήλους πρός τήν ἀρχαίαν ἑλληνικήν!.. Οὕτω δέ ἡ διδασκαλία διά τούς διδασκάλους ἤ διδασκομένους κατέβαινε τόσον [illegible]

Οὕτω ἐπί αἰῶνα ἔβαινε χωλαίνουσα ἡ ἑλληνική παιδεία, πρός βλάβην τῆς νεολαίας καί τοῦ ἔθνους, δημιουργοῦσα ἡμιμαθεῖς καί σχολαστικούς, δεσποτῆρας καί [illegible]. Αὐτή εἶναι ἡ πικρά ἀλήθεια. Μαρτυρεῖ δέ μοι τοῦτο ἡ σύγκρισις μεταξύ ἡμετέρων καί ὁμογενῶν Ἑλλήνων. Οἱ ἐκ τῆς ὁμογενείας προερχόμενοι, ὄντες τεχνικώτεροι, κατηρτισμένοι ὡς πρός τάς γνώσεις, καί δή καί ὡς πρός τήν γλῶσσαν. Διαπρέπουσι δέ οὗτοι φοιτηταί ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Ἰδία δέ οἱ ἀπόφοιτοι τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει "Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς" ἤ οἱ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης, καί οἱ τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου. Ἐν Κύπρῳ τά δημοτικά σχολεῖα ἦσαν [illegible] ἑξατάξια — ὡς ζ' τά Γυμνάσια. Σύστημα τό ὁποῖον μόλις ἐσχάτως ἐφηρμόσθη ἐν Ἑλλάδι.

τὸ ἑλληνικὸν κράτος, ἀνεξαρτήτως ἑκάστου τόπου ἢ τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ εἶχε καὶ διαφόρους τύπους σχολῶν· ὡς π.χ. Ἀστικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων. Ἀντὶ τούτων εἶχε τὰ σχολαρχεῖα, εἶτα τὰ ὀκτατάξια· φόρτωσε καὶ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν — καὶ ταύτην διδασκομένην ὑπὸ [illegible] [illegible] ἢ διὰ ~~τῆς~~ γραμματικῆς — ἢ εἰς μαθητὰς μὴ διδαχθέντας ἐπαρκῶς καὶ μεθοδικῶς τὴν νεωτέραν.

Ἐνῶ δὲ εἶχε τὴν ἀξίωσιν παρὰ τῶν πατριαρχείων ὅπως ἐξελληνίσουν ξενοφώνους ὁμοδόξους ἐν οἱᾳδήποτε μάλιστα χώρᾳ, δὲν κατώρθωσε τὸ ἴδιον μετὰ αἰῶνα

ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας του, νὰ ἐξελληνίσῃ τοὺς Ἀρβανιτοφώνους, αὐτῆς τῆς Ἀττικῆς!

Τὸ δὲ Πανεπιστήμιον, τὸ ἀνώτατον τοῦτο ἐκπαιδευτικὸν ἵδρυμα, τὸ ὁποῖον ὤφειλεν ἐκπολιτιστικὸν εἰς τὸ ἔθνος, ἀλλ' ἐν τῇ μαθήσει καὶ ἐπιστήμαις. διὰ τὴν ἀρχαιολατρείαν καὶ ἀρχαιομάθειαν ~~αὐχένι [illegible]~~ Ἑλλήνων τῶν τροφίμων αὐτοῦ, εἶχε καὶ τοῦτο ἐν πολλοῖς ἀνεπιστήμονα σύνθεσιν. Ἰδίᾳ εἰς τὸ φιλολογικὸν τμῆμα τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς. Ἐνῶ τὸ πλεῖστον τῶν φοιτητῶν προωρίζοντο διὰ διδάσκαλοι, ἡ σχολὴ ἐστερεῖτο παιδαγωγικῆς ἕδρας. Καὶ οὕτω οἱ φοιτηταὶ ἐδιδάσκοντο μὲν πολλὰ — ἀφομοιωθέντα δὲ ὅσον ἐδιδάσκοντο ἅμα δὲν ἠδύναντο νὰ μεταδώσωσι μεθοδικῶς, οὔτε τὰ ὀλίγα. Πτυχιοῦχοι τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς ~~προωρίζοντο~~

ευτελέστατον ~~ἀρχ~~ ἀρχαία ἐχρησίμευε ἐν τοῖς σχολαρχείοις εἰς ἐπιδεικτικαίς [illegible] [illegible], προερχόμενον ἐκ [illegible] ἀξιολόγου [illegible] Φιλοσοφικοῦ Σχολείου!—

Πρὸς ἀρτιωτέραν καί εὐρυτέραν μόρφωσιν τῶν φοιτητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, ἠθέλησα νά ἦναι πενταετής ὁ χρόνος τῆς φοιτήσεως, διῃρημένος εἰς δύο κύκλους. Ἐν τοῖ γενικόν, ἐκ τριῶν ἐτῶν, μετά διδασκαλίας [illegible] Νέας παιδείας, διά ὑποψηφίους [illegible] Σχολάρχας, ὁ [illegible] εἰδικόν, δι' ἀνωτέρας εἰδικάς σπουδάς πτυχιούχων ~~καθηγητῶν~~.

—Σημ. Πρίν [illegible] [illegible], τόν [illegible] [illegible], ἐνεγράφην εἰς τήν Φιλοσοφικήν Σχολήν, [illegible] καί ἡ [illegible] σύνθεσις αὐτῆς ἐφαίνετο [illegible] [illegible] [illegible].

τῇ φοιτήσει (1901-8) [illegible] καί παιδαγωγικά παρά τοῦ τότε καθηγητοῦ Ζαχαρογιάννη. Ἐμελέτησα καί ἱκανά παιδαγωγικά συγγράμματα, καί μάλιστα [illegible] ἐν διαφόροις [illegible] [illegible] [illegible], ἐν Ἀθήναις [illegible]. Οἱ δέ καθηγηταί τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, ἀπέβησαν δι' ἐμέ ἠθικοί, καί ἔδωσαν ἀποδείξεις [illegible]. Ἦσαν δ' οὗτοι οἱ ἑξῆς: Σπυρ. Βάσης, Γρηγ. Βερναρδάκης, Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης, Παναγ. Καββαδίας, Παῦλος Καρολίδης, Κωνστ. Κόντος, Σπυρίδων Λάμπρος, Γ. Μιστριώτης, Θ. [illegible], Νικ. Πολίτης, Σ. Σακελλαρόπουλος, καί Γεώργιος Χατζιδάκις.

Τινές τῶν ἄνω καθηγητῶν [illegible] [illegible] καί [illegible] τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, διότι ἐκ τῶν φροντιστηρίων [illegible] [illegible], καί [illegible] [illegible] τά γράμματα. Καί [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] τά [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] νά ἐξυπηρετήσω μᾶλλον τήν καθηγητικήν ἕδραν ἤ τό [illegible] [illegible].

τὸ Ἑλληνικὸν κράτος μετὰ [illegible] αἰῶνος περίπου ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ, καὶ μετὰ νικηφόρους πολέμους, ὅπου καὶ νέας ἐδαφικὰς χώρας προσήρτησεν, ἠναγκάσθη, σπεύδων, νὰ μεταρρυθμίσῃ καὶ τὸ ἐκπαιδευτικὸν αὐτοῦ σύστημα. Πρὸς τοῦτο ἵδρυσε πολυειδεῖς σχολάς, διῄρεσε δὲ καὶ τὴν κατωτέραν καὶ Μέσην παιδείαν εἰς δύο ἑξαταξίους κύκλους — διαιρέσεις, ἂν μὴ ἡ τεχνικωτέρα, ἀλλὰ τεχνικωτέρα τῆς προτέρας, ἤτοι τῶν ἑξαταξίων Σχολαρχείων, διότι διὰ τῶν ἑξαταξίων Δημοτικῶν Σχολείων, ἀπηλλαγμένων καὶ τῆς Ἀρχαίας γλώσσης, παρέχεται πλέον ἐγκυκλοπαιδικὴ εὐρυτέρα καὶ πρακτικωτέρα μόρφωσις.

Ἀλλ᾽ ἐν τῇ φορᾷ τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ ἔργου ἀνετράπη τὰ ἐσφαλμένα, καὶ ἐστάθη εἰς τὰ ὅρια τῆς Μέσης παιδείας, καὶ δὴ κατὰ τρόπον οὐδέτερον καὶ ἀτελέστερον, ὠφέλιμον καὶ ἐκπαιδευτικόν, ὡς δείκνυσιν ἡ ἱστορία. Διότι ἀντικατέστησε τὸ Σχολαρχεῖον διὰ τοῦ Σχολείου. Ἀλλὰ διὰ τῆς καινοτομίας ταύτης, ἀποβάλλεται τὸ τοῦ ἔργου, καὶ οὕτω ἡ ἐκπαίδευσις [illegible] εἶναι χείρων τῆς προτέρας.

ἕως τοῦ 18ου αἰῶνα, ὅπως ἡ [illegible], εἶχεν εἰσβάλει τὴν Ἀρχαίαν γλῶσσαν εἰς τὰ Δημοτικὰ σχολεῖα. [illegible] εἰσβάλλει τὴν Δημοτικὴν εἰς τὰ Τουρκόφωνα! ἐνῷ τὸ ἀντίστροφον ἢ ἔπρεπε νὰ συνέβαινε.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὰ Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα διὰ τὰς πρώτας τάξεις τῶν Τουρκοφώνων, ὀρθὸν κρίνεται. Ἀλλὰ νὰ διδάσκωνται ἐν τοῖς Γυμνασίοις οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς ἐν μεταφράσει, καὶ δὴ τοιαύτῃ, τὸ τοιοῦτον ἀποτελεῖ τὴν μεγίστην ὕβριν, ἣν ὑπέστη ποτὲ ἡ θεία Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Τοιουτοτρόπως τὰ τέκνα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀποξενοῦνται διὰ τῶν ἀρχαίων λόγων ἀχρήστων δι' αὐτὰ ἐν τῇ μορφώσει.

Σήμερον οἱ μαθηταὶ τῶν Γυμνασίων διδάσκονται γλῶσσαν διεστραμμένην καὶ διεφθαρμένην διὰ τόσων ἀκυρολεξιῶν, ξενικῶν ἢ χυδαίων λέξεων.

καὶ οὕτω οἱ Ἑλληνόπαιδες ἐξακολουθοῦσι κυλίοντες τὸν λίθον τοῦ Σισύφου, καὶ ἀντλοῦντες εἰς πίθον Δαναΐδων. Διότι κατατρίβεται ἀσκόπως ὅλη ἡ ἀνθηρὰ νεότης περὶ τὴν γλῶσσαν, ἣν ἀγνοοῦσι καὶ ποίαν μορφὴν ταύτης νὰ ἀκολουθήσωσι. Οὕτω δ' ἀκατάρτιστοι παραμένοντες, προσκρούουσι περὶ τὴν χρῆσιν ταύτης, καὶ διαπορούμενοι περὶ ἀνωτέρων σπουδῶν. Μαρτυροῦσι δὲ περὶ τούτου σήμερον καὶ τὰ γραπτὰ τῶν ὑποβαλλομένων εἰς τὰς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις ἀποφοίτων Γυμνασίων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, καὶ αἱ περὶ τούτων δυσμενεῖς ἐκθέσεις τῶν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπειῶν. Τὸ κακὸν τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς ἀτελοῦς πολιτικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς ἀγωγῆς.

Οἱονδήποτε συνονθύλευμα χυδαίων, ξενικῶν λέξεων ὑπὸ τοῦ τυχόντος ἀγραμματίστου, διεστραμμένου δὲ τὴν φύσιν δὲν δύναται νὰ ἀποβῇ ἡ γλῶσσα τοῦ Σχολείου, καὶ νὰ ἀποβληθῇ ἡ Πανελλήνιος ταύτην δὲ ἐπεβάλη ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὁσημέραι προαγόμενος. Τεχνητὴ γλῶσσα διὰ νόμων τῆς πολιτείας δὲν δύναται νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸν λαόν, καὶ δὴ τὸν Ἑλληνικόν. Ἐκτὸς τούτου καὶ οὐδεμία εἰσέτι ἐπιστημονικὴ ἀρχὴ ἀπεφάνθη ἀποδεικτικῶς περὶ τοῦ εἴδους τῆς κοινῆς γλώσσης. Πᾶν ὅ,τι γράφεται, εἶναι αὐθαίρετον.

Σήμερον ὡς κοινὴ ἢ δημοτικὴ φέρεται ἡ γλῶσσα τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν γνωστότητα αὐτῆς. Ἀλλὰ διὰ γνησίας καὶ ἀρχαϊκὰς λέξεις [illegible] τὰ ποικίλα ἄλλα ἑλληνικὰ χώραι, καὶ δὴ αἱ νῆσοι. Πρώτη δὲ ἡ μικρὰ Ἰκαρία, πρὸς δὲ ἡ Μεγαλόννησος, ἡ τὰ θωρίζουσα Κρήτη, καὶ ἡ μεγαλυτέρα Κύπρος, ἥτις διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐξ Ἀρκαδίας ἀρχαίων ἐποίκων Ἀχαιῶν, διέσωσε τὴν ἀρχαιοτάτην ἑλληνικὴν διάλεκτον καὶ τὸν μέγιστον πλοῦτον ἀρχαίων λέξεων.

Σημ. ~~αἱ σελίδες τῶν χειρογράφων - ἕνεκα προσθαφαιρέσεως τινῶν ὑπερπηδῶσι κατὰ δέκα ἀπὸ 290 εἰς 301 ὅθεν ἀκολουθεῖ κανονικῶς τὸ 15ον Κεφάλαιον~~

τὰ ὀλίγα ταῦτα περί τε τοῦ Γλωσσικοῦ καὶ ἐκπαιδευτικοῦ ζητήματος, παρενέβαλον ἐνταῦθα, ὡς ἔχοντα σχέσιν καὶ πρὸς τὰ τότε ἐν Ἰκαρίᾳ ἐκπαιδευτικὰ καθήκοντά μου. Περὶ τούτου ἴσως καὶ ἄλλοτε πραγματευθῶ ἐκτενέστερον· τό γε νῦν, λέγω, μηδὲν ἄγαν καὶ πᾶν μέτρον ἄριστον. Ἂς ὦμεν Ἕλληνες, μνήμονες τῆς ἱστορίας ἡμῶν, ὥστε πάντοτε νὰ τείνωμεν ὅπως τελειότεροι καθ' ὅλα ἀποβαίνωμεν.

Σημ. Αἱ σελίδες τοῦ χειρογράφου, ἕνεκα προσθαφαιρέσεως τινῶν ὑπερπηδῶσι κατὰ δέκα ἀπὸ 291 μέχρι 301· ὅθεν ἀκολουθεῖ κανονικῶς τὸ 15ον κεφάλαιον

Κεφάλαιον ΙΓ΄

Πολιτική ιστορία της Ικαρίας
Στρατολογικοί κατάλογοι – [illegible]
[illegible] διοικητής [illegible]
Καταγγελίαι εναντίον αυτού [illegible]
των Σχολείων · Άφιξις του διοικητού Χίου
[illegible] — [illegible]
Μετάθεσις του διοικητού Ικαρίας.

Αρχομένου του έτους 1910 εν καιρώ χειμώνος εστάλη στρατολογική επιτροπεία προς καταγραφήν των στρατευσίμων. Μάτην η δημογεροντία διεμαρτυρήθη, και προς την επιτροπείαν και προς την διοίκησιν προβάλλουσα ότι η νήσος ήτο προνομιούχος, και ότι ως εκ της στρατολογίας θα ηρημούτο αύτη. Αναμφιβόλως τούτο επεδίωκον οι Νεότουρκοι. Ήθελον ή να στρατολογούνται οι νέοι, και τασσόμενοι ως [illegible] εν πολέμω, να εφονεύοντο, ή να εξεπατρίζοντο διά παντός, διότι ως φοβούμενοι την στρατολογίαν, ή την ποινήν επί λιποταξία, δεν θα επανήρχοντο πλέον.

Οι εν Κωνσταντινουπόλει αντιπρόσωποι των Δωδεκανησίων διεμαρτυρήθησαν διά των διὰ τὴν στρατολογίαν. Οἱ δὲ Τοῦρκοι ὑπουργοὶ λέγοντες ὅτι ~~[illegible]~~ εἶναι τιμή των νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν πατρίδα ὡς στρατιῶται. Ὑπόσχοντο δὲ σεβασμὸν ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ προνόμια. Πλὴν τὰ πάντα παρέβησαν τάς τε ὑποσχέσεις κατασχόντες, καὶ τὰ πάντα καταπατήσαντες.

Ἀρχαιρεσίαι τῶν Δημογεροντιῶν.

Μηνὶ Φεβρουαρίῳ τοῦ 1910 ἐγένοντο αἱ συνήθεις ἐκλογαὶ τῶν Δημογεροντιῶν ἐν τῇ νήσῳ, ὁπότε καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ Δήμῳ Φαναρίου ἐξελέγη ὡς πρόεδρος ὁ ἰατρὸς Ἰωάννης Μαλαχίας καὶ μέλη ὁ Χχ. Μπουρσάλης, Χχ. Κράτσας, Κωνστ. Λεοὲς καὶ Γεώργιος Γκάρος. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἐκλογὴ δὲν ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Διοικήσεως καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ Γραμματέως Νετζὶπ Οὔζερ ἐν ὡς δὴ ἰδιότροπον ~~τῷ μεταξὺ~~ ὡς ἀρχῆς ~~εχε~~ διαπράξει ἢ διὰ τὴν πρὸς τὴν στρατολογίαν.

ζούσης καὶ δι' ἄλλας καταχρήσεις, διὰ τὰς ὁποίας κατηγγέλθη πρὸς τὴν Διοίκησιν Χίου, ὑπὸ τῶν Διοικητικῶν Συμβούλων. Ἀλλ' ὁ Νετζὶπ ἐξακολουθεῖ δημιουργῶν ζητήματα καὶ διαφθείρων τὸν τόπον. Οὕτω μεταβὰς εἰς Εὔδηλον —πρωτεύουσαν τοῦ Δήμου Μεσαρίας— ἐνεθάρρυνε τὴν Δημογεροντίαν ὅπως ζητήσῃ τὴν ἐκεῖσε μετάθεσιν τῆς ἕδρας τῆς Διοικήσεως, ὡς τόπον κεντρικώτερον τοῦ Ἁγίου Κηρύκου, καὶ ἐγγύτερον πρὸς τὴν Χίον. Ὑπέσχετο δὲ ὅτι πρὸς τοῦτο θὰ παρεῖχε πᾶσαν ὑποστήριξιν, ἐὰν ἔδιδον αὐτῷ ἱκανὸν χρῆμα. Οὕτω ὡσεὶ μὴ ἤρκουν τὰ λοιπὰ ζητήματα τῶν προνομίων, ἐδημιουργεῖτο καὶ τοπικόν· τὸ τοιοῦτο ἠνάγκασε τὴν Δημογεροντίαν Φαναρίου ἵνα διαμαρτυρηθῇ πρὸς τὴν Διοίκησιν, καὶ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον, τηλεγραφικῶς ἢ δι' ὑπομνήματος διὰ τοῦ ὁποίου ἐδικαιολόγει τὴν παραμονὴν τῆς ἕδρας τῆς Διοικήσεως ἐν Ἁγίῳ Κηρύκῳ.

Ὁ νέος Διοικητὴς ὑπαρχίας

Κατὰ τὸ 1910 τὸν τουρκοδιοικητὴν ἀντικατέστησεν ὁ ἕλλην Δημήτριος Βολαίτιος Ζαφειρόπουλος, ὅστις ἦτο πρότερον εἰς τὴν Βόρειον Ἤπειρον ἐν τῇ ὑποδιοικήσει τοῦ Ἀργυροκάστρου. Ἦτο ἀνὴρ καθεστηκυίας ἡλικίας, ἐφαίνετο δὲ ὡς ἀγαθὸς χριστιανὸς καὶ φιλογενής· τοιαύτας βεβαιώσεις εἶχε περὶ αὐτοῦ καὶ ἡ Δημογεροντία ἔξωθεν. Ἀλλ' ὡς ἦσαν οἱ Τοῦρκοι ὑπάλληλοι τῆς Διοικήσεως, οὐδὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσῃ διὰ τὸν τόπον εἴτε καλὸν εἴτε κακόν, διότι παρ' αὐτῷ ἦτο ὀνόματι μὲν γραμματεύς, πράγματι δὲ ὁ τὰ πάντα διευθύνων ἔμπιστος τῶν Νεοτούρκων Νεβζάτ.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Δ. Ζαφειρόπουλος ἐφάνη [illegible] ὁμογενὴς [illegible], σεβόμενος τὰ δίκαια τοῦ τόπου.

Καὶ πρὸς ἐμὲ ~~κατ' ἀρχὰς~~ οἰκείως ἐφέρετο, ἐξετίμα δὲ καὶ ἐπῄνει τὴν ἐν γένει δρᾶσιν μου. Ἀλλ' ὕστερον εἴτε διατασσόμενος ἔξωθεν, εἴτε ὑπὸ τοῦ Νεβζάτ παρακινούμενος, εἴτε καὶ εἰς ἄλλων τὰς διαβολὰς ἐνδίδων, ὑπέπεσεν εἰς πολλὰ σφάλματα, ὧν ἕνεκα, καὶ τὸν τόπον ἀλλὰ καὶ ἐμὲ αὐτὸν ἔβλαψε.

Μετὰ τὸν Διοικητὴν

ἐστάλη καὶ νέος Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου· οὗτος ἦτο τουρκαλβανός, Αβδουρραχμὰν Χατζήμπασης ὀνόματι, ἐκ Λιμποχόβου τῆς Βορείου Ἠπείρου, πρότερον ἔμπορος. Ἦτο ἑλληνομαθής, ἀλλ' ἐν τοῖς Δικαστηρίοις εἶχεν ἤδη ἐπιβληθῆ ἡ τουρκικὴ γλῶσσα.

Ἡ μετάβασίς μου εἰς Ἀθήνας.

Ἀφοῦ, ὡς εἶπον, ἐν τῇ [illegible] [illegible] [illegible], περιώδευσα καὶ τοὺς λοιποὺς δήμους τῆς νήσου, ἀρχομένου Ἰουνίου τοῦ 1910, καὶ ἐπερατώθησαν καὶ αἱ ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν, καθωρίσθη δὲ καὶ ἡ λειτουργία τῆς ἐν Ἁγίῳ Κηρύκῳ Ἀνωτέρας Σχολῆς, ἀπῆλθον κατ' Αὔγουστον μῆνα εἰς Ἀθήνας ὅπου ἐγκατῴκησα μετ' [illegible] προσώπων.

— Οὕτω ἐγενόμην [illegible] τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἐλευθερίου [illegible], [illegible] κατὰ τὴν εἰσαγωγήν μου, πολλῶν ἄλλων [illegible], ὡς ὑπόδουλος — [illegible] δὲ τὴν ἐν [illegible] καὶ [illegible] [illegible] [illegible], ὅτι ἔθεσεν ὑπὸ τὰ χεῖρα, ὡς ἐκ τῶν [illegible] τοῦ [illegible].

ὡς πρὸς τὴν παιδείαν ἤδη ἡ [illegible] [illegible].

Τὸ τοιοῦτο μίαν [illegible] τῷ μεγάλῳ πρωθυπουργῷ, ὅστις ἐνεφάνισε μοι τὴν

[illegible] αὐτοῦ, καὶ [illegible] διὰ τὸ [illegible] [illegible] μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ [illegible] [illegible], μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἀργότερον [illegible] δι' ἐθνικά ζητήματα.

Πρὸς τοῦτο μετέβην εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ μετ' ἀνθρώπων πολλῶν, [illegible] [illegible] καὶ ὑπόμνημα περὶ τοῦ [illegible] τὴν ὁποίαν [illegible] [illegible] καὶ ὅπου εἶχον [illegible] [illegible] καὶ [illegible]. Μετὰ τοῦ κ. [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] καὶ μετ' ἄλλων προσώπων ὡς βοηθῶν, καθηγητῶν, διὰ διαφόρους λόγους. Ἐν τῷ μεταξὺ [illegible] [illegible] [illegible]

ἐξ Ἀθηνῶν† ὅπου ἀπεσταλθῶν [illegible] ἀρχηγεῖ-
του Σεπτεμβρίου· ὥρισε να ἐπιστρέ-
ψω εἰς [illegible] τὴν 8ην [illegible].

Μετὰ τὰς [illegible] ἐπεσκέφθην τὸν [illegible] μου, ἤτοι τὴν διευθύνσεως τοῦ Σχολαρχείου καὶ τὴν ἐποπτείας τοῦ σχολείου.

ὁ [illegible] Δ. [illegible]
καὶ ὁ Γραμματεὺς Ναβέλ
εἰσήρχονται πρὸς τὴν Δημογεροντίαν. [illegible] κάθοδος τοῦ [illegible] χρόνου, καὶ τοῦ [illegible] τοῦ [illegible]. [illegible] τοῦ [illegible]

Καὶ [illegible] οὕτω [illegible] τὸ [illegible] ἡμῶν. [illegible] ἡ [illegible] τῶν περὶ τὴν [illegible], καὶ [illegible], διὰ τὴν [illegible] μου ἐξ Ἀθηνῶν.

+ εἶχον [illegible] εἰς Κρανίδιον ὅπου [illegible] τας [illegible] μου μετὰ τῆς Μαρίνης [illegible] [illegible], ἥτις ἐκ [illegible] τοῦ [illegible] Ἀθηνῶν (1906) μετ' [illegible] εἰς τὸ [illegible] μου [illegible] καὶ τὴν [illegible] τῆς 5ης Σεπτεμβρίου [illegible] καὶ [illegible] τοῦ Ε. Βενιζέλου [illegible] ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τοῦ [illegible] ξενοδοχείου [illegible] τὴν [illegible] τοῦ [illegible], περὶ τοῦ [illegible] ὅτι, ἤτοι "Ἀναθεωρητική" [illegible] "[illegible]" [illegible] – ἐπανελάμβανεν: ὄχι! ὄχι! εἴπα Ἀναθεωρητική! Καὶ ταῦτα μὲν ἐλέγοντο ἢ ἐψιθυρίζοντο ἐν [illegible] [illegible] δὲ [illegible] εἰς [illegible] χώραν!

ὁ [illegible] ἔφυγε, καὶ ὁ [illegible] Ἀβγούστος
Σαΐτ ἐφαίνετο. Πρότερον μοι εἶχε μηνύσει
τὸ [illegible] μου, [illegible]
δὲ μοὶ εἶπε, ὅτι [illegible], ὅτι
τινὲς ἐργάζονται ἐναντίον μου, ὅπως
μὴ ἐπανέλθω [illegible] τῆς Ἀθηνῶν.

ὁ ἴδιος εἶπεν εἰς τὸν [illegible]
[illegible], [illegible]
τὸν [illegible] [illegible], ὅτι ἤμην
μέλος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀρμενικοῦ Κομι-
τάτου. εἰς δὲ τὸν πρόεδρον τῆς Δημογεροντίας Ι. Μανουχιάν, ὅτι δὲν θα ἐπιτρέψῃ
τὴν [illegible] [illegible] μου
[illegible] ἢ [illegible] τοῦ Σχολαρχείου.
– Ἀφ' ἑτέρου ὁ [illegible] καλεῖ τὰς
Ἀρμενικὰς ἐφημερίδας [illegible]
[illegible] καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς [illegible]
[illegible]! [illegible] ἡ ἀρχὴ τῆς
[illegible] ἱστορία. – [illegible] καὶ
[illegible] τὴν [illegible] μου, [illegible]

τὰς οἰκίας τῶν τούρκων ὑπαλλήλων, καὶ
ἠνώχλει τὰς συζύγους αὐτῶν, καταγγέλλουσα
τὴν Δημογεροντίαν καὶ τὸν Ἐπόπτην.
Οἱ δὲ τοῦρκοι φύσει καχύποπτοι, ἐνόμιζον
ὅτι ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ Ἐπόπτου, [illegible]
νὰ [illegible] ὡς [illegible] ~~ἔχωσι κατάσκοπον~~!

Δίμηνον περίπου ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως
τοῦ νέου σχολικοῦ ἔτους, ὁ Διοικητὴς
Δ. Ζαφειρόπουλος, ὑπείκων εἰς διαβολὰς
ἔγραψε πρὸς τὴν Δημογεροντίαν
Φαναρίου, ὅτι ἀπαγορεύεται εἰς αὐτὴν
νὰ ἔχῃ ἐποπτείαν τῶν Σχολείων, καὶ
τὸν κ. Μυριανθόπουλον. Ἡ Δημογεροντία
ἐν ἀρχῇ ἐσίγησεν· ὕστερον ὅμως
[illegible] [illegible] πρὸς αὐτόν.

Καὶ ἐν πρώτοις ἐξέφρασε τὴν ἔκπληξιν
αὐτῆς, πῶς ὁ ἐνεστὼς Διοικητής,
[illegible] ἀπὸ τεσσάρων χρόνων διατρίβων
ἐν Ἰκαρίᾳ, ἐγνώριζεν ὅτι ἡ Δημογεροντία
εἶχεν ἐποπτείαν τῶν Σχολείων, σήμερον

σήμερον δηλοῖ ὅτι ἀπαγορεύεται τὸ τοιοῦτο;
Χωρὶς δὲ νὰ θέλῃ νὰ ἐξετάσῃ διατί ἡ Διοίκησις
ἐπεμβαίνει, καὶ διὰ κατὰ τρόπον τοιοῦτον, εἰς
ζητήματα ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἐσωτερικὰ
τῆς Δημογεροντίας, — Ἀρχῆς [illegible] προνομιούχου,
καὶ αὐτοδιοικουμένης —
ἔλεγεν ὅτι — συνῳδὰ τῷ 40ῳ ἄρθρῳ τοῦ Κοινοτικοῦ
κανονισμοῦ, ἡ Δημογεροντία διορίζει
καὶ ἐποπτεύει τῶν Σχολείων+, ὅπερ κρίνεται
χρησιμώτατον διὰ πολλοὺς λόγους, καὶ
ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο, καθ' ὃ ἐλειτούργουν
τὰ σχολεῖα ἐν Ἰκαρίᾳ, ἔχοντα καὶ τὸ πρόγραμμα
τῶν Πατριαρχείων, ἐσεβάσθησαν
καὶ πάντες οἱ μέχρι τοῦδε Διοικηταὶ [illegible]
μάλιστα ἐπ' αὐτῆς τῆς [illegible].
Ἂν δὲ σήμερον, ὅτε ὑφίσταται Σύνταγμα, ἡ
κατὰ τοιοῦτον τρόπον διοίκησις τῶν σχολείων
θεωρεῖται παράνομος, δύνασθε νὰ
ἀπευθυνθῆτε ὅπου νομίζετε· ἡμεῖς δὲ
σύμφωνα πρὸς τὰ προνόμια ἡμῶν καὶ τοὺς

διέποντας τὴν Κοινότητα ἡμῶν κανονισμοὺς θὰ ἐξακολουθήσωμεν διευθύνοντες τὰ τῶν σχολείων μας. Εἴμεθα δὲ πρόθυμοι νὰ παράσχωμεν καὶ εἰς τὴν κυβέρνησιν πᾶσαν ἱκανοποιητικὴν ἐξήγησιν.

Ὁ Διευθυντὴς Δ. Ζαφειρόπουλος+ τυχὼν ἱκανῆς ἀπαντήσεως παρὰ τῆς Δημογεροντίας, καὶ ἔφυγεν εἰς Ἀθήνας.

Κατ' ἐντολὰς δὲ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου παρὰ Κωνσταντίνου Καλογρουδίου τοῦ Φραντζέλου, εἶπεν αὐτῷ νὰ ἀπαγορευθῇ εἰς τὸν Μουρανδόπουλον νὰ κηρύττῃ, διότι εἶναι ξένος!

+κατὰ τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος, ὁ Διευθυντὴς ἔχων δύο κοράσια, ἔδειξε ταῦτα εἰς τὰ Καθολικὰ σχολεῖα δωρεάν. Κατὰ τὸ νέον, προσέλαβεν ὡς ὑποδιδάσκαλον τὸν Γ. Λομβαρδῆν, ὅστις ἐδίδασκεν ἑλληνικὰ καὶ εἰς τὸν Νεκτ.

Εἰς ταῦτα ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος ἀπήντησεν εὐθαρσῶς εἰπών: Ἡμεῖς ἀπαγορεύομεν τὸν κ. Μουρανδόπουλον, διότι κηρύττει ἐν ἐκκλησίαις· τοῦτο δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ λαοῦ, τῶν Δημογερόντων, καὶ τοῦ Μητροπολίτου. Εἰς τοιαύτην ἀπάντησιν σιγὴν ἐτήρησεν ὁ Διευθυντής, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἐγνώριζεν, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Δημογεροντίαι ἦσαν σύμφωνοι περὶ τὴν ἐποπτείαν τῶν σχολείων καὶ τὸ κήρυγμα. Κατὰ συγκυρίαν μάλιστα, καὶ ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἶχον προσκληθῆ μαθηταὶ παρὰ τῆς Δημογεροντίας προσκεκλημένοι νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν Χριστοῦ Ραχῶν, καὶ τὸ ἀρτισύστατον Νηπιαγωγεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἑλένης Πουργιέρη, ἀποφοίτου ~~τῆς~~ ἐν Ἀθήναις σχολῆς Νηπιαγωγῶν ~~Ἀθηνῶν~~.

Ὁ Διευθυντὴς μαθὼν τὰ τῆς προσκλήσεως ἐπισκέπτεται ἐκ δευτέρου τὸν Ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπον, εἰς ὃν εἶπεν ὅτι δὲν ὁρίζει νὰ μεταβῇ ὁ Ἐπίσκοπος εἰς τὰ λοιπὰ τμήματα τῆς νήσου. Πάντως ὅμως οἱ ἁρμόδιοι ἐσιώπησαν, καὶ ὅπως ἀποβλέπων εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς μου ἀπῆλθον εἰς Ῥάχας +, ὅπου ἐπιθεωρήσας τὰ σχολεῖα Χριστοῦ, ἐπέστρεψα καὶ ἐδῶ ἐπιστρέψας ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου 21 Νοεμβρίου τοῦ 1910, ἥτις συνέπεσε νὰ ἦτο Κυριακή.

+ Ἦτο ἡ 19η Νοεμβρίου Παρασκευή. 2 μ.μ. ὅτε ἐξεκίνησα ἔφιππος ἐξ Ἁγίου Κηρύκου διὰ τὰς Ῥάχας. Ἡ ἀπόστασις 8 ὧραι, ἡ δὲ ὁδὸς ἀνώμαλος καὶ λίαν ἐπικίνδυνος κατὰ τὴν ἐφιππίαν ἢ ἀπότομος διότι τῆς Πούντας. Ἤλθομεν μέχρι τὰ χωριὰ Κοσοίκια καὶ Πετροπούλι, ὅτε ἤδη εἶχεν ἐπέλθει ἡ νὺξ ὑπὸ ἐλαφρὰν βροχήν, ἐγκατέλιπον τὸν ἀνήφορον τοῦ φαράγγου εἰς 3 ὥρας, ὑπὸ ραγδαιοτάτην βροχὴν ἢ θύελλαν σκότος, ὅπου ἢ ἐπικίνδυνος. Ἐσώθην δὲ ὑπό τινος νεωτέρου ἱππέως, Καραγιάννη ἐπιστρέφοντος ἐκ τοῦ μύλου καὶ φέροντος δᾶδας — τὴν νύκτα κατέλυσα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου κ. Κωνσταντίνου Καραγιάννη, τοῦ ἰατροῦ [illegible]. Τὴν 22 ἐλειτούργησα, χοροστατῶν [illegible] εἰς Ἅγιον Κήρυκον.

Τὰ περαιτέρω τῆς Διοικήσεως.

Μετά τινας ἡμέρας, ὁ Διοικητὴς καλέσας με διὰ γραφῆς εἰς τὸ Διοικητήριον, μοὶ ἀπεκάλυψεν ἐμπιστευτικῶς καὶ ἐξ ἐνδιαφέροντος πρὸς ἐμέ, ὅτι κατηγορήθην ὑπὸ τοῦ Γραμματέως Ναβὲλ καὶ τὸν Ἀστυνόμον Σαΐτ, ὅτι μετέβην εἰς τὸν Θύμιον παραμονὰς, ὡς ἐπίσκοπος ἐπιτήρησα — καὶ μοὶ συνέστησε νὰ κλείσω τὸ στόμα μου! Εὐχαρίστησα τὸν Διοικητήν, διὰ τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως εἶπον ὅτι μετέβην καὶ εἰς τοὺς ἄλλους δήμους, ἐπετέλεσα ἁπλῶς τὸ καθῆκόν μου ὡς ἐπίσκοπος κληθεὶς ἐπισήμως ὑπὸ τῶν Δημογερόντων, μετὰ τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ συνεννοηθῇ τὸ ζήτημα, ἂν ἔφρονει ὅτι τὸ τοιοῦτο ἀντέβαινε πρὸς τοὺς κοινοτικοὺς κανονισμούς. Ὁ Διοικητὴς ἐπανέλαβε ὅτι ἔπραξε τοῦτο χάριν ἐμοῦ προσωπικῶς! Ἐγὼ δὲ εὐχαριστήσας καὶ πάλιν, ἀπῆλθον.

Φαίνεται ὅτι ὁ Διοικητὴς ἤθελε νὰ

ἐμάνθανε παρ' ἐμοῦ, ἄν ἡ Δημογεροντία κατήγγειλεν αὐτόν εἰς τήν Διοίκησιν Χίου. — Ἐπειδή δέ ὑπώπτευε τοῦτο, καί θέλων νά προλάβῃ, ἐξωθούμενος μάλιστα ὑπό τοῦ Νεβζάτ, κατήγγειλε τῆς Δημογεροντίας εἰς τήν Διοίκησιν Χίου γράψας τά ἑξῆς: ὅτι τόν ἐδίωξαν αὐτόν, οἱ Ἀρχιερατικοί ἐπίτροποι ἀπείλησαν· ὅτι οὐδείς διδάσκαλος ἐν Ἰκαρίᾳ εἶναι ξένος ὑπήκοος, καί ὅτι ἐν τοῖς σχολείοις τηρεῖται τό πρόγραμμα τῶν Πατριαρχείων, ἀλλά κατά τήν γνώμην τῆς Διοικήσεως Ἰκαρίας δέν ἔχουσιν αὐτά τά προγράμματα. Διότι καί διάφορον πρόγραμμα ἐφαρμόζεται, ὅτι εἰσήχθη ἱστορία τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, καί προσέτι ἡ Δημογεροντία φανατίζει, ἔφερε ξένον διά τό Σχολαρχεῖον, ἀγνώστου ὑπηκοότητος καί

καί τόν ὁποῖον μάλιστα ἔταξε καί ὡς ἐπόπτην τῶν Σχολείων· ὁ τοιοῦτος δέ περιέρχεται τά χωρία καί κηρύττει. Καί ὅλα ταῦτα πάντα ἐπρόκειτο νά σταλῇ εἰς Χίον ἐξαπάτησις! Τήν πρᾶξιν ταύτην τοῦ Διοικητοῦ, ἀπεκάλυψε πρός τόν πρόεδρον τῆς Δημογεροντίας Ι. Μαλαχίαν ἰατρόν, αὐτός οὗτος ὁ Νεβζάτ, διότι πάσχων ὑπό κρυφίας νόσου ἐθεραπεύετο ὑπ' αὐτοῦ. Ἔλεγε δέ εἰς τόν ἰατρόν: « Μή φοβεῖσθε. Ἐγώ θά γράψω καί θά διαψεύσω τόν Διοικητήν. Τό πᾶν παρ' ἐμοί ἐξαρτᾶται. » Τοῦτο ἐπανελάμβανε συχνά, διεμήνυε δέ εἰς ἔμφασιν, διότι ἤθελε νά χρηματισθῇ. Ἡ διαγωγή αὐτή τοῦ Νεβζάτ, τοῦ προσδήλου μυστικά τῆς Διοικήσεως ἦτο αἰσχρά, καί ἔτι αἰσχροτέρα, διότι ὁ ἴδιος ὑπῆρξεν ὁ πρωτουργός τῆς τοιαύτης καταγγελίας, τήν ὁποίαν συνέταξεν, ἠνάγκασε δέ τόν Διοικητήν νά ὑπογράψῃ ταύτην. Ἀλλά συγχρόνως διέβαλλε καί τόν Διοικητήν πρός τήν Δημογεροντίαν, ἥν προσάπτων τά κατηγορήματα εἰς Χίον, διὰ σατραπονομίας, τὰς ὁποίας διέπραττε μὲν ὁ Διοικητής, ἀλλὰ συνεχωρεῖτο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Νεβζάτ, [illegible] φερόμενος, ἐφαρμόζων ὅλως τουρκικῶν πολιτικῶν. Διότι κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Διοικητὴν νὰ καταργήσῃ τὴν δημογεροντίαν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν. Ἀλλ' ἐὰν ὁ Διοικητὴς ὁ Χαμαράκογλος, μαθὼν ταῦτα κατήργησε τόν τε γραμματέα Νεβζάτ καὶ τὸν ἀστυνόμον Σαΐτ, διότι μεθυσκόμενοι περιήρχοντο ~~τὰς~~ ἐνίοτε τό- πους καὶ διεγνωσμένους τοῦ ἱεροῦ κηρύκου, καὶ πυροβολοῦντες ἐτρόμαζον τὸν κόσμον. Τούτους δὲ κατήργησε καὶ ἡ Δημογεροντία. Ἰδοὺ ἡ εἰκὼν τουρκικῆς, ἢ δὴ τῆς Νεοτουρκικῆς Διοικήσεως. Χαμαιτοι διαιρέσεων καὶ συνεννοήσεων!

Καὶ νὰ πρὸς μὲν τὰς προσβολὰς καὶ τὰς ἀμοιβαίας καταγγελίας Διοικήσεως καὶ Δημογεροντιῶν,

τοῦτο ἐξηγεῖται, διότι καὶ ἡ κάθε ἀρχὴ ὑπεσημαίνετο τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἔχθραν τῶν Κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων πρὸς ἀλλήλους, αὐτοὶ περιήρχοντο τὸ μὲν ἐκ χρόνων μίσους τῶν Νεοτούρκων κατὰ παντὸς Χριστιανοῦ, τὸ πρὸς δὲ τοῦτο ἂν ὑπῆρχε, αὐτοὶ [illegible] πρὸς τοὺς πρότερον συνεργοὺς [illegible], οἵτινες ὕστερον φιλονεικοῦντες κατὰ τὴν διανομὴν τῶν χρημάτων, ἐστρέφοντο εὐθύνων ὁ εἷς ἐναντίον τοῦ ἄλλου.

Ἐν τουρκίᾳ, οἱ κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι ἐδημιούργουν πάντοτε ζητήματα πρὸς χρηματισμόν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ θέσεις ἦσαν ὠνηταί, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τις καὶ χρηματικὰ μέσα οὐ μόνον πρὸς κατάληψιν, ἀλλὰ καὶ διατήρησιν αὐτῆς. Ἄλλως ἐχάνετο μετὰ θέσις, ἢ καὶ [illegible]. Ἐκ τούτου οἱ ὑπάλληλοι ἀναλόγως τῆς θέσεως αὐτῶν, θὰ εἶχον καὶ ἕνα προστάτην, τὸν ὁποῖον [illegible] ἐπροφύλαττον συνεχῶς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μισθὸς αὐτῶν δὲν ἐπήρκει, πρὸς δὲ ἡ θέσις δὲν

δὲν ἦτο ἀσφαλής, ἠναγκάζοντο νὰ κρύπτωσι. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ παροιμιώδης ἔκφρασις "Ἅρπαξε νὰ φᾶς, κλέψε νὰ ἔχῃς" δηλαδὴ ἐφ' ὅσον κατέχεις τὴν θέσιν. Τὰ αὐτὰ συνέβαινον καὶ ἐν Ἰκαρίᾳ, ὅπου ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς ἀσφαλείας καὶ τὸ λαθρεμπόριον ἠδύνατο νὰ διενηργεῖτο εὐκολώτερον καὶ οἱ [illegible] νὰ [illegible] εὐχερέστερον. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἀνωτέρους ἀπολαβάς. καὶ πρὸς τοῦτο ἐδημιούργουν ζητήματα. Προσποιούμενος ὁ Νεβζὰτ μετέβη εἰς Εὔδηλον (πρωτεύουσαν τοῦ δήμου Μεσαρίας πρὸ τοῦ 13) ἐδημιούργησε ζήτημα πρωτευούσης. Ἤδη μετὰ τὴν Διοίκησιν Θ. Σαπφειροπούλου ἀνεκινήθη τὸ ζήτημα τοῦ λιμένος [illegible] [illegible]. Πρόεδρος τῆς Λιμενικῆς Ἐπιτροπείας

Ἐπιτροπείας ἦτο ὁ Γεώργιος Καρόμινιος ὁ Πουλιανός, ὅστις ἐτύγχανε καὶ πρόεδρος τῆς Δημογεροντίας Μεσαρίας. Τὴν κατασκευὴν τοῦ λιμένος ἔμελλε νὰ ἀναλάβῃ ὁ ἐν Ἀθήναις Ἰκάριος Ἐμ. Γεωργάκης, παρὰ τοῦ ὁποίου οἱ περὶ τὴν Διοίκησιν ἤλπιζον ὠφελείας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Γ. Καρόμινιος δὲν ὑπέγραφε τὰ συμβόλαια, θεωρῶν ταῦτα ἐπιζήμια καὶ ἀσύμφορα, ὁ Διοικητὴς ἀπέστειλεν εἰς Εὔδηλον τὸν Νεβζὰτ μετὰ τοῦ ἄλλου Ἀστυνόμου Ἀζίζ. Οὗτοι διήγειρον κατὰ τοῦ Γ. Καρομίνου τοὺς ἀντιθέτους, ἀφῄρουν δὲ τὰ σχετικὰ ἔγγραφα καὶ τὰ γραμμάτια τῆς Λιμενικῆς Ἐπιτροπείας· ἄλλως, ἠπείλουν ὅτι θὰ ἀφῄρουν παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν σφραγῖδα τῆς Δημογεροντίας. Τοῦ Γ. Καρομίνου μὴ ὑποκύψαντος, ἐξυλοκόπησαν αὐτόν, καὶ τὸν γέροντα καὶ ἀρρωστοῦντα, νὰ μεταβῇ ἔφιππος εἰς Ἅγιον Κήρυκον, ἐν καιρῷ δριμυτάτου χειμῶνος.

τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ προσκληθῶσι καὶ οἱ ἀντίθετοι ἐξ Εὐδήλου· ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀφιχθῶσιν, ὁ Διοικητὴς ἅμα προσπορισθείσης αὐτῷ διὰ μυστικῆς ἐντολῆς, ἔφυγεν ἐκ τοῦ Διοικητηρίου. Μετ' ὀλίγον ἠκούσθη μέγας θόρυβος ἐκ τῆς διαπάλης μεταξὺ τοῦ Ι Καλυμνίου καὶ τοῦ Ἀθηνοδώρου Σχίζα, ὅστις μετά τινων ἀστυφυλάκων βίᾳ ἐπελθών, προσεπάθει ν' ἀφαιρέσῃ παρ' αὐτοῦ τὴν σφραγίδα τῆς Δημογεροντίας.

Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ θορύβου προσέδραμον πολλοί, παρευρισκόμενοι ἐν τῷ Διοικητηρίῳ, ἐν οἷς καὶ ὁ φαρμακοποιὸς τοῦ ἰατροῦ Ι. Μαλαχίου, κυρ. Ι. Παπαδάκις, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Γ Καλύμνιος ἐνεχείρισεν ἐπιτηδείως τὴν σφραγίδα. Ἐπίσης δὲ καὶ οἱ Διοικητικοὶ Σύμβουλοι καὶ οἱ Δημογέροντες οἵτινες καὶ διεμαρτυρήθησαν

διὰ τὰς τοιαύτας αὐθαιρεσίας καὶ παρανομίας. ὁ Ἀθηνόδωρος ἐδικαιολογήθη εἰπὼν ὅτι εἶχε γραπτὴν διαταγὴν παρὰ τοῦ Διοικητοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε φύγει λάθρα ἐκ τοῦ Διοικητηρίου.

Οἱ Διοικητικοὶ Σύμβουλοι, Γεώργιος Β. Πρέτσας, ἰατρός, καὶ Γεώργιος Κρίνος ἢ Ἰωάννης Οἰκονόμος, ἔμποροι, μεταβάντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ Διοικητοῦ, διεμαρτυρήθησαν διὰ τὰ γενόμενα, ἀποχωρήσαντες δὲ ἀμέσως συνέταξαν ἔκθεσιν, δι' ἧς κατήγγειλαν ταῦτα εἰς τὴν Διοίκησιν Χίου, δηλώσαντες σύναμα καὶ παραίτησιν. Ταὐτοχρόνως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ Δημογέροντες τῆς νήσου ἀπὸ κοινοῦ κατήγγειλαν ἁπάσας τὰς παρανομίας τοῦ Διοικητοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτόν.

Ταῦτα ἐγίνοντο ἀρχομένου Ἰανουαρίου τοῦ (4) 1911. Τὸν Διοικητὴν κατήγγειλεν ἐπίσης, καὶ οἱ προνομιοῦχοι τοῦ ἐν αὐτῇ κειμένου μεταλλείου σιδήρου, ἰδίᾳ ὁ Σπύρος Ζερβὸς ἐκ Κερκύρας συνέταιρος τοῦ ἐν Κων/πόλει Ζαχοπούλου ὁμογενοῦς

Λεωνίδου Ζαρίφη, δι' ού θέλων ένα χρηματισθή, παρείχε προσκόμματα εις τας ασφαλεστέρας εργασίας του μεταξουργείου. Ο Διοικητής και οι περί αυτόν κατηγγέλθησαν επισήμως και δι' άλλας αιτίας παρανομίας, δι' ών εξεμετάλλευον και τα χρήματα αυτών: ότι ηξίουν παρά των κρεοπωλών και ιχθυοπωλών να πωλούν εις αυτούς ευθηνότερα, και δι' όσα δεν επλήρωσαν, ων ώριζε η Δημογεροντία και εν ίσχυε το Διοικητικόν Συμβούλιον, ούτινος προήδρευεν αυτός ο Διοικητής! Ότι περιοδεύοντες ανά την νήσον, διήρπαζον τας κοινοτικάς προς χρηματισμόν. Κατήρχοντο δε εις τοσούτον ευτέλειας ώστε να ζητώσι δωρεάν, άνθρακας, έλαιον, σίτον, γεώμηλα, όσπρια, κρόμμυα, ορνίθια, ξύλα, κάρυα και μέλι!

Εκ των τοιούτων πράξεων των ανωτέρω διοικητικών υπαλλήλων, εξέλιπεν ο σεβασμός και η εμπιστοσύνη του λαού, και η πειθαρχία των κατωτέρων. Γενική δε δυσπιστία και ούτως ήρχισεν αναρχία να επικρατή εν τη νήσω. Πολλαί αι αρχαί κατηγγέλθησαν αμοιβαίως και ανέλπιστον το αποβησόμενον —

Ο Διοικητής (Θ. Ζαφειρόπουλος) είτε αγνοήσας, είτε μαθών τα κατ' αυτού κατηγγελθέντα, έσπευσε και μετέβη εις Χίον. Νομίζων δε ότι θα ωφέλει, προσέθηκε και άλλα κατά των Δημογεροντών, και δι' άλλα μεν, αλλά και δια το ζήτημα της παιδείας και του Σχολάρχου, και της εν γένει δράσεως αυτού. Ένεκα πάντων των ανωτέρω, η Διοίκησις Χίου απεφάσισεν όπως εξετάση κατά τόπον πάντα τα ζητήματα.

Ἄφιξις εἰς Ἰκαρίαν
τοῦ Διοικητοῦ Χίου καὶ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῆς Παιδείας.

Τὴν 14ην Ἰανουαρίου 1911 – ἡμέραν Παρασκευὴν περὶ ~~λυχνιῶν ἀφάς~~ τὴν ἑσπέραν, κατέπλευσεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν Ἁγ. Κηρύκου κυβερνητικὸν πλοῖον. Τούτου ἀπέβαινον αὐτοί ὁ Διοικητὴς Χίου Κιαζίμ-Ἐφένδης-ὅστις ὅμως κατέβαινεν εἰς Καρυμινοί, - ὁ διοικητὴς Ἰκαρίας ὁ Ζαφειρόπουλος, καὶ ὁ ἐπιθεωρητὴς τῆς Παιδείας - Χουσεΐν Ραγήπ.

Τὴν ἐπιοῦσαν – 15ην – Σάββατον, λίαν πρωΐ, ὁ ἐπιθεωρητὴς ἐν συνοδείᾳ τοῦ γραμματέως τῆς Διοικήσεως Νεβζάτ, καὶ τοῦ ἄλλου Ἀστυνόμου Ἀδήλ, μετέβησαν εἰς τὸ σχολεῖον, ὅπου μετ' ὀλίγον ἦλθα καὶ ὁ ἴδιος καὶ ἐγνωρίσθημεν. ὁ ἐπιθεωρητὴς ἦτο νέος καὶ εὐγενής, ἐκ τῶν ὑστέρων δὲ ἀπεδείχθη

ὅτι ἦτο καὶ τίμιος. ἐγνώριζε δὲ ὀπωσδήποτε τὴν ἑλληνικήν, διότι κατήγετο ἐκ Ρόδου. Μοὶ εἶπε περὶ τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ ὡς ἐπιθεωρητοῦ, καὶ ὅσον τινὰ ὑπάρχει ὅτι ἡ Ἰκαρία ἔχει ἄλλον ἐπόπτην+ (Μουφτῆς), ἐνῷ ὑπάρχει ἤδη εὐταξία. Εἰς ταῦτα ἀπήντησα ὅτι ἡ νῆσος εἶναι προνομιοῦχος, καὶ ὅτι διοικεῖται ὑπὸ ἰδίων κοινοτικῶν κανονισμῶν, καὶ τὸ ζήτημα τοῦ ἐπόπτου ἠδύνατο νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῆς ἁρμοδίας ἀρχῆς ἤτοι τῆς Δημογεροντίας. Εἶτα ἠρώτησε περὶ τοῦ εἴδους τοῦ Σχολείου, περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν, περὶ τῶν μαθημάτων καὶ τῶν βιβλίων, ἐξ ὧν ἐζήτησεν ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον. Τῇ ὑποδείξει δὲ τοῦ Νεβζάτ, νεύσαντος καὶ [illegible] αὐτῷ, ὁ ἐπιθεωρητὴς προσέθηκεν ἐρωτηματικῶς: «Μᾶς εἶπαν ὅτι ἐδῶ διδάσκετε Ἑλληνικὴν ἱστορίαν»; Μάλιστα! ἀπήντησα. Ἀφοῦ διδάσκομεν γενικὴν ἱστορίαν, εἰς ταύτην

+ ἐπόπτην τῶν [illegible] σχολείων εἶχε μόνον τὸ Πατριαρχεῖον. ἀλλ' ἡ [illegible] Κωνσταντινουπόλεως. ὅθεν ἀπεφάσισε νὰ ἦτο κληρικός.

περιλαμβάνεται καὶ ἡ Ἑλληνική, ὡς ἱστορία τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ὡς καὶ ἡ Τουρκική, ὡς ἱστορία τοῦ κράτους. Εἰς ταῦτα ἀπαντῶσιν ὅτι δὲν ἀφαιροῦνται τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας, μόνον νὰ ἀποφεύγηται τοὺς πολέμους, τὰς σφαγὰς καὶ τὰ τοιαῦτα, διὰ νὰ μὴ γεννῶνται πάθη καὶ μίση εἰς ταῖς ψυχὰς τῶν μαθητῶν.

Μετὰ ταῦτα ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς τάξεις· τούτου δὲ γενομένου ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ ἱστορίαν· πρὸς τοῦτο ἤμεθα προπαρεσκευασμένοι, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον. Ἀρχίσας ἠρώτησε περὶ τῶν προνομίων τῆς Ἰκαρίας καὶ ἐν γένει τῆς Δωδεκανήσου· οἱ μαθηταὶ ἀπήντησαν εὐστόχως ὅτι ταῦτα ὀφείλονται εἰς τὴν μεγαλοφροσύνην καὶ γενναιοδωρίαν τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμὰν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς καὶ Νομοθέτου (Ἐξ. Κανούνι) (Κατάληψις τῆς Ρόδου) καὶ καθεξῆς τῷ 1522

Τὸ τοιοῦτο εὐχαρίστησε τὸν ἐπιθεωρητὴν πολὺ καὶ μᾶς συνεχάρη, εἰπὼν ὅτι ἐνταῦθα ἐξαιρετικῶς ἤκουσεν οὕτω διδασκομένην τὴν ἱστορίαν τῆς Ὀθ. Αὐτοκρατορίας.

Περιελθὼν τὸ σχολεῖον, εὗρεν ὅτι τοῦτο ἦτο ὡραῖον καὶ ἐπιβλητικόν. Ὅτε δὲ ἀπεχώρει, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ πρὸς ἐξέτασιν καὶ τρία τεύχη ἱστοριῶν· ἤτοι τὸ αον καὶ βον τῆς ἱστορίας τοῦ Ν. Βραχνοῦ — τῶν σχολαρχείων. — Τὸ γον τοῦ αὐτοῦ, περὶ τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, ἔκρυψαν λαθραίως οἱ μαθηταὶ εἰς τὰς σχισμὰς τοῦ φράφου "Βούννιος", ἔξωθεν τοῦ σχολείου, ὅτε ἤκουσαν τὴν ἄφιξιν ἐπιθεωρητοῦ. Τὸ γον τεῦχος ἐπεδείχθη αὐτῷ περιλαμβάνον τινὰ τῆς ἱστορίας τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Καρολίδου. Συνέστησε δὲ ἵνα μεταβαίνομεν παρ' αὐτῷ εἰς τὸ Διοικητήριον μ.μ. τῆς προσεχοῦς Παρασκευῆς καὶ ἐνδεικτικὰ σπουδῶν. Ζητηθὲν ἐκ τῶν Κοινοτικῶν σχολείων, ἐδόθη τὸ τελευταῖον τοῦ Γ. Λομβαρδᾶ, κατεχώρησεν εἰς τὸ Διοικητήριον, ὅπου ἀνεκοίνωσε τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ εἰς τὸν Διοικητήν. Διὸ καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἦλθεν ὁ γραμματεὺς τοῦ Διοικητηρίου Κωνστ. Τσαμαρδῖνος, ὁ Χῖος, εἰπὼν ὅτι ἐστάλη παρὰ τοῦ Διοικητοῦ νὰ ζητήσῃ ἄλλην ἱστορίαν. Ἡμεῖς ἀπαντήσαμεν ὅτι ἄλλη δὲν ὑπάρχει. Ἐπανελθὼν τὸ β^ον εἶπε νὰ σταλῇ ἀντίτυπον, ἔστω καὶ ἂν μὴ ἐδιδάσκετο — ἡ αὐτὴ ἀπάντησις ἐδόθη καὶ πάλιν — περὶ τούτου ἰδοὺ οὕτως τί εἶχε συμβῇ. Ἡ Δημογεροντία, τηροῦσα μᾶλλον τὸ πρόγραμμα τῶν Παλαιοχιωτῶν, ἐπρομηθεύετο καὶ τὰ βιβλία ἐκ Σμύρνης. Ἀλλ᾽ ὡς εἶπον ἀλλαχοῦ, εἰς τὸ [illegible] βιβλιοπωλεῖον, ἐπειδὴ βιβλιοπωλεῖα τινὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐκόμισαν ἱκανὰ βιβλία, ἡ Δημογεροντία ἐξ ἀνάγκης ὑποχρεωθεῖσα ἠγόρασε καί τινα ἐξ αὐτῶν, καὶ δὴ τὴν μικρὰν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος διὰ τὴν Δ^ην τάξιν, καὶ τοῦτο μᾶλλον δυσηρεστημένη μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος.

Αὐθορμήτως κατασχεθεῖσα εἰς τὸ τελωνεῖον, ἀπεστάλη εἰς τὴν Χίον πρὸς ἐξέλεγξιν καὶ ἀπηγορεύθη. Ἀλλ᾽ ἵνα μὴ ζημιωθῇ ἡ Δημογεροντία, ἀπεδόθη καὶ ἐπεστράφη εἰς Ἀθήνας.

Ἐκτὸς τούτου, εἰς τὴν Δ^ην τάξιν, ἐφοίτα τέκνον τοῦ Τούρκου Χότζα, τὸ ὁποῖον ἐρωτηθὲν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ (ἴσως δὲ καὶ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ, εἶπεν ὅτι τοιαύτην ἱστορίαν οὔτε ἐδιδάσκοντο, ἀλλ᾽ οὔτε ἤκουσε ποτὲ παρὰ τῶν διδασκάλων αὐτοῦ νὰ εἴπωσί τι κατὰ τῶν Τούρκων. — Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι γενικά τινα ἐδιδάσκοντο ἀλλ᾽ ἀντὶ 'Τοῦρκοι', οἱ διδάσκαλοι ἔλεγον ὁ *ἐχθρός*. Οὕτω δὲ ὁ Διοικητὴς ἐξηγήθη ψευδόμενος εἴτε ἐν ἐπιγνώσει, εἴτε ἐξ ἀγνοίας, διότι δὲν εἶχε μάθει τὴν ἀλήθειαν παρὰ τῶν ῥᾳδιούργων. Διὸ καὶ ὅτε μ. μ. μετέβαινον εἰς τὸ Διοικητήριον, ὁ ἐπιθεωρητὴς μὲ ὑπεδέχθη μειδιῶν, ἀμέσως δέ μοι ἀπέδωκε καὶ τὰς ἱστορίας, εἰπὼν ὅτι οὐδὲν τὸ ἐπιλήψιμον εὗρεν ἐν αὐταῖς. Ἐτυπώθη δὲ ζ΄ ἔκδοσις ἀφοῦ ἀφῃρέθη αὐτῆς τὸ ἄνω ἐπεισόδιον τῆς ἱστορίας.

Μετά ταῦτα μοί ἐζήτησε πληροφορίας περί τῶν σχολείων τῆς νήσου, καί περί τῶν διδασκάλων, καί δή ἄν ὑπῆρχε τις ξένος διδάσκαλος. εἶπε δέ ὅτι τά ἐνδεικτικά αὐτῶν τά ἐλάμβανε διά τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου. Ἐξαιρετικῶς δέ ἐζήτησε παρ' ἐμοῦ τό πιστοποιητικόν μου, διότι ὁ Διοικητής ἔγραψεν ὅτι ἠγνόει τήν ὑπηκοότητά μου. Εἰς ταῦτα ἀπήντησα ὅτι δέν ἦτο ποσῶς ἁρμόδιος διά τόν Διοικητήν, ὅστις ἀφ' ὅτου διατρίβει ἐνταῦθα, δέν ἐγνώρισε οὐδέν, ὁποῖος τις ἤμην. Ἔχετε δίκαιον, ἀπήντησε. Εἶτα προσέθηκεν ὅτι ἐπεθύμει νά ἐπισκεφθῇ καί τινα σχολεῖα τῶν χωρίων πλήν ὁ ἐξαιρετικός χειμών, καθ' ὅν καί ἡ θύελλα, καί τό ψῦχος, ἐπί ἡμέρας ἔπιπτε χιών, δέν ἐπέτρεψαν αὐτῷ τοῦτο, ἀλλ' οὔτε καί τήν συνάντησιν τινων ἀθρόων. Τοῦ τοιούτου τόν καιρόν

ἐπεφοιτήθησαν

ἐπεφοιτήθησαν ἢ ἄλλοι· οὗτοι καλυπτόμενοι ὑπό τοῦ σκότους τῆς νυκτός, δίκην νυκτερινῶν φασμάτων, μετέβησαν παρά τῷ ἐπιθεωρητῇ ὅπως ἐκθέσωσι τάς ἐναντίον τῆς Δημογεροντίας καί τοῦ Ἐπιτρόπου ῥᾳδιουργίας τοῦ Διοικητοῦ καί τῶν περί αὐτόν. Ἦσαν δέ δύο πρόσωπα· ἀνήρ καί γυνή, ἀλλ' οὐχί σύζυγοι· ὁ ἀνήρ ἦτο μελανείμων, καί ἐκ τε τοῦ σχήματος αὐτοῦ, καί τῆς συστηματικῆς ἀντιδράσεως κατά τῆς Δημογεροντίας, εὔθετον ηὗρε τήν περίστασιν ὅπως διαβάλῃ ταύτην. Διά τινος στενωποῦ ὄπισθεν τῆς οἰκίας τοῦ ἱερέως Χατζηπαπαμιχαήλ ἢ Οἰκονόμου, τοῦ κοινῶς Παπαχατζῆ ἐπιλεγομένου, ἀνῆλθον εἰς τό παρά τήν παραλίαν ξενοδοχεῖον, καί συνήντησαν τόν ἐπιθεωρητήν. Πρώτη ἤρξατο ἡ γυνή καταφερομένη κατά τῆς Δημογεροντίας, καί δή ἄλλα μέν ἀναφερόμενα εἰς τήν οἰκογένειαν αὐτῆς, ἄλλα καί διότι ἔφερεν ὁ Ἐπίτροπος ξένον τινά ἔμπορα, ἔχοντα καί ἰδίαν Ἐμπορίαν ὅτι οὗτος εἰσήγαγεν ἐπιτήδειον πρόγραμμα διά τά σχολεῖα, καί τήν Ἑλληνικήν ἱστορίαν, ὅτι περιέρχεται τά χωρία, ἵνα δῆθεν ἐπισκεφθῇ τά σχολεῖα ἤ κηρύττῃ, ἐνῶ πράγματι ὑποκινεῖ τόν λαόν κατά τῆς Κυβερνήσεως, διότι εἶναι ἀπεσταλμένος ἐξ Ἀθηνῶν ἐπί τούτῳ! Καί δι' αὐτό πρέπει νά φύγῃ ἀπό ἐδῶ+! Τοῦτο ἐπανέλαβε καί ὁ ἀνήρ εἰπών: «Καί βέβαια πρέπει νά φύγῃ διότι δέν ξέρομεν τί ἄνθρωπος εἶναι, καί μπορεῖ νά μᾶς φέρῃ καί κανένα μπελᾶ». δηλαδή νά παράσχῃ εὐλόγους ἀφορμάς εἰς τήν Κυβέρνησιν! Τοιαῦτα διεπράττοντο κατά τῆς Δημογεροντίας καί κατά τοῦ Ἐπισκόπου! Ἐάν ἔξωθεν ἦσαν οἱ ἐπιβουλεύοντες, ὑπῆρχον καί ἔσωθεν οἱ συμπράττοντες· εὐτυχῶς ἐλάχιστοι, πρός τιμήν τῆς Ἰκαρίας.

ὁ ἐπιθεωρητής εἶπεν ἀστείως ὅτι θά ἐξετάσῃ τό ζήτημα. Ἀλλ' ἡ γυνή ἀπαντήσασα εἶπεν ὅτι τοῦτο προυδόθη ἐξ ἰδίας ἀκριτομυθίας· διότι συναντήσασα τινά τῷ τότε Ἀρχιερατικῷ Ἐπιτρόπῳ ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ τήν πρᾶξιν καί περιχαρής διέδιδεν ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος θά φύγῃ+· ὁ Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος αὐστηρῶς ἐπετίμησεν αὐτήν, ὅτι μετά τοῦ συζύγου αὐτῆς διέπραξεν οὕτω προδοσίαν, [illegible] μᾶλλον αὐτήν. [ὕστερον δέ ἀπεκάλυψε καί πρός τόν Μητροπολίτην τῆς Κων/πόλεως μακράν ἔκθεσιν [illegible] τῶν γεγονότων]

Ὁ δέ μεγαλεπήβολος ἀνήρ ὁ συνοδεύσας τήν γυναῖκα, ὅστις ἔτυχε καί τῆς βοηθείας μου ἐπί τό κατώτερον αὐτοῦ, ἦτο ἀπαίδευτός τις, φιλοχρήματος καί ἄξεστος· Οὐδόλως δέ σεβόμενος τήν ἰδιότητα αὐτοῦ, ἐχρηματίζετο [illegible]· ἐνῶ δέ ὤφειλεν ὡς οἱ ἄλλοι, καί ἐμφανίζετο, ἠρνεῖτο πάντοτε τάς κοινοτικάς αὐτοῦ ὑποχρεώσεις, καί οὕτω παρεῖχε δυσχερείας εἰς τήν Δημογεροντίαν, καί ἰδίᾳ εἰς τά σχολεῖα.

+ Μετά τήν μετάθεσιν [illegible] καθηγητής ἐν Ἰκαρίᾳ, [illegible] [illegible] 2 Φεβρουαρίου 1913 [illegible]

Τὴν 18 Ἰανουαρίου – Τρίτη – πρωῒ ἐκλήθην καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Διοικητήριον ὑπὸ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, ὅστις μᾶλλον σώφρων ἢ μειδιῶν ἀπέβαινε, καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς «Λυποῦμαι πολὺ διότι ἤκουσα διὰ σᾶς κακὰ πράγματα» καὶ μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅσα ἔγραψεν ὁ Διοικητὴς καὶ εἶπον οἱ διαβάλλοντες. Εἰς ταῦτα ἀπήντησα ὅτι ἦσαν ψευδῆ, ἢ διαβολαί, καὶ ἐπλάσθησαν ἵνα οὕτω ἐπιδείξωσι τὴν δημογεροντίαν [illegible] τῇ κυβερνήσει. Ἀλήθεια, εἶπε, Τοῦρκοι τινὲς προύχοντες κατήγγειλαν ἐναντίον σας τοιαῦτα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἄλλοι πρόκριτοι μᾶλλον ἀξιόπιστοι (ὑπ' ὄψει τοῦ Τουρκοκρατικοῦ προέδρου τοῦ Δικαστηρίου) διαβεβαίωσαν τὸ ἐναντίον, ὅτι εἶσθε τίμιος καὶ συνετὸς ἄνθρωπος,

δι' αὐτὸ δὲν ἐπίστευσα εἰς τοὺς τούρκους κατηγορητικοὺς ἰσχυρισμούς. Ἀλλὰ μοὶ τὰ εἶπε χριστιανὸς Διοικητής, καὶ ἄνθρωπος τοῦ τόπου! Καὶ πρὸς τοῦτο μὲ ἠρώτησεν ἐὰν ὁ ἐξάδελφος εἶχε πάθος ἐναντίον μου; Οὐδεὶς ἀπήντησα ἠδύνατο νὰ εἶχε πάθος, διότι οὐδένα μὲν ἔβλαψα, τοὐναντίον δὲ τοὺς πάντας ὠφέλουν. Εἰς ταῦτα ἐσίγησε πρὸς μικρὸν σύννους, συμφωνεῖ ὅτι τινὲς τῶν κατοίκων θὰ εἶχον καὶ κομματικοὺς λόγους, καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡ δημογεροντία θὰ εἶχεν ἀντιπάλους. Ἀλλὰ διὰ τὸν Διοικητὴν ἦτο περίεργον. Ἰδὼν ἐκ τούτου, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν καὶ ἠρώτησε τί ἔχει νὰ εἴπῃ περὶ ἐμοῦ ὡς ἐπιστάτου; Εἰς ταῦτα ὁ Διοικητὴς ἀπήντησεν ὅτι: ὁ [illegible] μὴ [illegible] τὴν [illegible] ὅλως αὐτοῦ, εἶναι ὕποπτον πρόσωπον! Ἡ ἀνωτέρω ἀπάντησις ἐξώργισε τὸν Ἐπιθεωρητὴν ὅστις ἀμέσως ἀντεπαρατήρησεν· ὅτι τοῦτο ἐπιβαρύνει τὴν Διοίκησιν, ἥτις ἐπὶ ἔν

Πρόθυμον ὅταν δὲν ἐξηκολούθησα τὸ ζήτημα τοῦτο, καὶ ἂν ἔχῃ ἄλλο τι νὰ εἴπῃ; ὁ Διοικητὴς ἀντιληφθεὶς γενικώτερον διὰ τῶν συνήθων ἀοριστολογιῶν καὶ ὑπονοιῶν, περὶ ἐκκλησίας, προγραμμάτων, κηρυγμάτων, δι᾽ ἐθνικοὺς σκοποὺς ἢ ἐπιδείξεις. ὁ Ἐπιθεωρητὴς ἵνα με πείσῃ, μοὶ ἀνέγνω τὴν ἀπάντησιν τοῦ Διοικητοῦ, τὴν ὁποίαν ἐζήτησε καὶ εἰς τὸν Ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον Πραμήρας Αἰδεσιμώτατον /Παπᾶ/ Κωνσταντῖνον Λοιζουλιάν, ὅστις κατὰ τὴν διαμονὴν ἐκείνην προσεκλήθη ἵνα παράσχῃ πληροφορίας περὶ τῶν σχολείων τοῦ δήμου αὐτοῦ. Λαβὼν δὲ ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Διοικητοῦ, εἶπεν προσθέσας δι᾽ αὐτοὺς ἐκ ξ᾽ διὰ τοὺς ἐπισκεφθέντας ἐν καιρῷ νυκτὸς τοὶ ἐπιθεωρητὴν ἢ διαβάζοντας τὸ [illegible]. ὁ Ἐπιθεωρητὴς

ἐπαμμένος καὶ ἐρυθριῶν εἶπε: Καὶ ὅπως ἐγνώσθη τοῦτο, ἐνῶ ἐγὼ εἰς οὐδένα εἶπον τι; καὶ οἱ ἱερεῖς ἀκούσωσιν; ἐκ τῆς [illegible] τῆς γυναικός. — ἐξήγησε δὲ καὶ τὰ αἴτια

Λόγου γενομένου περὶ τῆς ὑπηκοότητός μου εἶπον εἰς τὸν ἐπιθεωρητήν: Παραδέχεσθε ὅτι εἶμαι Κύπριος; Μάλιστα, εἶπε. Τότε, προσέθηκα, νὰ μεταβῶμεν ὁμοῦ εἰς Χίον ἵνα συμπληρώσωμεν τὰ περαιτέρω ἐνώπιον τοῦ Ἄγγλου Προξένου! Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο, ἀνεφώνησε μετὰ τινος ψυχικῆς ταραχῆς "Ὄχι ἐφένδημ, νὰ φθάσωμεν ἕως ἐκεῖ"!! Ἡμεῖς, ὡς Κύπριον, σᾶς θεωροῦμεν ὑπήκοον Ὀθωμανόν. Ὕστερον δὲ ἤδη καὶ εἰλικρινέστερον φερόμενος πρὸς ἐμὲ εἶπεν: Ἐπειδὴ τὸ διαβατήριόν σας εἶναι παλαιόν, καλὸν εἶναι νὰ ἐφοδιασθῆτε διὰ τινος νεωτέρου, ἢ καὶ διὰ τινος πιστοποιητικοῦ.

τοῦτο καὶ ἐγένετο, ὡς θὰ ἴδωμεν—

Μετὰ μεσημβρίαν μεταβὰς εἰς τὸ Διοικητήριον, ὅπου εἶχον προσέλθει καὶ οἱ ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι, αἰδεσιμώτατοι Κωνσταντῖνος Μαυρίκης, τοῦ Δήμου Φαναρίου, καὶ Κωνσταντῖνος Κουρούκλης, τοῦ Δήμου Περαμαριάς, ἐπέδειξα τῷ Διοικητῇ, πάντα τὰ σχετικὰ πιστοποιητικά μου, ἤτοι Γεννήσεως ἐν Κύπρῳ, ὅπου καὶ ἐνδεικτικὰ σπουδῶν μου, ἐν Κύπρῳ καὶ ἀλλαχοῦ· τέλος δὲ καὶ τὰς ἀποδείξεις ἀκροάσεως δώδεκα καθηγητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ τὸ δίπλωμα τῆς Νομικῆς. Ἀφοῦ δὲ εἶδεν ἐν τούτῳ τὴν φράσιν «ἐκ Κύπρου ὁρμώμενον» εἶπε «τώρα ἐπείσθην ἐντελῶς ὅτι εἶσθε Κύπριος. Πρὸς δὲ καὶ ὅτι ἔχετε καὶ τὰ προσόντα.

Καὶ ὑποθέτω ὅτι εἶναι διὰ σᾶς νὰ συναρμολογηθῶσι ταῦτα πάντα ἐδῶ καὶ εἰς ἀντίγραφα, καὶ νὰ τὰ στείλωμεν εἰς Χίον πρὸς ἐπικύρωσιν — τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἔπραξα.

Μετὰ δὲ ταῦτα μετέβημεν μόνοι εἰς τὴν Δημογεροντίαν, ὅπου ἐγνωρίσθην μετὰ τοῦ προέδρου Ι. Μαρκχιοῦ, περὶ τοῦ ὁποίου μοὶ εἶπον ὅτι ἐφάνη αὐτῷ μὲν εὐγενὴς καὶ μειλίχιος, καὶ πάντη διάφορος ἢ ὅπως τὸν παρέστησαν αὐτῷ ὁ Διοικητὴς καὶ οἱ περὶ αὐτόν. Οὕτω προεχωρήσαμεν πρὸς περίπατον, ὅπου μὲ ἠρώτησε περὶ τῶν [illegible] τί συμβαίνει μεταξὺ Διοικήσεως καὶ Δημογεροντιῶν. Εἰς ταῦτα ἀπήντησα ὅτι οὐδὲν ἄλλο συμβαίνει ἢ μὴ ὅτι αἱ Δημογεροντίαι ὑπερασπίζονται τῶν προνομιῶν αὐτῶν, καὶ ὅτι οἱ περὶ τὴν Διοίκησιν δὲν ἠξεύρουσι τὴν κυβέρνησιν.

Τοῦτο ἀντελήφθην καὶ ὁ ἴδιος, εἶπε· καὶ ὅτι δυστυχῶς τοιαῦτα ἔκτροπα ἐξακολουθοῦν νὰ συμβαίνουν καὶ ἀλλαχοῦ, ἀφοῦ ἐν τῷ χρόνῳ διὰ τοῦ Συντάγματος τὰ πάντα θὰ διορθωθῶσι." Τὸ τοιοῦτο ὅμως δὲν ἦτο εὔκολον, ἐπειδή, ὡς ἐκ τῆς εὐρύτητος τῆς ἐκτεινομένης Αὐτοκρατορίας, τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων λαῶν ἐξ ὧν ἀποτελεῖται, καὶ τέλος ἐκ τῶν μακρῶν παρελθόντων ἐξ ἐτῶν τοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστῶτος τῆς Τουρκίας.

Τοῦ λόγου ἐπεκταθέντος ἐπὶ τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, ἐγένετο μνεία καὶ τῶν κατακτήσεων, καὶ τῶν ἁγίων Ἱερουσαλὴμ (Κοὺδς-Σερίφ) Δαμασκοῦ (Σάμ-Σερίφ) Κωνσταντινουπόλεως (Δέρ-Σααδέτ) ἱερῶν καὶ σεβαστῶν παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς. Περὶ τοῦ Τουρκικοῦ μεγαλείου καὶ τῶν ἐπισήμων ἐν αὐταῖς τελετῶν ὧν αὐτόπτης ἐγενόμην· καὶ κατέληξα εἰς τὰ προνόμια τῶν χριστιανῶν (Ῥωμηῶν)

τὰ ὁποῖα παρεχώρησαν οἱ κατὰ καιροὺς κατακτηταί, ὡς ὁ Ὄμερ-Χαττάπ εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ Μωάμεθ ὁ πορθητὴς πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα. Ταῦτα ἐνεποίησαν αἴσθησιν εἰς αὐτόν, ὅστις συγχαίρων με, προσέθηκεν ὅτι με εὑρίσκει βαθὺν γνώστην τῆς ἱστορίας καὶ δὴ τῆς Τουρκικῆς. Τὰς τοιαύτας περὶ ἐμοῦ ἐντυπώσεις αὐτοῦ ἐκοινοποίησεν ὕστερον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Τούρκους ὑπαλλήλους, καὶ εἰς τὸν Διοικητὴν Χίου, εἰπὼν ὅτι τὸν μὲν Ἐπίσκοπον εὑρίσκω ἄνθρωπον πολὺ μεμορφωμένον, τὴν δὲ Ἰκαρίαν πολὺ μικρὰν δι' αὐτόν.

Ταὐτὰ εἶπε καὶ πρὸς τοὺς Ἀρχιερατικοὺς Ἐπιτρόπους, οἵτινες εἶπον αὐτῷ ὅτι μοὶ ἀπηγορεύθη νὰ κηρύττω ἐν ἐκκλησίαις· Τὸ θρησκευτικὸν κήρυγμα καὶ ἐπιβάλλεται, προσέθηκεν· ὁ χριστιανισμὸς ἔχει ὑψηλὰς ἠθικὰς ἀρχάς, καὶ ὁ λαὸς πρέπει νὰ διδάσκηται ταύτας διὰ νὰ τὰς ἐφαρμόζῃ εἰς δὲ τὰς ἰδιαιτέρας μετὰ τῶν συμπολιτῶν συνδιασκέψεις, ὁπόταν οὐδὲν ἀπεδείχθη ἐναντίον μου, ὅτι ἀνεμίχθην ποτὲ πράγματα εἰς τὴν διοίκησιν, οὔτε ὅτι ἐνήργουν ἐθνικῶς, ἀλλ' ἐκεῖνοι διέβαλον, θεωροῦντές με μέλος Ἑλληνικοῦ κομιτάτου, καὶ τινες Ἕλληνα ἀξιωματικὸν κρυπτόμενον ὑπὸ τὸ ἔνδυμα τοῦ διδασκάλου — ὡς ἐγίνετο ἀλλαχοῦ ἤδη ἐν Μακεδονίᾳ ± ὁ ἐπιθεωρητὴς πεισθεὶς ὅτι ταῦτα πάντα ἦσαν ἀνοησίαι καὶ διαβολαί, παρετήρησεν εἰς αὐτοὺς ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δημιουργῶσι πλέον ζητήματα μεταξὺ τοῦ κράτους καὶ τῶν ὑπηκόων. Καὶ ὅτε ὁ ἀστυνόμος διεθνολογῶν, εἶπεν ὅτι ἡ σύζυγός μου ἦτο Ἑλληνίς — ἀπήντησεν αὐτῷ τὰ ἑξῆς: Ἀφοῦ θέλεις νὰ μοῦ δείξῃς ὅτι ἔχεις γνώσεις διεθνοῦς δικαίου, πῶς δὲν γνωρίζεις ὅτι ἡ γυνὴ ἀκολουθεῖ τὴν ἰθαγένειαν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς;

Συμπ. τοῦ λόγου ὄντος περὶ Μακεδονίας, ἕνεκα τοῦ ἐν αὐτῇ ἀγῶνος πρὸς τοὺς Βουλγάρους, καὶ διὰ τοὺς κομιτατζῆδες, καθὼς πάντες οἱ Ἕλληνες ἔδειξαν τὸ προσῆκον ἐνδιαφέρον αὐτῷ καὶ ὁ ἴδιος, καὶ διὰ τῶν ἑταίρους τοῦ "Ἑλληνισμοῦ" οὗτινος ὁ πρόεδρος Ν. Καζάζης τοσοῦτον εἰργάσθη ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ δικαίων γενναίως, μεταβὰς ἐπὶ τούτῳ καὶ εἰς Παρισίους καὶ ἐπικαλεσθεὶς τὴν ἀρωγὴν τῶν φιλελλήνων. Μέλη τοῦ "Ἑλληνισμοῦ" ἦσαν καὶ ἀξιωματικοί. Ἐκτὸς δὲ τοῦ μεγάλου ἐθνομάρτυρος καὶ μετ' [illegible], ἐκ τῆς τοῦ ἀνδρὸς πλευρᾶς, τοῦ Παύλου Μελᾶ, ὃν ἐκ τῶν πρώτων, ἡρωϊκὸν θάνατον εὑρόντα ἐν Μακεδονίᾳ, εὐγενῆ Πρωτεσίλαον (τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου) ἀπείκασα. Ἰδίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Γεωργίου Τσόντου — κρυφίως — ὅστις ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον "Καπετὰν Βάρδας," διηύθυνεν ἐπὶ μακρὸν τὸν κατὰ τῶν Βουλγάρων ἀγῶνα.

Ἐκ τῶν σχέσεων τούτων καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντός μου διὰ τὴν Μακεδονίαν, γίνεταί ποτε [illegible] ὅπως ἀναλάβω τὴν διάθεσιν τοῦ ἐν Πισοδερίῳ (παρὰ τὴν Φλώριναν) ἐχομένου μετὰ οἰκοτροφείου διὰ τὰ τέκνα τῶν σφαγέντων ὑπὸ βουλγαρικοῦ κομιτάτου. Τοῦτο εἶχεν ἀνεγερθεῖ δαπάναις τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Μοδέστου, ἐπειδὴ μὲν [illegible] εἰς τὸν [illegible] τοῦ πατριαρχικοῦ [illegible] ἀνήκοντος, ὁ ἡγούμενος αὐτοῦ. Τοῦ οἰκοτροφείου πρότερον ἐπιμελητὴς ὑπῆρξεν ὁ Βασίλειος Μόδεστος ἐκ Πρεβέζης καὶ ὕστερον Βουλευτής, ἄλλοτε συμμαθητής μου ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τῆς Χάλκης.

[illegible]

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Διοικητοῦ Χίου.

Τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου – Πέμπτην, ἐπανῆλθεν ἐκ [illegible] ὁ Διοικητὴς Χίου, πορευθεὶς ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ Διοικητήριον, ὅπου προσήλθομεν ἱκανοί, οἵ τε Διοικητικοὶ Σύμβουλοι, οἱ Δημογέροντες καὶ οἱ Ἀρχιερατικοὶ Ἐπίτροποι. Μετὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν, κατήλθομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅπου κατὰ τὰ εἰωθότα γενομένης δεήσεως ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Συντάγματος, προσεφώνησε τὸν Διοικητὴν προτάξας ἀρχαιοτάτην ῥῆσιν "ἕτερον τὸ ὁρᾶν, καὶ ἕτερον τὸ ἀκούειν" (Νάζαρ ἰλ-ἀΐν-δίνιζ-βὲ νάζαρ ἰλ-οὔλουν δίνιζ") ὁ Διοικητὴς ἀπήντησεν εὐχαριστήσας, καὶ προσθεὶς [illegible] τὰ ὑπὸ ἀνώτερα νεοτουρκικά, ὅτι ἐτόνιζεν ἐπανειλημμένως, νὰ ἀφήσωμεν τὰ παλαιά, καὶ νὰ προσαρμοσθῶμεν πρὸς τὸ Σύνταγμα. Μετὰ δὲ ταῦτα καλέσας τούς τε Διοικητικοὺς Συμβούλους καὶ τοὺς Δημογέροντας, μετέβησαν εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Δημογεροντίας ὅπου ἤκουσε τὰ κατὰ τῆς Διοικήσεως παράπονα, τὰ ὁποῖα, εἶπον, ἔλαβεν ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν καὶ θὰ ἔπραττεν ὅ,τι ἐπρέπετο.

Πρὸς δὲ τὰ λοιπὰ τοπικὰ ζητήματα ἐδήλωσεν ὅτι μόνον διὰ τὴν Ἀγροφυλακὴν θὰ παρεῖχε χρηματικὰ εἰς τὰς Δημογεροντίας ἢ Κυβερνήσεις, διὰ δὲ τὰ δημόσια ἔργα — ὁδοὺς καὶ πεζοδρόμια, δὲν θὰ ἐμποδίσῃ, ἐὰν ταῦτα γίνωνται δαπάναις τῶν κατοίκων. Διὰ δὲ τὰ σχολεῖα, οὐδεμίαν βοήθειαν θὰ παράσχῃ, ἀλλ' ἐὰν ταῦτα ἐξαρτηθῶσιν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς Κυβερνήσεως —

Ἐκ τῆς Δημογεροντίας μετέβη εἰς τὸ Διοικητήριον, ὅπου συνηντήθη μετὰ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ, καὶ διελέχθη μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ Δικαστηρίου, ὅστις ἐρωτηθείς, ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ τόπου, καὶ κατὰ τῶν

Διοικητικῶν

καὶ κατὰ τῶν Διοικητικῶν καὶ Ἀστυνομικῶν, τῶν ὁποίων συνέστησε τὴν μετάθεσιν.

— Ἐν τῷ Διοικητηρίῳ ὁ Διοικητὴς Χίου, ἐσκέφθη καὶ ἄνευ προχείρων ἀνακρίσεων, ὡς ἐκ τῶν γενομένων καταγγελιῶν· ὁπότε ὁ Τουρκοκρὴς Ἀστυνόμος Σαΐτ, ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ τι ~~ἐναντίον~~ ὑπὲρ τοῦ Διοικητοῦ Ἰκαρίας. Ἀλλὰ τοῦ Διοικητοῦ Χίου ἐπιτάξαντος σιωπήν, ὁ Σαΐτ κύψας τὴν κεφαλὴν καὶ ἐπὶ τὸ παραστατικώτερον χειρονομήσας εἶπε: ἐφέντιμ, παρακαλῶ, ἀφῆτέ με νὰ ὁμιλήσω καὶ κόψατε τὴν κεφαλήν μου! Ἐπιτραπέντος αὐτῷ, εἶπεν: Ἤκουσα ὅτι ὁ Διοικητὴς μὲ κατήγγειλεν· ὅ,τι σᾶς ἔγραψεν εἶναι ψεῦδος· εἶναι ἄνθρωπος χωρὶς χαρακτῆρα: Καὶ διὰ τὸν ἐπόπτην Μυριανθόπουλον, ὅτε ἦλθον, ἠρώτησα ὁποῖος ἄνθρωπος εἶναι; καὶ μὲ διεβεβαίωσεν ὅτι εἶναι καλὸς ἄνθρωπος. σήμερον δὲ διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὴν Δημογεροντίαν, καταγγέλλει αὐτὸν ὡς ὕποπτον πρόσωπον.

Ὁ Διοικητὴς Χίου, ἀκούσας ταῦτα ἔρριψε

[illegible] ὑπόμνημα πρὸς τὸν Διοικητὴν Σμύρνης, ὅπου ἔλεγεν αὐτῷ: Ἀκούεις τί σοῦ καταμαρτυροῦσι καὶ αὐτοὶ οἱ συνεργάται σου; Ἐκ τοῦ Διοικητηρίου προσκληθεὶς ὑπὸ ἀστυνομικῶν, περὶ ~~[illegible]~~ τὴν ἑσπέραν, ἀπεστάλη σθη εἰς Χίον.+ Μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ ὁ ἐπιθεωρητὴς Χουσεΐν Ραγήπ, ὅστις ἀποχαιρετῶν με, ἐξέφρασε τὴν λύπην αὐτοῦ διὰ τὰς ἐναντίον μου καταγγελίας τοῦ Διοικητοῦ, ὃν [illegible]· Τὰ πάντα εἶπε ἐξ ἀρχῆς πρὸς τοὺς Ἀρχιερατικοὺς ἐπιτρόπους, καὶ προσέθεσε διὰ τοὺς ῥαδιούργους ἐκείνους, οἵτινες κατήγγειλαν τοιοῦτον ἄνθρωπον. Ἐρωτώμενον αὐτὸν διὰ τὸν τόπον αὐτόν, ἢ ὁ ὁποῖος εἶναι πατρίς σας!.

+ Ὁ Διοικητὴς Χίου εἶχε φήμην μεθύσου καὶ ἑνὸς τουρκικοῦ πνεύματος, οἵτινες ἐπαιδεύοντο παρασκευάζοντο κατὰ τὴν παρουσίαν ἄνευ χάριν ἐπιδείξεως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Δημογεροντία ἐν ἑνὶ μέτρῳ ἀφωσιωμένη ἦτο, ὁ Διοικητὴς χάριν ἐξέφρασε τὴν εὐχαριστίαν αὐτοῦ, προσθεὶς "Παιδιά, ὅπως σας εἶναι", ὅπου ἔλεγεν — οἱ προστάται σας, ἄξια καὶ ἐν ἀνάγκῃ οἱ σφαγεῖς σας!

διὰ τὸν Γραμματέα τῆς Διοικήσεως Νεβζάτ, μοὶ εἶπεν ὅτι ὡς Νεότουρκος, παρεξήγησε τὴν ἐν Σμύρνῃ διαγωγήν μου.

Ὡς πρὸς δὲ τὸ ζήτημα τοῦ Ἐπιτρόπου, ἐπειδὴ καὶ ἡ Δημογεροντία ἐπέμενεν ὅτι ἐδικαιοῦτο πρὸς τοῦτο, καὶ ὅτι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ, διὰ νὰ μὴ δημιουργηθῇ ζήτημα, ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ θὰ ἔγραφεν ὅτι προέκειτο μᾶλλον περὶ Διευθυντοῦ τῆς Ἀνωτέρας Σχολῆς, ἐποπτεύοντος ἐν τῇ ἰδιότητι αὐτοῦ ταύτῃ, καὶ τὰ κατώτερα σχολεῖα τῶν χωρίων, τὰ ὁποῖα εἶναι διεσκορπισμένα καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον. Καὶ προσέθηκε ὅτι οὐδὲν τὸ ἐπιλήψιμον εὗρεν εἰς ἐμέ, οὔτε ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, οὔτε ἐν τῷ κηρύγματι. Ἐν τέλει συνέστησεν ὅπως μὴ δίδωμεν ἀφορμὰς, νὰ ἀποφεύγωμεν τὰς δραματικὰς σκηνὰς τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἱστορίας, καὶ νὰ ἐσπουδάζωμεν τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν· κατέληξε δὲ εἰπὼν ὅτι τὸ Σύνταγμα θὰ φέρῃ σὺν τῷ χρόνῳ τὰ πραγματικὰ αὐτοῦ ἀποτελέσματα τὰ ἀγαθὰ πάντων τῶν λαῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.+

+ ὁποῖα τὰ ἀγαθὰ τοῦ νεοθωμανικοῦ Συντάγματος διὰ [illegible] διὰ τὴν παιδείαν φαίνεται ἐκ τούτου: ὅτι, [illegible] τὰ σχολικὰ ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐπέβαλον τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν, τὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας καὶ ἱστορίας διδάσκεται τουρκιστί. Ἡ δὲ ἱστορία [illegible] διδασκομένη, ἐξ [illegible] καὶ [illegible] ὑπὸ [illegible] διὰ τοῦ ξίφους! [illegible] ὅτι [illegible] ἱστορίαν δὲ [illegible]!

Καί οὕτω μέν ἀπέθνησκαν τά πράγματα, ὡς ἄωρον τό ζήτημα τοῦ Σουλτάνου, τό ὁποῖον ἀφορᾷ καί ἐμέ προσωπικῶς.

Εἰς ταῦτα ἔχω σήμερον νά προσθέσω ὅτι ὑπῆρξα μέν ζηλωτής καί ἀκαταπόνητος ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν καθηκόντων μου, ἀλλ' οὐδέποτε ὑπερέβην ὡρισμένα ὅρια, τά ὁποῖα ἐπέβαλλον ἡ σύνεσις καί ἡ ἐχεμυθία. Εἰργαζόμην ἄνευ ἐπιδείξεως, ἄνευ προκλήσεως ἔναντι τῆς Διοικήσεως. Ἀλλ' οἱ Νεότουρκοι, ἐπειδή ἐπ' οὐδενί λόγῳ ἤθελον τήν εὐημερίαν τῶν ὑπηκόων, καί τήν πνευματικήν αὐτῶν ἀνάπτυξιν, ἐζήτουν ἀφορμήν ἐκ τοῦ μηδενός ἵνα καταστρέψωσι τούτους.

Μετά τῶν ἐν Τουρκίᾳ ὑψηλῶν

Τούρκων ὑπαλλήλων, εἶχον πρακτικάς μέν, ἀλλ' ἀγαθάς σχέσεις. Οὐχί δέ τό πρῶτον ἔβλεπον καί τούρκους. Ἔν τε τῇ πατρίδι μου Κύπρῳ, ἀλλά καί ἔξω, ὅπου διέτριψα ἐπί πολύ χάριν σπουδῶν, ἀνά τά Πατριαρχεῖα, ἔζων ἐν τῷ τουρκικῷ κράτει, διδαχθείς τήν τουρκικήν γλῶσσαν. Οὕτω, εἶδον εὐκαιρίας τουρκικῶν τελῶν καί μεγαλείου — βυζαντινῶν ἀναμνήσεων — ἀλλά καί πατριαρχικῶν τοιούτων, ὑπό τήν προστασίαν τῆς Μωαμεθανικῆς Τουρκίας. Ἐκ τούτων δέ, καί ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας, ὁμολογοῦν ὅτι οἱ Τοῦρκοι παρέσχον εἰς τόν Ἑλληνισμόν μεγάλην ὄντως ὑπηρεσίαν, ἐκ τῶν προνομίων τά ὁποῖα ἐχορήγησαν εἰς τά Πατριαρχεῖα, δι' ὧν οὕτως διά τῆς θρησκείας, διεσώθη καί ὁ ἐθνισμός ἡμῶν. Ἄν ἡ ἱστορία ἀνέγραψε καί ὅσα κακά διέπραξαν κατά πάντων μέν τῶν Χριστιανῶν, καί ἰδίᾳ κατά τοῦ Γένους ἡμῶν, ἤδη δέ πολύ χείρονα ἐπεβουλεύοντο οἱ Νεότουρκοι καθ' ἡμῶν, ὡς ἀπεκδικοῦντες τὴν ἐθνικὴν ὑμῶν κληρονομίαν ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατίας, ἣν ἐκεῖνοι κατέλυσαν. Ἤδη δὲ ζῶν ἐν ὑποδούλῳ ἑλληνικῇ χώρᾳ καὶ εἶδε ὑποδουλωθεῖσαν αὐτήν, ὑποφερομένην τῶν παρανομιῶν καὶ τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς ὑποδουλώσεως, καὶ εἶδε ἀδικιῶν καὶ κακουργιῶν, ἐπέτεινον ἀκόμη τὸ καθῆκόν μου, ὡς Ἕλληνος διδασκάλου, διδάσκοντος ἀείποτε, οὐχὶ τὸ μῖσος κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἀνθρωπισμόν, καὶ ἰδίᾳ σπουδαῖα ἀγαθὰ τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Διὰ δὲ τὸ ζήτημα τῶν ἐκπληρωθεισῶν καταγγελιῶν, τῆς διοικήσεως καὶ τῆς δημογεροντίας, ἡ διάστασις ἐξηκολούθει. Κατὰ τὴν γενομένην ἐν τῷ σχολείῳ συνήθη τελετὴν τῶν γραμμάτων — τὴν 30 Ἰανουαρίου, ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν — ὅπου εἶπον καὶ τὸν πανηγυρικόν — ἡ δημογεροντία δὲν προσεκάλεσε τὸν διοικητήν, οὔτε ἄλλον τινὰ κυβερνητικόν.

Τοῦτο βαρέως φέρων ὁ διοικητής, μετὰ τὸ πέρας τῆς τελετῆς, μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὸ διοικητήριον, ὅπου, περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων, ἠρώτησε διατί δὲν προσεκλήθη εἰς τὴν τελετήν; Ἀπαντήσας εἶπον, ὅτι δὲν ἤμην ὁ ἁρμόδιος πρὸς τοῦτο. Τότε ἤρχισε καταφερόμενος ἐναντίον τῆς δημογεροντίας, καὶ ἀπειλῶν ὅτι θὰ ἔστελνε τοὺς πάντας δεσμίους εἰς Χίον! Ἰδού, μοὶ λέγει, οἱ ἄνθρωποι μεθ' ὧν συνεργάζεσθε καὶ οὕτως καυχῶνται ὅτι εἶσθε καὶ σύμβουλος αὐτῶν! Στραφεὶς δὲ πρός τινας περὶ αὐτὸν εἶπεν. Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν πταίει ὁ σχολάρχης, πταίει μόνον διότι ὑπηρετεῖ τοιούτους ἀχαρίστους! Τινὰς [illegible], προσέθηκα, ἀλλ' ἐστὶ δίκης ὀφθαλμός, ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ" καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθον. Αὕτη ἦτο καὶ ἡ τελευταία συνάντησίς μου μετὰ τοῦ διοικητοῦ —

Κατὰ μῆνα Ἰανουάριον–Φεβρουάριον τοῦ 1911, ἐγένοντο αἱ κοινοτικαὶ ἐκλογαὶ πρὸς ἀνάδειξιν τῶν δημογερόντων. Οἱ περὶ τὴν διοίκησιν διέσπειραν πανταχοῦ ζιζάνια πρὸς περὶ διαίρεσιν καὶ χρηματισμόν. Κύριος αὐτῶν σκοπὸς ἦτο ὅπως ὁ Ι. Μαλαχίας ὅστις ἐθεωρεῖτο καὶ ὁ ἡγέτης τῶν φονιάδων. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἐπεκράτησαν οἱ περὶ τὸν Μαλαχίαν. Ἐκ τούτου οἱ περὶ τὴν Διοίκησιν, ὡσεὶ μαινόμενοι, μετῆλθον πᾶν ἐπιτήδειον μέσον ὅπως ἀνατρέψωσι τὰς ἐκλογάς, συνέλαβον καὶ ἐφυλάκισαν τοὺς νομίμους ἀντιπροσώπους καὶ αὐτὸν τὸν Δήμαρχον Νεσταρίζη. Τὰ τοιαῦτα ἠνάγκασαν τὰς Δημογεροντίας ἵνα καταγγείλωσι τὰ γενόμενα Πχίον καὶ νὰ ζητήσωσι τὴν τιμωρίαν τῶν ὑπαιτίων, καὶ διὰ τοῦ Διοικητοῦ, ὅστις διαλύσας ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ Δημογεροντίας, μετὰ διὰ αὐτοῦ ἐκλογῆς, ἠπείλει ὅτι τὸ αὐτὸ θὰ ἔπραττε καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Δήμους.

Ἡ καταγγελία γενομένη τὴν 18ην Φεβρουαρίου ὑπῆρξε τελεσφόρος ὑπὲρ τῆς Δημογεροντίας.

ὑπὲρ τῆς Δημογεροντίας. Ὁ Διοικητὴς νομίσας ὅτι ἐὰν ἐξηγοῦντο ἄλλοι ὑπὸ Δημογέροντες, θὰ ὑπεστηρίζετο ἐν Ἰταλίᾳ, ἐπεχείρισε τὴν τελευταίαν αὐθαίρετον ἀπόπειραν. Πιθανὸν ὅμως νὰ εἶχε καὶ μυστικήν τινα ἐντολὴν ὅπως δοκιμάσῃ ~~[illegible]~~ νὰ ἀνατρέψῃ τὸ καθεστὼς καὶ οὕτω τοῦ λοιποῦ αἱ Δημογεροντίαι διορίζωνται ὑπὸ τῆς Διοικήσεως. Ὅ,τι καὶ ἂν συνέβαινε, ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχε. Μετ' ὀλίγον δὲ πρῶτος ὁ Διοικητὴς Δημήτριος Ζαφειρόπουλος, ἠθικὸς σχεδὸν δέσμιος τῶν Τούρκων, μετετέθη εἰς Κόζιον. Ὡς ἐν παρόδῳ σημειοῦμεν, ὅτι, ὡς ἠκούσθη, βραχεῖα ὑπῆρξεν ἡ ἐκεῖ διαμονὴ αὐτοῦ, διότι θεωρηθεὶς ὡς ὑπεύθυνος διὰ τὴν κατάχρησιν τοῦ ταμείου, ἐπαύθη. Ἴσως πρὸς τοῦτο ἀφορμὴν ἐζήτουν οἱ Νεότουρκοι, ὅπως ἀπομακρύνωσιν ἐκ τῶν δημοσίων θέσεων πάντας μὴ Τούρκους.

Τά ἐκ Κύπρου πιστοποιητικά μου.

Συνεπείᾳ τῇ αἰτήσει τοῦ ἐπιθεωρητοῦ, ἀλλά καί διά λόγους [illegible], γράψας εἰς Κύπρον καί δή εἰς Λεμεσόν – πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας μου, ἐφρόντισα ~~[illegible]~~ [illegible] δύο πιστοποιητικά· τό ἐν παρά τοῦ τουρκικοῦ Καδῆ [illegible] [illegible] [illegible] ἀπό 10 Φεβρουαρίου 1911· τοῦτο ἦτο ἁπλῶς συστατικόν ἐπιστολῆς πρός τάς [illegible] ὀθωμανικάς ἀρχάς. Ἔγραφε δέ περί ἐμοῦ τά ἑξῆς· «ὅτι ὁ νῦν ἐν τῇ [illegible] ~~τῆς~~ τουρκικῆς [αὐτοκρατορίας] διατελῶν Κ. Μιχαήλ [illegible] ὀνομαζόμενος, ἐγεννήθη ἐν Κύπρῳ· ἡ οἰκογένειά μου εἶναι [illegible] καί [illegible] εἰς τήν Κύπρον.+ – Ἀνεφέρετο [illegible] [illegible]:

ὁ πατήρ μου εἶχεν [illegible] [illegible] τουρκικῆς σχέσεις· εἶχε δέ καί κτήματα (τσιφλίκι) εἰς τό ἐν Πάφῳ τουρκικόν χωρίον Ἅγιος Νικόλαος, ὅπου οὐδείς ποτέ Τοῦρκος ἠνώχλησεν ἡμᾶς τό παράπαν.

ὅτι εἶμαι ἄνθρωπος τίμιος καί ἀξίου χαρακτῆρος, καί ὡς τοιοῦτος συνιστῶμαι εἰς τήν εὔνοιαν τῶν ἀρμοδίων. –

Ταυτοχρόνως καί ἔλαβον ἔχω παρομοίας φύσεως πιστοποιητικόν τουρκιστί, ὑπογεγραμμένον ὑπό τοῦ Δημάρχου Λεμεσοῦ Χριστοδούλου Σώζου,+ ὑπό τοῦ βουλευτοῦ Ἰωάννου Κυριακίδου, ὑπό τοῦ προέδρου τῆς ἐφορείας τῶν σχολείων Ἀγαθοκλέους Φραγκούδη καί ὑπό τοῦ Τούρκου ἀντιπροέδρου τοῦ δημαρχείου Μαχμούτ Σεφικ (16. Φεβρ. 1911).

Μόλις ἔλαβον τά πιστοποιητικά, [illegible] ἐπέδειξα ταῦτα εἰς τούς περί τήν διοίκησιν, οἵτινες οὐδόλως [illegible], καί [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Ὁ δέ Χότζας, ὅτε ἀνέγνω ταῦτα εἶπε· ἐγώ δέν ἔχω ἀνάγκην νά ἐρευνήσω ποῖος εἶσθε. Τό μέτωπόν σας εἶναι καθαρόν. [illegible] σᾶς [illegible] [illegible] ὑπεύθυνοι εἶναι ὁ διοικητής καί οἱ περί αὐτόν, οἱ ὁποῖοι ἐδημιούργησαν [illegible] διά νά [illegible] τόσον καί σᾶς. [illegible] [illegible] τόν [illegible]. Δυστυχῶς δέ οἱ τοιοῦτοι [illegible] καί τό Ντοβλέτι (τό κράτος).

+ ὁ ἀείμνηστος Χρ. Σώζος [illegible], πρώην βουλευτής, δήμαρχος Λεμεσοῦ καί μέλος τοῦ Νομοθετικοῦ Συμβουλίου τῆς Κύπρου, ἔπεσεν ὡς ἐθελοντής τῇ 6. Δεκεμβρίου 1912 ἐπί τοῦ λόφου τοῦ Προφήτου Ἠλία πρό τῶν Ἰωαννίνων.

Κεφάλαιον ΙΔον

Η στρατολογία, καὶ ὁ Ναβζάτ.
Συλλαλητήριον κατὰ τῆς στρατολογίας. Σύγκρουσις τοῦ Ναβζάτ, καὶ τοῦ προέδρου τοῦ Δικαστηρίου. Καταδίωξις τοῦ Ναβζάτ διὰ καταχρήσεις. Ὁ νέος διοικητὴς [illegible]. Ἡ ἀναχώρησις ἡμῶν ἐξ Ἰκαρίας.

Ἀναχωρήσαντος τοῦ μνημονευθέντος διοικητοῦ ἀνεπλήρωσεν ἐπί τινα χρόνον ὁ γραμματεὺς Ναβζάτ. Καὶ οὕτω ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας ἵνα συνεχίσῃ τὰ ἀδικουργήματα αὐτοῦ. Ἤδη ἐνηργεῖτο ἡ στρατολογία. Συχνάκις ἀπέστελλε τοὺς χωροφύλακας, οἵτινες ἐν καιρῷ νυκτὸς περιερχόμενοι τοὺς διαφόρους διεσκορπισμένους συνοικισμοὺς καὶ δίκην ἀνθρωποκυνηγῶν ἐπετίθεντο κατὰ τῶν οἰκιῶν, παρεβίαζον τὰς θύρας, ἐμβάλλοντες οὕτω μέγαν τρόμον εἰς τὰ γυναικόπαιδα. Καὶ τοῦτο ἔπραττον δῆθεν ἵνα μὴ δραπετεύσωσιν οἱ στρατεύσιμοι· ἐνῶ πολλάκις οἱ στρατιῶται ἐφυγάδευον αὐτοὺς χρηματισμοῦ χάριν.

Οἱ δὲ νέοι στρατεύσιμοι δικαίως ἔφευγον· διότι οἱ ἐξ αὐτῶν συλλαμβανόμενοι ὡδηγοῦντο ὡς ὑπόδικοι καὶ ἐγκληματίαι εἰς τὸ κέντρον τῆς Διοικήσεως, ὁπόθεν δὲ ἀπεστέλλοντο ἔξω.

Ἐξ αἰτίας τούτου καθίσταντο περίφοβοι καὶ ἀπαρηγόρητοι, ἐπειδὴ προέβλεπον ὅτι δὲν θὰ ἐπανίδουν τὴν πατρίδα αὐτῶν, ἀλλ' ἔβαινον σχεδὸν πρὸς βέβαιον θάνατον ταττόμενοι ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ. Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἤθελον οἱ Νεότουρκοι, ἵνα οὕτω ἐκλείψῃ πανταχόθεν καὶ προσέτι μὲν ἐκ τῶν νήσων, ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμός, καὶ ἀντ' αὐτοῦ τὰ ἐγκαθιστῶσι τούρκους καὶ δὴ Τουρκοκρῆτας, πρὸς ἀλλοίωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τοῦ τόπου, κατὰ τὴν ἰδίαν ὁμολογίαν τοῦ χαιρεκάκου Τουρκοκρητὸς Ἀβδελνόριου Σαΐτ.

Τὰ κατασχεθέντα ταῦτα σχέδια τῶν Νεοτούρκων, ἅτινα ἤδη γνωστὰ καὶ εἰς τὰ ἐθνοδιοικητικὰ ἡμῶν κέντρα, ἐπέβαλον εἰς πάντας ὅπως ἀναζητήσωσιν ἄμυναν, ἐφ' ὅσον μάλιστα καὶ ὁ κίνδυνος ἦτο προφανής.

Ἀμα δὲ τὸ στρεβλὸν τῶν Τούρκων καὶ τὸ σκληρὸν τῶν Νεοτούρκων ἦσαν ἐμφανέστατα προμηνύματα περὶ τῆς μελλούσης τύχης τῶν Χριστιανῶν, καὶ προάγγελοι ἡμερῶν τῶν Ἑλλήνων. Τὰ ἐπακολουθήσαντα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ χρησιμεύουν ἐπιμαρτύρησιν τούτου. Τὰ ἐκ τῆς στρατολογίας δεινὰ προσεπάθουν νὰ ἀποτρέψωσι καὶ οἱ Δωδεκανήσιοι. Οὕτω ἐν Ἰκαρίᾳ, ὁ λαὸς ἐξ ἁπάσης τῆς νήσου, καὶ [illegible] συνῆλθον εἰς πάνδημον συλλαλητήριον ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς πρωτευούσης Ἅγιος Κήρυκος τὴν 13 Μαρτίου 1911 (Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως) καὶ ὥρα 2 μ.μ. Κατὰ τοῦτο ὁ ἐξ Εὐδήλου [illegible] Λεωνίδας Σπανὸς ὡμίλησε περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ συλλαλητηρίου, περὶ τῶν προνομιῶν τῆς Δωδεκανήσου, καὶ κατὰ τῆς στρατολογίας.

Ἔπειτα δὲ ἀνεγνώσθη ἀναφορὰ περιγράφουσα

περιγράφουσα τὰ αἰτήματα τῶν κατοίκων. Αὕτη δὲ ἐγκριθεῖσα, ὑπεγράφη ὑπὸ ὅλου τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τῶν Δημογεροντιῶν, ἀπεστάλη εἰς τριπλοῦν, πρὸς τὴν Διοίκησιν Χίου, πρὸς τὴν Νομαρχίαν Ρόδου, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Εἰς δὲ τὰ αἰτήματα αὐτοῦ ὁ Ἰκαριακὸς λαὸς ἔλεγε τὰ ἑξῆς.

1ον ὅτι οὐδέποτε κατέβαλε στρατιωτικὸν φόρον

2ον ὅτι ἡ ~~ἐφαρμογὴ~~ ἐπιβολὴ τῆς στρατολογίας, θὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἐρήμωσιν τῆς νήσου

3ον ὅτι ἔχουσι μὲν βαθεῖαν συναίσθησιν τῆς ἱερᾶς καὶ εὐγενοῦς ὑποχρεώσεως, νὰ ὑπηρετήσωσιν ὡς στρατιῶται, ἀλλὰ τὸ ἄγονον τῆς Ἰκάρου, ἀναγκάζει τοὺς πλείστους νὰ ἐκπατρίζωνται, καὶ οὕτω ἀποδεκατίζεται ὁ πληθυσμός. Καὶ κατὰ ταῦτα παρακαλοῦν τὴν κυβέρνησιν ὅπως ἀντὶ τῆς στρατολογίας καταβάλῃ ὁλόκληρον τὸν καθωρισμένον φόρον (Μπεδέλι) ἐπισκέψει ταύτην ἐξεφράσθη ἄχρι μέσου δὲ τοῦ δικαστηρίου· οὗτοι ἠδύναντο νὰ ὑπηρετοῦν μόνον ἐπὶ τρεῖς μῆνας, ἐξαγοράζοντες τὸν λοιπὸν χρόνον διὰ τῆς καταβολῆς ἀντιτίμου τῶν ἡμερῶν. Ἐν τούτοις ἐν τῇ Ἰκαρίᾳ ὁ Νεβήλ ἔμεινε τρεῖς μόνον, καὶ τούτους [illegible] δὲ [illegible]· εἷς τούτων ἀπὸ τὸ Ἰ. Γκούρτας, υἱὸς τοῦ ἐν Εὐδήλῳ ἐμπόρου, ὅστις καὶ ἐστάλη εἰς Χίον, ἔνθα ἐξέτισε τὴν [illegible] αὐτοῦ ποινήν.

Οἱ ἄλλοι δύο ἦσαν ἐξ Ἁγίου Κηρύκου τέκνα ἐμπόρων, οἵτινες [illegible] χρηματικῶς νομίσω, ἀπέφυγον τὴν [illegible], οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν καταβολήν, ἥτις ὅμως δὲν ὑπερέβη τὰς 50 λίρας. Τὰ χρήματα ταῦτα ἐξηφάνισεν ὁ Νεβήλ, ὅστις εἶχεν ὀργανώσει τοὺς ἀστυνόμους καὶ ἀπέστελλεν οὐχὶ πρὸς δικαιολογίαν ἀλλὰ πρὸς χρηματολογίαν.

Πλὴν ὅμως, τὰ ὅσα ἐποίει ὁ Νεβήλ, δι' αἰσχροὺς σκοπούς, καθ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἀπεκάλυψε μία τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Ἐπρόκειτο δὲ τοῦτο ἐπίσης διὰ δημοσιογραφικὸν ζήτημα, διότι παραδόξως κάποια [illegible] ἐφημερίδος — Ἡμέραν τινὰ ἐν τῇ πατρίδι τὴν παραλίᾳ καφενείῳ τοῦ κ. Σάμιου ἐμπόρου, ἐκάθητο ὁ φαρμακοποιὸς κ. Παπαλᾶς καὶ ἀνεγίνωσκεν Ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα. ὅτε εἰσῆλθεν ὁ ἀστυνόμος Σαΐτ, ἥρπασε ταύτην· ὁ δὲ Παπαλᾶς ἐγερθεὶς ἠθέλησε νὰ ἀποσπάσῃ ταύτην ἀπὸ τοῦ Σαΐτ καὶ οὕτω ἦλθον εἰς χεῖρας. Ὁ Σαΐτ νομίμως οὐδὲν φοβούμενος, κατήγγειλε τὸν Παπαλᾶν εἰς τὸ δικαστήριον, ἐπὶ ἀντιστάσει κατὰ τῆς ἐξουσίας, ἐπὶ ἀδίκῳ ἐπιθέσει.

Ἡ ὑπόθεσις παρεπέμφθη εἰς Χίον, ἀλλ' οὐδέποτε δὲ ἐξεδικάσθη· διότι μετ' ὀλίγον ὁ μὲν Σαΐτ μετετέθη ἐξ Ἰκαρίας, ὁ δὲ Παπαλᾶς ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις, ὅπου θὰ συναντήσωμεν αὐτὸν ὑποβοηθοῦντα τὸ Ἰκαριακὸν ζήτημα.

Σύγκρουσις τοῦ Νεβζὲτ πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Δικαστηρίου.

Τοιοῦτος ἐτύγχανεν, ὡς εἴπομεν, ὁ Τουρκαλβανὸς Ἀπτουραχμὰν Χατζηνέστης ἐκ Λιμποχόβου τῆς Βορείου Ἠπείρου. Δὲν εἶχε μὲν νομικὴν μόρφωσιν, ἀλλ' ἀπέκτησε δικαιοσύνην, ὑπερβαίνουσαν [illegible] τῶν ἐπαρχιακῶν προέδρων δικαστῶν, ὁπόσοι ὑπῆρξαν ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμου ἐκ Ἀκαμάτρας τοῦ Δήμου Φαναρίου, καὶ ὁ Ἠλίας Χουτρίδης ἐξ Εὐδήλου, τοῦ Δήμου Μεσαρίας, τίμιοι ἄνδρες ἀπολαύοντες τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ κοινοῦ. Ὁ Ἀπτουραχμὰν ἦτο κτηματίας καὶ πρότερον ἔμπορος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ σύζυγος αὐτοῦ+ ἀνῆκεν εἰς ἐπιφανῆ οἰκογένειαν,

---

+ Ἡ σύζυγος τοῦ Ἀπτουραχμάν, ὡραιοτάτη εἰς τὴν νεότητα, μονογενής, ἐγνώριζε μόνον τὴν ἀλβανικὴν ὁμιλίαν, ὥστε συχνάκις μόνον διὰ νὰ διαχύσῃ τὴν ἀνίαν αὐτῆς, ἐπισκεπτομένη τὴν οἰκογένειάν μου, ἥτις ἐκ τοῦ Κρανιδίου καταγομένη, ἐγνώριζε τὴν ἀλβανικήν.

ἐπεδίωξε τὴν δικαστικὴν θέσιν διὰ λόγους μᾶλλον ἀξιοπρεπείας, ἢ πρὸς βιοπορισμόν. Ἐν Ἰκαρίᾳ ἐπολιτεύθη καλῶς, διὰ τὸ ἀξίωμα καὶ τὰς κοινωνικὰς αὐτοῦ σχέσεις. Ἀπεχθάνετο ὅμως τοὺς περὶ τὴν διοίκησιν. Ἰδίᾳ ἐκ τῶν ἐμπιστευτικῶν αὐτοῦ ἐκθέσεων πρὸς τὸν Διοικητὴν Χίου, διὰ τὴν κακοδιοίκησιν τῆς Ἰκαρίας, διήγειρε κατ' αὐτοῦ τὸν Νεβζέτ. Οὗτος μνησικακῶν, εὗρεν μίσθιον κοπάνον, τὸ ὁποῖον ἀπέβλεπεν ἀνὰ τὴν νῆσον, ὅπου περιέφερεν ἀναφοράν, ἣν δῆθεν ὑπέγραφον οἱ κάτοικοι κατὰ τοῦ προέδρου. Ἀλλ' ἐν τῷ χωρίῳ Φραντάτῳ — Περαμερίας — κατὰ τὴν νύκτα, ἔκαυσαν τὸ σάγμα τοῦ ὄνου, τοῦ ὁποίου ἐπέβαινεν ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Νεβζέτ. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἄνευ ὑπογραφῶν, ἀνεζήτει τὸ σάγμα, καὶ οὕτω ἔμειναν ἀμφότεροι, ὅ τε ὄνος καὶ ὁ ἔποχος αὐτοῦ εἰς τὸ ὕπαιθρον, διαμφισβητοῦντες τὴν ἀπὸ τοῦ ἡλίου σκιάν! καὶ [illegible] ὑπέστρεψαν ἄπρακτοι+.

Ταῦτα μαθὼν ὁ πρόεδρος, ἀγανακτημένος εἶπε, Εὖγε! ὀρὲ δὲν σᾶς [illegible] μέχρι ποὺ ἔπιασε τοῦ Νεβζὲτ τὸ σαμάρι. Καὶ αὐτοῦ ἐγίνηκαν γομαρὰ δύο γαϊδούρια! Καὶ τώρα ἐγὼ θὰ ξεφορτώσω τοῦ Νεβζὲτ σαμάρι!

Καὶ εἰς μὲν τὰς δημοσιογραφίας συνίστησεν ἵνα ἐμφανίσωσιν ἀποτρεπόμενοι τῶν προσο- μιῶν αὐτῶν, καὶ δὴ εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τοῖς δικαστηρίοις.

Ὁ ἴδιος δὲ προέβη καὶ εἰς τὸ ἑξῆς· κατά τινα συνεδρίαν τοῦ δικαστηρίου διέταξε τὸν γραμματέα ἵνα τηρήσῃ τὰ πρακτικὰ Ἑλληνιστί· τούτου δὲ ἀρνηθέντος, ὁ πρόεδρος εἶπεν ἐπιτακτικῶς· Γράψαι, ὀρὲ Ἑλληνικά! Τοῦ γραμματέως καὶ πάλιν ἀρνηθέντος, ὁ πρόεδρος θυμωθεὶς ἐλάκτισεν αὐτόν, καὶ ἐγκατέλειψε τὴν ἕδραν. Ὁ γραμματεὺς ἦτο Τοῦρκος ἐκ Τσεσμέ· ἐγνώριζε τὴν ἑλληνικὴν ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ τηρῇ καὶ πρακτικὰ ἑλληνιστί.

Ἐκ τῆς πράξεως ταύτης τοῦ προέδρου, ὁ Νεβζὲτ εὗρε [illegible] ὅπως καταγγείλῃ τοῦτον εἰς Χίον. Μετ' ὀλίγον ἐστάλη ἐπιθεωρητὴς εἰσαγγελεύς, ὅστις προσεπάθει νὰ συμβιβάσῃ μεταξὺ τὰ πράγματα.

Ἀλλ' ὁ πρόεδρος ἐδείκνυτο ἀδιάλλακτος μὴ δεχόμενος νὰ τεθῇ ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μετὰ τοῦ Νεβζέτ, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει αἰσχρὸν καταδότην, καὶ ὡς τοιοῦτον [illegible] καὶ διὰ τοῦ τύπου καὶ διὰ τῆς κυβερνήσεως. Μάτην ὁ εἰσαγγελεὺς ἤθελε νὰ φέρῃ εἰς συνεννόησιν ἀμφοτέρους. Ἡμέραν τινὰ ἐν τῇ πλατείᾳ ὑπὸ τὰς πλατάνους, ἠγέρθη μεγάλη συζήτησις· ὁ εἰσαγγελεὺς καὶ ἔφερεν αὐτοὺς [illegible] δεξιόν, διὸ καὶ εἶπεν εἰς τὸν πρόεδρον· Δὲν εἶσαι καὶ ὁ ἴδιος Μουσουλμάνος; Ναί, ἀπήντησεν, οὐχὶ ὅμως καὶ Τοῦρκος ἀλλ' Ἀλβανός.

Οὕτω τὰ πράγματα ἐπὶ μᾶλλον ἐξετραχύνθησαν· ὁ εἰσαγγελεὺς ἐσημείωσεν ὅτι θὰ [illegible] καὶ [illegible] διὰ τὴν τοῦ δικαστηρίου πρᾶξιν, αἴτιοι τὴν ἐπαναφοράν τῆς ἑλληνικῆς, ὁ δὲ πρόεδρος ἐξοργισθεὶς εἶπε: Γράψατε ὅ,τι θέλετε, οὔτε τὴν θέσιν σας ἔχω ἀνάγκην οὔτε τὸ κράτος σας, τὸ ὁποῖον, ὅπως ἀποκαλεῖτε, θὰ καταστραφῇ. Καὶ ἔλεγε δὲ εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ, διὸ καὶ ὁ Ἐλσαγανὸς ἰδὼν ἡμᾶς ἐκεῖ [illegible] καθημένους, καὶ ἀνεγερθείς, παρεκάλει τὸν πρόεδρον νὰ μὴ ἐξακολουθῇ καὶ νὰ ὁμιλῇ χαμηλῇ τῇ φωνῇ. Τέλος ὁ Ἐλσαγανὸς ἀνεχώρησε εἰς Χίον ὅπου κατέφυγε καὶ ὁ πρόεδρος. Οὗτος δὲ οὐδέποτε ἐπανῆλθε. Ἀλλ' ~~ἀναφανδὸν~~ ἑκάστοτε ἔλεγε: ἐγὼ δὲ φεύγω ἀπ' ἐδῶ διὰ τὴν πατρίδα μου. Θὰ ὑπάγω δὲ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἵνα συνεννοηθῶ μετὰ τῶν ἐκεῖ Ἀλβανοφώνων καὶ μάλιστα μετὰ τοῦ δημάρχου Ἀθηνῶν Σαούρου Μηνιούρη, περὶ συμπράξεως Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν, ὅπως ἀπαλλαγῶμεν τῆς τουρκικῆς τυραννίας. Καὶ οὕτω μετὰ ἕνα χρόνον ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πατρίδα του.

Οὕτως ἔληξαν καὶ τὰ ἐπεισόδια Νεβζὰτ προέδρου καὶ Ἐλσαγανίου. Ἤδη ἀφίκετο εἰς Ἰκαρίαν καὶ ὁ νέος διοικητὴς μετὰ νέου ταμίου. Γενομένης δὲ ἐξελέγξεως τοῦ ταμείου, ὁ Νεβζὰτ εὑρέθη ἐλλειμματίας. Καταγγελθεὶς ἐκλήθη εἰς Χίον, ὅπου καὶ κατεδικάσθη· ἐπέμφθη δὲ εἰς Ρόδον ἵνα ἐκτίσῃ τὴν ποινὴν αὐτοῦ.

Οὕτω βραδέως μὲν ἀλλὰ τέλος ἔλαβε καὶ οὗτος δίκην τῶν πράξεων αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁπόσων κακῶν πρόξενος ἐγένετο! Καὶ ἐὰν εἰς μικρὸν τόπον τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα διέπραξε μικρὸς μουδίρης, ἐξ ἐμπαθείας τῶν Νεοτούρκων, ἀναλογισθήτω τις ὁποῖα καὶ ὁπόσα διέπραξαν ἀλλαχοῦ, οἱ ἰσχυροὶ καὶ ἀρχηγοὶ τῶν Νεοτούρκων! Καὶ περὶ τούτων πολλὰ μὲν ἔγραψεν ἡ ἱστορία, ἀξίαν δὲ ἡ Θεία Δίκη ἐξετέλεσε καὶ θὰ ἐκτελέσῃ.

— Ἔστι γὰρ Δίκης ὀφθαλμὸς
ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ".

Ὁ νέος Διοικητὴς Ἰκαρίας.

Κατὰ τὸ ἔτος ~~Ἤδη~~ ἀφίκετο εἰς Ἰκαρίαν ὁ νέος αὐτῆς Διοικητής, ὁ ὁμογενὴς Θουκυδίδης Δημητριάδης ἐκ Σηλυμβρίας καταγόμενος. Εἶχε σπουδάσει ἐπὶ ἔτη ἐν Κων/πόλει εἰς εἰδικήν τινα Τουρκικὴν Σχολήν, ἐξ ἧς προήρχοντο οἱ ὑπάλληλοι τῶν Διοικήσεων. Πρότερον εἶχεν ὑπηρετήσει ἐν Μακεδονίᾳ, ὡς Ἀκόλουθος τῆς Διοικήσεως Μοναστηρίου, καὶ ὡς τοιοῦτος δὲν ἐσυμπαθεῖτο τοῦ ἔθνους αὐτοῦ [illegible] τῶν Βουλγάρων.

Ὅτε ἀπεβιβάσθη εἰς Ἅγιον Κήρυκον Ἰκαρίας, ἐγένετο εὐμενῶς δεκτός ἐπαξίως μὲν τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ μετά τινος ἰδιαιτέρας εὐχαριστήσεως, διότι ἦτο ὁμογενής. Ἀλλὰ καὶ οὗτος προσηνέχθη εὐμενῶς, ὡς μαθὼν δὲ καὶ τὰ γενόμενα ἐφαίνετο

ἐφαίνετο ὅτι ἀνεγνώριζε τὰ δίκαια τοῦ τόπου. Ἐδείκνυτο δὲ ὁ ἀνὴρ [illegible], καὶ μετά τινος ἐπιδείξεως ἐφιλοτιμεῖτο νὰ ἀπονέμῃ δικαιοσύνην, καὶ τὸ σπουδαιότατον ἦτο ἀξιοπρεπὴς καὶ ἀδέκαστος. Ἦτο ὅμως καὶ ὑπέρμαχος τῆς Τουρκίας, καὶ δὴ τοῦ νεοτουρκικοῦ καθεστῶτος.

Ὡς πρὸς τὰ τοπικὰ ζητήματα, ἔλεγεν ὅτι τὰ προνόμια τῆς Σάμου καὶ τῆς Δωδεκανήσου, ἕν τινι μέτρῳ, ἔβλαψαν μᾶλλον ἢ ὠφέλησαν, διότι οἱ ἰθύνοντες κατεχρῶντο τούτων. Σὺν τῷ χρόνῳ ἤρξατο καὶ οὗτος δεικνύων τάσεις αὐταρχικὰς ἐν τῇ διοικήσει. Ἦτο νέος, ξανθός, μικρόσωμος μᾶλλον ἢ ἰσχνός. Ὁ χαρακτήρ ἦτο κρᾶμα ἑλληνικῆς πονηρίας, καὶ τουρκικῆς ὑπεροψίας καὶ καχυποψίας. Ὡς ἄνθρωπος, εὑρεθεὶς καὶ αὐτὸς ἐν τῇ μικρᾷ νήσῳ, μετὰ μόνης τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Ἐλισάβετ, ὡς ἔλεγεν ἐστενοχωρεῖτο, διὸ καὶ ἐζήτει ἐν μέτρῳ τὰς κοινωνικὰς σχέσεις. Μετ' ἐμοῦ, ὅτι σπουδάσαντος ἐν Κων/πόλει, καὶ γνωρίζοντος τὰ ἐκεῖ πράγματα καὶ τὰ ἰθύνοντα πρόσωπα, ἠρέσκετο νὰ ἐπικοινωνῇ, ἀλλὰ περιωρισμένον περὶ ἐθνικῶν ζητημάτων, συνεκρατεῖτο. Τοῦ λόγου ὄντος ποτὲ περὶ Μακεδονίας, — τῶν ὑμνουμένων τότε Βουλγάρων κομιτατζήδων, — καὶ τῆς ἀπελευθερωτικῆς δράσεως τῶν [illegible], ἐμπιστευτικῶς εἶπεν ὅτι ἡ Ἰκαρία δὲν εἶναι Μακεδονία! Τοῦτο ἐπανέλαβε καὶ εἰς ἄλλην περίστασιν εἰπὼν τὴν φράσιν, ὅτι ἡ Ἰκαρία δὲν εἶναι ὁ [illegible] τόπος δι' ἄλλους σκοπούς!

[illegible], εἶπον αὐτῷ [redacted], Μὴ ἔννοιά σας, ἀπήντησε, καὶ προσέθηκεν: Ἀλλ' ἐφ' ὅσον εἶμ' ἐγὼ ἐδῶ, δὲν θὰ ἐπιτρέψω νὰ συμβῇ τι, [illegible] εἶπεν: οὐδὲν θὰ κατορθώσουν! Μήπως, εἶπον ἐγώ, ἐπιστεύσατε καὶ σεῖς τὰς φαντασιοπληξίας τοῦ Νεβζὲτ καὶ τῶν ἄλλων

καὶ τῶν ἄλλων ῥαδιούργων; ἐν τούτοις οἱ φόβοι αὐτοῦ ἐχαράχθησαν βαθέως εἰς τὴν ψυχήν μου, καὶ εἶπον κατ' ἐμαυτόν: οὐ σύ με καθορίζεις ἀλλ' αἱ περιστάσεις. Ἔσσεται ἦμαρ!

Πρὸς δὲ τὴν οἰκογένειάν μου, δυσανασχετοῦσαν διὰ τὴν περαιτέρω διαμονὴν ἡμῶν ἐν Ἰκαρίᾳ, ἔλεγεν ὅτι παρ' ἐκείνου ἐξηρτᾶτο ἡ ταχυτέρα ἐκ τῆς Ἰκαρίας ἀναχώρησις ἡμῶν, ἐννοῶν διὰ τούτου ὅτι θὰ μὲ ἐξηνάγκαζε νὰ ἔφευγον. Ὡς πρὸς τοῦτο ἀπηλλάγη πάσης τοιαύτης μερίμνης διότι εἶχον ἤδη ἀποφασίσει νὰ [illegible] εἰς Κύπρον. Ἐθεώρει δὲ ἡμᾶς εὐτυχεῖς διότι θὰ ἐγκαταλείπομεν τὴν νῆσον ἐκείνην, ἥτις ἦτο δι' αὐτὸν ἀνιαρά. Ἀλλ' ὅ,τι καὶ ἂν συνέβαινεν, ὁμαλῶς διήλθομεν μετ' αὐτοῦ τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα καὶ ἐν σχετικῇ ἐπικοινωνίᾳ. —

Εἰς ἄλλα ζητήματα κοινοτικά, ἐφαίνετο ἐνδιαφερόμενος, καὶ συνιστῶν τὴν βελτίωσιν αὐτῶν. Ἰδιαιτέρως εἰσηγεῖτο διὰ τὴν ἀνέγερσιν νέας ἐκκλησίας ἐν Ἁγίῳ Κηρύκῳ, [illegible] καὶ εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ δημοσίου [illegible]

11 Ἰουνίου 1911, ὁπότε καὶ ὡρίσθησαν. Βραδύτερον παρευρέθην καὶ εἰς τὰς ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν· τότε αὐτὸς ὑπεδείκνυμασα τὰς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐκθέσεις μου περὶ μεταρρυθμίσεως τῶν σχολείων, ὑποδείξας καὶ τὴν ἀνέγερσιν νέου σχολικοῦ κτιρίου.

Αἱ ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν τοῦ Καραβοστασίου.

Τὴν 29ην Ἰουνίου — ἑορτὴν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, προσκληθεὶς μετέβην εἰς τὰς ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν τοῦ χωρίου "Καραβοστασίου", κειμένου εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ ὄρους βόρειον ραχίαν. Τὸ σχολεῖον ἦτο ἑξατάξιον, ἔχον δύο διδασκάλους καὶ μίαν διδασκάλισσαν ἐκ Σαμίου. Διευθυντὴς ἦτο ὁ ἐξ Εὐδήλου Χαράλαμπος Σπανός, νέος ζωηρὸς καὶ ὑπόδειγμα διδασκάλου

ἐν ὑποδούλῳ χώρᾳ — τοῦ φιλομούσου καθηγητῆς — ἔχων ὡς βοηθὸν τὸν καλλίφωνον Γεώργιον Κουτσορούχαν ἢ Πλιούτην — πρὸς [illegible] Τουρκίας — ἐν Καραβοστασίῳ παρέμεινα ἐπὶ δύο ἡμέρας. Αἱ ἐξετάσεις διεξήχθησαν πανηγυρικῶς. Τὸ σχολεῖον εἶχε διακοσμηθῆ δι' εἰκόνων τοῦ βασιλέως Γεωργίου, τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ Βενιζέλου. Οἱ μαθηταὶ ἀπήγγειλαν ἐθνικὰ ᾄσματα, ὡσεὶ εὑρισκόμεθα ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι!

Ἡ συγκίνησις πάντων ἦτο μεγάλη.

Μετὰ τὸ πέρας εἶπον τὰ προσήκοντα τῇ περιστάσει, ἐμβάλλων θάρρος, καὶ παρέχων ἐλπίδας αἰσίου μέλλοντος.

Διὰ ταῦτα πάντα, ἐτηρήθη τοσαύτη ἐχεμύθια, ὥστε οὐδεὶς τῶν περὶ τὴν διοίκησιν νὰ ἀντιληφθῇ τι. Διαδόσεις δ' ἄλλως διεψεύσθησαν ὡς ἀβάσιμοι καὶ ὕποπτοι. Ἀλλὰ τὸ γεγονὸς μιᾶς τοιαύτης τελετῆς ἐχαράχθη βαθέως εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν καὶ τῶν κατοίκων, ὡς ὁ πρόεδρος Γεώργιος Φουτούζης ὑπῆρξε καὶ ἐθελοντὴς κατὰ τὸν ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 — ἦσαν τρόπον τινὰ τὰ προεόρτια τῆς μεγάλης ἑορτῆς, ἣν ἠλπίζομεν νὰ πανηγυρίσωμεν μετὰ ἓν ἔτος καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς.

:Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν μου μετὰ τὴν ἄνοδον τῆς ὀρεινῆς "Κεράμι" ἢ (τὸ) ἐκκλησάκι τῆς ὁδοῦ δεξιὰ (μαζὶ συνεργάτων ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ "Ἀθέρου" ἤτοι τῆς ὑψίστης κορυφῆς τῆς νήσου. Καίτοι δὲ ἦτο θέρος, ἔπνεε σφοδρὸς ἄνεμος, οὕτως ὥστε ἕρπων ἠδυνήθην νὰ προχωρήσω καὶ νὰ προσβλέψω πρὸς τὰ κάτω· ἡ ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκείνου θέα ἦτο μεγαλοπρεπὴς ἀλλὰ καὶ φοβερά.

Προχωρήσας εἰς ἀσφαλῆ τόπον, καὶ ἀποβλέψας πρὸς ἅπασαν τὴν νῆσον, καὶ τόσον ἵνα ἀποχαιρετῶν αὐτήν, ἔκλαυσα καὶ ηὐχήθην ὅπως ἐπανίδω ταύτην ἐλευθέραν ποτέ! Καὶ ἐπειδὴ ἡ παράκλησίς μου αὕτη ἦτο ἱερὰ καὶ δικαία, ὁ Θεὸς μὲ ἠξίωσεν ὅπως ἐπανίδω τὴν Ἰκαρίαν

τὴν Ἰκαρίαν, καὶ πρὸς μείζονα ἱκανοποίησίν μου συντελέσω καὶ εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς!

Ἡ ἀναχώρησις ἡμῶν ἐξ Ἰκαρίας.

Ἐφ' ὅσον προσήγγιζον αἱ ἡμέραι τῆς ἀναχωρήσεως ἡμῶν, ἔχαιρε μὲν ἡ οἰκογένειά μου καὶ ἰδίως, διότι θὰ μετεβαίνομεν εἰς τὴν πατρίδα μου, ἀλλὰ καὶ ἐλυπούμην διότι ἐγκατελείπομεν τὴν Ἰκαρίαν οὕτως ἔχουσαν, καὶ τοιαῦτα πάσχουσαν. Ἰδιαίτατα δὲ τὰ σχολεῖα ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν ὁποίων τοσαῦτα ἐμόχθησα· παρηγορούμην ὅμως διότι ἔθηκα τὰς βάσεις τῆς περαιτέρω προόδου αὐτῶν.

Τέλος ἐπῆλθεν ἡ ἀναμενομένη ἡμέρα· ἦτο ἡ 15η Αὐγούστου 1911. Περὶ τὴν ἑσπέραν προσφθάντες ὑπὸ πολλῶν φιλικῶν προπεμπόντων, ἐπεβιβάσθημεν τοῦ πλοίου. Ὡς ἦν δίκαιον ἀποχαιρετήσαντες τοὺς πάντας, καὶ ἰδίᾳ τοὺς στενοὺς φίλους, οὕτω καὶ περιπαθῶς ἀπεχαιρέτισα καὶ τὴν Ἰκαρίαν, ἤτοι τὰ ξηρὰ ὄρη καὶ τὰς τραχείας πέτρας, τοὺς ἀποκρήμνους τόπους, καὶ τὰς κυματοπλήγας ἀκτάς, τὰ σύσκια δάση καὶ τὰ γραφικὰ τοπεῖα, τὰ ὁποῖα τόσον πολλάκις περιῆλθον.

Τὸ πλοῖον ἦτο ἡ μικρὰ «Ζέτουνα» τοῦ Παντοσεόντος, ὑπὸ πλοίαρχον τὸν Νικόλαον [illegible] ἐκ Κρανιδίου, παλαιὸν καὶ πολύπειρον ναυτικόν. Μέχρι τῆς ΝΔ ἄκρας, ὁ «πλοῦς» ἐπλέομεν ἤρεμα, ἀλλ' ἐφεξῆς ὁ διάπλους τοῦ Ἰκαρίου πελάγους πρὸς τὴν Τῆνον ὑπῆρξε τρικυμιώδης, καὶ τρικυμιωδέστερος τὴν ἐπιοῦσαν ἀπὸ Τήνου πρὸς τὴν Ἄνδρον, πρὸς δὲ [illegible] [illegible] τὰ [illegible] ὑπὸ τῆς ναυτικῆς [illegible] ὅπου καὶ ἐκινδυνεύσαμεν. Τὴν νύκτα εἴχομεν τὴν θαλασσοταραχὴν τοῦ Καφηρέως, τὴν δ' ἐπιοῦσαν πρωὶ εἰσεπλέομεν εἰς τὸν ἀσφαλῆ λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Ἐκεῖθεν δι' Ἀλεξανδρείας ἐπλεύσαμεν εἰς Κύπρον, ἀποβιβασθέντες εἰς Λεμεσόν. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἐγκατεστάθην μετερχόμενος τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα.

Κατὰ τὴν πολυχρόνιον διαμονήν μου ἐν Λεμεσῷ ἐτιμήθην ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν, ἤτοι τῶν [illegible] — συνωδὰ τῷ τότε κυπριακῷ νόμῳ — ἐκλεγεὶς ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ, ὡς Μέλος τοῦ Νομοθετικοῦ Συμβουλίου τῆς Κύπρου.

Κεφάλαιον ΙΕον

Τὰ ἐν Ἰκαρίᾳ ἐπισυμβάντα

Σύγκρουσις διοικητοῦ καὶ δημογεροντίας. Οἱ Ἰταλοὶ ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Τὸ μαρτύριον τῶν νήσων· καὶ ἡ φροντὶς [illegible] ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ [illegible]. Ἐνέργειαι τῶν Αἰγαιοπελαγιτῶν.

Μικρὸν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν ἐξ Ἰκαρίας, ὁ διοικητὴς Θουκυδίδης± ἐφένδης, εἴτε ἀφ' ἑαυτοῦ ὁρμώμενος, εἴτε καὶ ἔχων ἀνωτέρας διαταγάς, διαφωνήσας πρὸς τὰς δημογεροντίας, καὶ δὴ πρὸς τὸν πρόεδρον ~~[illegible]~~ τῆς Δημογεροντίας [illegible] Ι. Μαλαχίαν, προέβη εἰς μέτρα λίαν αὐθαίρετα καὶ βίαια. Οὕτω, ἀφοῦ διέταξε τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ προέδρου, ἐζήτησεν ἵνα παραδώσωσιν αὐτῷ τὴν σφραγῖδα τῆς Δημογεροντίας, καὶ ἀπῄτει παρὰ τῶν λοιπῶν δημογερόντων καὶ προυχόντων νὰ ὑπογράψωσιν ἔγγραφόν τι τουρκιστὶ γεγραμμένον, ἄλλως, ἠπείλει ὅτι θὰ ἔστελλεν αὐτοὺς εἰς τὰς φυλακὰς Χίου καὶ Ρόδου! Ἔταξε δὲ καὶ φύλακας ἔξωθεν τῆς Δημογεροντίας, ἵνα κωλύσωσι τυχὸν συνεδρίαν.

± ~~[illegible]~~ [illegible] ἐξ Ἰκαρίας, ἐπειδὴ [illegible] τὸν χαρακτῆρα [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ταύτῃ τὴν προσοχὴν τοῦ προέδρου Ι. Μαλαχίου.

τέλος προέβη καὶ εἰς τὴν παῦσιν τῆς Δημογεροντίας, ἤτοι τῆς γνώμης τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Αὐθαιρέτως ἐπίσης ἐφυλάκισεν ἐπὶ δύο ἡμέρας τὸν ἐκ Μεσαρίας Ἀριστείδη Μπουμπίκον.

Ταῦτα πάντα κατηγγέλθησαν ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας εἰς τὴν Διοίκησιν Χίου δι' ἐγγράφου τῆς 10ης 7βρίου 1911

Τὴν ἐπιοῦσαν - 11.9. οἱ Δημογέροντες μετέβησαν εἰς τὸ Διοικητήριον, πρὸς συνάντησιν τοῦ προέδρου τοῦ Δικαστηρίου.

Ἐνῶ δ' ἐξήρχοντο, ὁ Διοικητὴς διέταξε νὰ συλλάβωσι τὸν πρόεδρον Ι. Μαλαχίαν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο ἀπέστειλε τέσσαρας ἐνόπλους χωροφύλακας, ἀργότερον δὲ παρηκολούθει καὶ αὐτὸς ὁ Διοικητής, ἀναπηδῶν δίκην παλαίοντος παλικαρίου, χειρονομῶν ὡς νευρόσπαστον, καὶ ἀπειλῶν τὸν πρόεδρον. Τοῦτο δὲ ἔπραξεν ἵνα διαπομπεύσῃ
ἐκφοβήσῃ

καὶ ταπεινώσῃ αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον καὶ δὴ ὡς πρόεδρον τῆς Δημογεροντίας, καὶ ἵνα δείξῃ ὁποία ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ὡς Διοικητοῦ.

Ἡ τοιαύτη παράνομος, θρασεῖα καὶ μικροπρεπὴς πρᾶξις, ἥτις ἐχαρακτήριζεν ἅπαντας τοὺς Τούρκους ὑπαλλήλους, ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων, οὓς ἐνόμιζον ὑποδεεστέρους αὐτῶν, ἐνεποίησε βαθυτάτην αἴσθησιν ἐν Ἰκαρίᾳ, θλίψιν καὶ ἀγανάκτησιν προξενήσασα παρὰ τῷ λαῷ.

Ἀλλ' ὁ ταῦτα παθὼν πρόεδρος Ι. Μαλαχίας κατώρθωσεν ἐν καιρῷ νυκτὸς νὰ φύγῃ κρύφα καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Χίον, ὅπου ἐμφανισθεὶς ἐνώπιον τῆς Διοικήσεως, ἐξέθετο τὰ πάντα· ἔμαθε δὲ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ καταγγελίας τοῦ Διοικητοῦ.

Ἡ Διοίκησις Χίου ἀπένειμε δικαιοσύνην εἰς τὸν πρόεδρον, διατάξασα τὸν Διοικητὴν Ἰκαρίας ὅπως ἀποδώσῃ τὴν σφραγῖδα εἰς τὴν Δημογεροντίαν, ἥτις οὕτω θὰ ἀφίετο τοῦ λοιποῦ ἐλευθέρα πρὸς ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτῆς. Ἐπίσης ὁ Διοικητὴς διετάχθη, ὅπως συνεργάζηται μετὰ τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐπέμεινεν εἰς τὴν παραίτησιν αὐτοῦ.

ἠρνοῦντο δὲ καὶ νέας δημογεροντικάς ἐκλογάς

ἤδη [illegible] τοῦ 1912. Ἡ Διοίκησις ἠρνήθη τὰς δημογεροντίας ἐπὶ τῇ Ἰκαρίᾳ διὰ μετέχη τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν. Αἱ αὐταὶ κοινώσαν ἀρνητικῶς (18 Φεβρουαρίου 1912).

Οὕτω ἐξηκολούθησαν αἱ προστριβαὶ μεταξὺ Διοικήσεως καὶ τῶν δημογεροντιῶν. Ἡ μὲν ἐξηκολούθει τὰς αὐθαιρεσίας, αἱ δὲ τὰς καταγγελίας. Καὶ διότι ὁ Διοικητὴς διὰ τὸ ἦτο ἐπανειλημμένως συνεννοηθείς συνέλευσιν, ὅτι δὲν ἀνεγνώριζε τὰ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλεγέντα δημογεροντικὰ συμβούλια, καὶ τέλος ὅτι ἀπέδειξεν αὐθαιρέτως ὡς ἰθαγενεῖς παρέδρους Δικαστάς, πρόσωπα κακοδοξασμένα καὶ πάντη ἀνάξια. Τοῦτο ἦτο τὸ τελευταῖον ἔγγραφον τῶν δημογεροντιῶν Ἰκαρίας, διὰ τὰς παρανομίας τῆς Διοικήσεως αὐτῆς, πρὸς τὴν Τουρκικὴν κυβέρνησιν, ἤτοι τὴν Διοίκησιν Χίου καὶ τὴν Νομαρχίαν Ρόδου. Ἔφερε δὲ ἡμερομηνίαν 16 Ἀπριλίου 1912

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε σταλῆ εἰς Ἰκαρίαν ὁ Διοικητὴς τῆς Καλύμνου, Τουρκαλβανός, ἵνα συνδιαλλάξῃ τὸν Διοικητὴν μετὰ τῶν δημογεροντιῶν. Ὁ Διοικητὴς ἀνεγνώρισε τὰς ἐκλογὰς τῶν δύο δημογεροντιῶν, εἰς δὲ τὸν Δῆμον Περαμερίας ἐπέβαλεν ὁ ἴδιος. Οἱ ρουσσοὶ πολιτικοὶ συνηργάζοντο μετὰ τῆς Διοικήσεως ἄρα κατ᾽ οὐσίαν παρέμεινον ἀδιάλλακτοι καὶ δὴ προσωπικῶς ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Μαλαχίας. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα ἕως οὗ ἐπίλοιπα γεγονότα ἔδωσαν ἄλλην τροπὴν εἰς τὰ Ἰκαριακὰ καὶ ἐν γένει εἰς τὴν Δωδεκάνησον, κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τὴν 22 Ἀπριλίου 1912.

Αἱ μακρόθεν ἐνέργειαί μου διὰ τὴν Ἰκαρίαν καὶ τὴν Δωδεκάνησον

Τὰ ἐν Ἰκαρίᾳ ἐκτυλισσόμενα βαθέως με κατέθλιψαν, καὶ τοσοῦτο μᾶλλον καθόσον ἤδη εὑρισκόμην μακράν. Τὰ ἐκεῖ συμβαίνοντα ἐμάνθανον ἐγγράφως ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Ἀλεξανδρείας παρὰ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Μαλαχίου, Χαρ. [illegible], ὅστις ἀνήγγελλέ μοι ταῦτα παρίστη καί τήν θέσιν τοῦ ἰατροῦ Μαλαχιοῦ ὡς λίαν δυσχερῆ ἔναντι τῆς Διοικήσεως, καί ὅτι ταχέως θά ἐξηναγκάζετο νά ἐγκαταλείψῃ τήν Ἰκαρίαν, ὡς ἄλλοτε ἔπραξε καί ὁ ἴδιος.

Τό ἄγγελμα τοῦτο ὄχι μόνον μέ κατέθλιψε, διότι τούτου γενομένου, ἡ Ἰκαρία θά ἐστερεῖτο τοῦ κατ' ἐξοχήν προμάχου της. Διό καί σπεύσας ἔγραψα πρός ἀμφοτέρους συστήσας θάρρος καί ἐμμονήν εἰς τούς ἀγῶνας αὐτῶν, ὑποσχεθείς καί τήν ἀρωγήν μου.

Πρός τοῦτο ἔγραψα εἰς Ἀθήνας πρός τόν Ι. Δραγούμην (8.12.1911) ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν, καί ἀνακοινούμενος τά ἐν Ἰκαρίᾳ συμβαίνοντα, ἐπικαλούμενος τήν ἀντίληψιν αὐτοῦ διά τε τήν Ἰκαρίαν καί τήν λοιπήν Δωδεκάνησον. Ἐπειδή δέ ἄλλοτε μεταξύ ἄλλων ἐγένετο συζήτησις περί ἱδρύσεως ἐν Ἀθήναις ἰδιαιτέρου συνδέσμου τῶν Δωδεκανησίων μετά τινος δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου, ἐσημειούμην ὅπως τοῦτο γίνεται εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὅπου

ἤμην. Μετά τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Φωτίου, συνεδεόμεθα διά οἰκογενειακῆς φιλίας. Ὅτε ἤμην μαθητής ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῶν Ἱεροσολύμων, συνεμαθήτευε μετά δύο θείων μου, καί δή τοῦ ὕστερον Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Κυρίλλου τοῦ Β΄ (1909–1916).

Ὁ πατριάρχης Φώτιος εἶχεν ἐπισκεφθεῖ δίς πρότερον καί τήν Κύπρον, τό πρῶτον διά τήν λύσιν τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ ζητήματος, καί ὕστερον τῷ 1911, διαθερίσας ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Τροοδιτίσσης. Ἐπειδή τήν 26 Ἰουλίου μετέβη εἰς τό ἐγγύς χωρίον μου "Πρόδρομος" καί προσῆλθε μετά τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, εἰς τό μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου πατρός μου, Χατζηγιάννη, ἐκφωνήσας καί τό ἐπιμνημόσυνον αὐτοῦ.

Μετά τοῦ πατριάρχου Φωτίου μοί παρεσχέθη ἡ εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσω καί πρότερον, ἐν Ἱερουσαλήμ κατά τό θέρος τοῦ 1899 διά τό ζήτημα τοῦ πατριαρχείου Ἀντιοχείας, μεταβάς ἐκ Δαμασκοῦ, ὅπου ὡς ὑπότροφος τοῦ Ἀντιοχικοῦ θρόνου, ἐτύγχανον τότε γραμματεύς τῶν ἑλληνορθοδόξων Ἀρχιερέων, ἀλλά καί ὕστερον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἤ Ἀθήναις δι' ἄλλα ζητήματα. Ἀνέθηκε δέ μοί συνήθως ὅπως ἐκλέξω τό καιρικόν δίπλον, δι' ὅ εἶχον ὅτε προσφωνηθεῖ.

πολλοὶ Φαρμασῶνοι, οἵτινες θὰ κατεπολεμοῦντο ἀμειλίκτως καὶ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου εἰ ὄν θὰ ἔγραφον. Διὰ δὲ τὸ δημοσιογραφικὸν ὄργανον ὑπεδείκνυον τὸν "Νέον Φάρον" ὅστις θὰ ἐξεδίδετο ὑπὸ τοῦ χαρ. Πολυμέρη Φιλαγόρου, ὅστις διατελέσας πρόεδρος Δημογεροντίας ἐν Λευκωσίᾳ καλῶς γινώσκει τὰ τῆς Φαρμασωνίδος, καὶ οὕτω θὰ παρεῖχεν πολὺ χρήσιμον.

Τὰ αὐτὰ περίπου ἔγραψα καὶ πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Φώτιον (30.12.1911) ἐξιστορήσας τὴν ἐν Τουρκίᾳ διαμονήν καὶ δρᾶσιν μου, καὶ τὰ δεινὰ τῶν Φαρμασώνων ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων, ὧν αἱ σκέψεις καὶ αἱ πράξεις ἦσαν τοσοῦτον γνωσταὶ εἰς τὸν Μακαριώτατον, ὅστις ἐν τινι ὁμιλίᾳ αὐτοῦ μίαν προσφώνησιν παρέβαλε τοὺς Νεοτούρκους πρὸς "Σατανᾶν, ἀγγέλου ἔνδυμα περιβεβλημένον". Τοῦτο ὑπέμνησα τῷ Πατριάρχῃ, οὕτινος ἐπεκαλούμην τὴν ἐνεργὸν πάλην κατὰ τῶν Φαρμασώνων.

Σημ.

Ἐπὶ τῇ καταλήψει καὶ τῆς Πάτμου ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, οἱ ἐν τῇ ἐγγὺς Ἰκαρίᾳ Τοῦρκοι ὑποβλέποντες καὶ ταύτης τὴν κατάληψιν, ἐνδεχομένως ἐφοβοῦντο, ἀλλ' ἐπεδείκνυον γενναιότητα· ἠπείλουν δὲ ὅτι θὰ ἐτιμωροῦν αὐστηρότατα πάντα ὅστις ἤθελε καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐπικοινωνήσει μετὰ τῶν Ἰταλῶν, ἢ ἤθελεν ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν αὐτῶν, ἢ καὶ θὰ δείξῃ ὅτι ἐπεθύμει καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Ἰκαρίας ὑπ' αὐτῶν.

Πρὸ πάντων δὲ ὁ Διοικητὴς Θουκυδ δη- ἐφαίνετο ὑποπτεύων τὸν πρόεδρον τῆς Δημογεροντίας Φαναρίου Ι. Μαλαχίαν, ὅστις ἕνεκα τούτου παρηκολουθεῖτο νυχθημερὸν ὑπὸ τῆς Ἀστυνομίας, πᾶσα δὲ κίνησις αὐτοῦ, ἔστω καὶ χάριν τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος, καθίστατο ὕποπτος. Ὡς ἐκ τῶν [illegible] καὶ διαφόρων διαδόσεων, οἱ Τοῦρκοι ὁσημέραι

ἀπέβαινον
ἀγριώτεροι

ἀπέβαινον ἀγριώτεροι καὶ ὁ Διοικητὴς ἀπειλητικώτερος. Ὁ δὲ πρόεδρος τῆς Δημογεροντίας Ι. Μαλαχίας ἀναλογιζόμενος τὰ πάντα, οὐδαμόθεν εὕρισκε διέξοδον· ἕνεκα τούτου διετέλει ἐν ἐκρύθμῳ ψυχολογικῇ καταστάσει. Ὁπότε αἴφνης ἀρχομένου τοῦ Μαΐου (ἀρωτίαν τινα) ἀφυπνισθεὶς διότι ἐζητεῖτο ὑπὸ ξένου τινὸς ταξιδιώτου, ἔμαθε παρ' αὐτοῦ τὴν σωτήριον ἄφιξίν μου εἰς Ἀθήνας! Τὸ ἄκουσμα τοῦτο ὑπῆρξε δι' αὐτόν, ὡς ὁ ἀπὸ μηχανῆς θεός, ὅστις [illegible] αὐτοῦ τὴν ψυχικὴν ἀδημονίαν; καὶ οὕτω ἐφεξῆς ἠδύνατο ἠρεμώτερον νὰ ἐξετάσῃ τὰ περαιτέρω, ἀναμένων καὶ τὴν μετάβασίν μου εἰς Ἰκαρίαν.

Ἡ πρόνοια τῶν ἁρμοδίων διὰ τὴν Δωδεκάνησον

Ἡ κατάληψις τῆς Δωδεκανήσου ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς Ἰταλίας, ἐνέπλησε χαρᾶς τὸ πανελλήνιον, τὸ ὁποῖον ἤλπισεν ἀνθρωπινωτέραν διοίκησιν τῶν νήσων, τέλος δὲ καὶ τὴν πλήρη αὐτῶν ἀνεξαρτησίαν.

Τοῦτο ἴσως δὲ ἐν συνδυασμῷ καὶ τὸ τῆς Κύπρου καὶ Κρήτης ἤδη ἐπικαίρως ἀπησχόλει τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἥτις πολλὰ ἐγνώριζε καὶ πλείονα διεγίνωσκεν, ὡς πρὸς τὰς προθέσεις τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Εὐρώπης ἐν γένει· ἔκρινε δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς ὡς ἐκ τῶν μυστικῶν ἤδη ἐνεργειῶν καὶ διαπραγματεύσεων μετὰ τῶν ἄλλων Βαλκανικῶν κρατῶν.

Ἀλλὰ πρὸ πάντων προεῖχεν ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῆς τὸ ζήτημα τῆς Δωδεκανήσου, ὡς τοῦτο δὰ ἐδημιουργεῖτο διὰ τῆς Ἰταλικῆς καταλήψεως, ἥτις ἦτο πολὺ ἐνδεχόμενον καὶ νὰ παρατείνετο.

Ἐπὶ δὲ τῇ προϋποθέσει ὅτι θὰ συνεκαλεῖτο Διεθνὴς Συνδιάσκεψις, ἧς τὴν [illegible] αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἤθελον ἀποδεχθῇ νὰ καθορίζεται καὶ τὸ ζήτημα τῆς Δωδεκανήσου,

διὰ ταῦτα, πρὶν ἢ συνήρχετο ἡ Συνδιάσκεψις, ἔπρεπε νὰ ὑφίσταται τὸ νησιωτικὸν ζήτημα· ἐπικαίρως δὲ νὰ ὑποβάλλωνται τὰ αἰτήματα τῶν νησιωτῶν δι' ὑπομνημάτων πρός τε τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰς λοιπὰς Δυνάμεις, ἐν ἀνάγκῃ δὲ νὰ προκαλοῦντο καὶ δημοψηφίσματα τῶν κατοίκων.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶχεν ἐν νῷ ἡ Κυβέρνησις Βενιζέλου· ἀλλ' ὁ πάντων τῶν ζητημάτων τῆς ὑποδούλου Ἑλλάδος, θερμότερον καὶ ζωηρότερον ἑκάστοτε ἐπιλαμβανόμενος ἦτο ὁ διευθύνων τότε τὸ Ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν Ἴων Στ. Δραγούμης.

Ἡ πρόσκλησίς μου εἰς Ἀθήνας

Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὅ τε μακαρίτης Στέφανος Δραγούμης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἴων συσκεφθέντες, εὐκαίρως ἔκριναν ὅπως κληθῶ ἐκ Κύπρου καθ' ὃ γέννημα δι' ἀποστολὴν εἰς τὰς νήσους· πρὸς τοῦτο ὁ Ἴων ἐζήτησεν ἐγκαίρως — Σεπτεμβρίου τοῦ 1912 — νὰ τηλεγραφήσῃ πρὸς τὸ ἐν Λάρνακι Ἑλληνικὸν Προξενεῖον — ὅπως με εἰδοποιήσῃ, ὅτι ἡ ἀπουσία μου ἦτο ἀναγκαία ἐν Ἀθήναις καὶ νὰ σπεύσω" τὸ ἄγγελμα ἦτο αἰφνίδιον· εὑρέθην δὲ καὶ πρὸ οἰκογενειακῶν δυσχερειῶν, καὶ διὰ τῆς συζύγου μου, τῆς ὁποίας ἡ κατάστασις δὲν ἐπέτρεπε συγκινήσεις.— Διὰ ταῦτα, ἐπειδὴ οὐ ἀπηλλάγη ἡ [illegible] ἐν [illegible], ὅπως δὲ μοὶ παρασχεθῇ καὶ χρόνος ἵνα διευθετήσω ἀναλόγως τὰ κατ' ἐμέ, ἠρώτησα ἁρμοδίως, ποῖος ὁ σκοπὸς τῆς προσκλήσεώς μου; ἔλαβον δὲ ἀπάντησιν: "Σκοπὸς προσκλήσεως, εἰδικὴ ἀποστολὴ εἰς τὰς νήσους".

Τὸ τοιοῦτο ἐδέχθην μὲ συγκίνησιν, ἀναμνησθέντα τῶν τε μόχθων καὶ τῶν παθημάτων τὰ ὁποῖα ὑπέστημεν ἐπὶ δεκαετίαν ἐν Ἰκαρίᾳ, ἀλλὰ καὶ τῶν πόθων μου, οἵτινες ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, ἤλπιζον ὅτι θὰ ἐξεπληροῦντο. Διὸ καὶ ὑπῆρξα ἀμετάκλητος πλέον ἐν τῇ ἀποφάσει μου ὅπως σπεύσω

ἐκεῖ ὅπου μὲ ἐκάλει ὑπέρτατον ἐθνικὸν καθῆκον. Τοῦτο δὲ ἀνηγγέλθη τῷ κ. Θρασυβούλῳ· ἑτοιμασθεὶς οὕτω⁺ ἀνεχώρησα ἐκ Λεμεσοῦ ἐν ἀμάξῃ μόλις [illegible], προπεμφθεὶς μέχρι τοῦ ἀγκυροβολίου ὑπὸ ~~[illegible]~~ τῶν δύο ἀδελφῶν μου⁺. τῇ 5/18 Μαΐου 1912 – Σάββατον ἀνεχωρήσαμεν τὴν ἐπιοῦσαν [illegible] εἰς Πορτο-Σαΐδ, καὶ εἶτα εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἐφιλοξενήθην ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Προξένου Ἀλ. Σαχτούρη – εἷς ἐκ τῶν ἡμῖν γνωστῶν ἐκ τῶν προτέρων – ὅστις ἐτηλεγράφησε τῷ κ. Θρασυβούλῳ ὅτι ἔφθασα ἐκεῖ διὰ τὰς Ἀθήνας. Μετέβην καὶ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, εἶδον δὲ καὶ τινας Ἰκαριώτας καὶ ἰδίᾳ τὸν Χαρ. Παραμάγκον – Τέλος τὴν 9/20 Μαΐου Τετάρτην, ἀφικόμην εἰς Πειραιᾶ.

⁺ Ἐν τῷ μεταξὺ ἔλαβον ἐπιστολὴν ἐπισήμως παρὰ τοῦ ἐν Λεμεσῷ ὁδηγητοῦ Παρέδρου [illegible] πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ Ἰκαρίας [illegible], ἵνα μὴ ἐπαναληφθῇ καὶ [illegible] παρὰ τῆς Δημογεροντίας εὐχαριστίαν τὴν ὑποσχεθεῖσαν μοι ἀμοιβὴν [illegible] καὶ [illegible] τῶν ἐχθρῶν.

Ἐπίσης ἐπὶ ῥάχει χρονικῶς ἔλαβον καὶ εἶδον ἀποδεικτικὸν παρὰ τοῦ ἐν Λάρνακι Ἰταλικοῦ Πρακτορείου.

— ἐκ τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν μου, ὁ μὲν πρεσβύτερος Σωκράτης, σπουδάζων ἐν Ἀθήναις ἀπὸ 1897, κατετάχθη εἰς Κρήτην μετ' ἄλλων Κυπρίων, ὡς ἐθελοντής, ὁ δὲ νεώτερος Κλεάνθης μαθητὴς ~~[illegible]~~ τοῦ Γυμνασίου [illegible], ἀπῆλθεν ὁμοίως μετ' ἄλλων μαθητῶν εἰς Θεσσαλίαν.

Αἱ ἐν Ἀθήναις συσκέψεις ϗ ἀποφάσεις.

Αὐθημερὸν μετέβην εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν, ὅπου ὁ Ι. Δραγούμης, ἀναμένων με, εἶχε καλέσει τοὺς προκρίτους τῶν Δωδεκανησίων πρὸς σύσκεψιν.

Μὲ ὑπεδέχθη μετὰ ἐκδήλου τῆς χαρᾶς, καὶ μετὰ τὰς δεούσας ἀμοιβαίας συστάσεις, ἀνεκοίνωσε τὸν σκοπὸν τῆς προσκλήσεώς μου ἐκ Κύπρου, ἐξῆρε καὶ τὴν προτέραν δρᾶσιν μου ἐν Ἰκαρίᾳ, καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μου διὰ τὴν Δωδεκάνησον, οἱ δὲ Δωδεκανήσιοι ἐξέφρασαν τὰς εὐχαριστίας αὐτῶν ἐπὶ τούτῳ· ὁ ἴδιος εἶπον ὅτι ἐχαιρόμην, εἶμαι εὐτυχὴς διότι ἐκλήθην ἵνα βοηθήσω πάσχοντας ἀδελφούς, ζητοῦντας βελτίωσιν τῆς τύχης αὐτῶν.

Εἶτα ἐφ᾽ ἱκανὸν χρόνον [illegible] συσκέψεις, καὶ ἐλήφθησαν αἱ βάσεις διὰ πᾶσαν περαιτέρω ἐνέργειαν ὑπὲρ τῆς Δωδεκανήσου. Ἰδίᾳ δὲ ἀπεφασίσθη

ἀπεφασίσθη ἡ σύστασις μονίμου ἐπιτροπείας ἐν Ἀθήναις ἵνα παρακολουθῇ τὰ συμβαίνοντα ἐν Δωδεκανήσῳ, καὶ ἀναλόγως ἐνεργῇ.

Τὴν νύκτα μετέβημεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰατροῦ Σκεύου Ζερβοῦ — Καλυμνίου — καὶ συνεσκέφθημεν διὰ τὰ περαιτέρω.

Πλὴν ἄλλων ἔκρινε νὰ ἐστέλλωνται καὶ σχετικαὶ ὁδηγίαι πρὸς τὰς ἐπιμελητείας τῆς Δωδεκανήσου. Πρὸς τοῦτο ἀπεφασίσθη ἡ ἄμεσος μετάβασις ἑνὸς εἰς τὰς Νοτίους Σποράδας — τρόπον τινὰ ὡς προδρόμου ἐμοῦ — τοῦ ἀντιπροσώπου τῶν Κασίων, καπετ. Ἀρβανιτοπούλου, [illegible] ἐπὶ τοῦ νῦν ἐν Σουέζ, ὅπου διετέλει Λιμενάρχης, καὶ πρόεδρος τῆς Κασιωτικῆς Κοινότητος, καὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ Συλλόγου τῶν Κασίων. Εἰς τὸν κ. Ἀρβανιτόπουλον μέχρις ὅτου νὰ ἔλθῃ πρῶτος ἐξ Ἰκαρίας, ἀπέστειλα ἐπιστολὴν πρὸς τὸν φίλον μου ἰατρὸν Ι. Μαλαχίαν, δι᾽ ἧς ἀνήγγελον αὐτῷ τὴν ἄφιξίν μου εἰς Ἀθήνας καὶ τὴν προσεχῆ μετάβασίν μου εἰς Ἰκαρίαν διότι [illegible] νὰ ἔχω αὐτὸν ὁ [illegible] ταξιδιώτης.

Σύμφωνα πρὸς τὰς ληφθείσας ἀποφάσεις, διεβιβάσθησαν ὁδηγίαι πρὸς τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπιτροπείαν τῶν Νησιωτῶν. Αὕτη ἐπωφεληθεῖσα τῆς ἐν Μελίτῃ παρουσίας Ἄγγλων ὑπουργῶν, ἐπεκαλέσθη τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν. Οὕτω διὰ τῶν ἐπιτηδείων ἐνεργειῶν, καὶ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ἀγγλίας ἀνεστάλη ἡ περαιτέρω προώθησις τῶν Ἰταλῶν, οἵτινες οὕτω δὲν κατέλαβον καὶ τὴν Ἴκαρον, ὡς εἶχον [illegible] ὕστερον οἱ Ἰταλοὶ ἐν ἀρχῇ.

Ἐν Ἀθήναις, πλὴν ἄλλων, κυρίως ἀπεφασίσθη καὶ ἡ ὑποβολὴ ὑπομνήματος πρὸς τὰς Δυνάμεις. Καὶ πρὸς τοῦτο ἔπρεπεν οἱ Δωδεκανήσιοι νὰ ἔστελλον ἀντιπροσώπους ἐξ ἑκάστης νήσου. Ἀλλὰ μετὰ δευτέραν σκέψιν εἰς τὸ ὑπόμνημα δὲ συμπεριελαμβάνοντο καὶ ἅπασαι αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαιοπελάγους.

Τὸ σχέδιον τοῦ ὑπομνήματος τῶν Αἰγαιοπελαγιτῶν.

Δι' αὐτοῦ δὲ περιεγράφετο ὁ νησιωτικὸς χαρακτὴρ τοῦ Νομοῦ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῶν νήσων, καὶ τὸ σχεδὸν ἀμιγὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Θὰ ἐξετίθετο τὸ προνομιακὸν καθεστὼς τῆς Δωδεκανήσου, ἡ χρῆσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἀλληλογραφίᾳ, καὶ ἐν τοῖς Δικαστηρίοις. Θὰ ἐγίνετο μνεία τῶν ἐν Τουρκίᾳ διοικητικῶν μεταρρυθμίσεων, ἰδίως ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Χάττι-Χουμαγιοὺν (1856) οὗτινος ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ὁ περὶ Νομαρχιῶν (Βιλαετίων) νόμος τοῦ 1863.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ αἴτησις τῆς ἑνώσεως τῶν νήσων μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἤθελε γεννήσει ζητήματα ἐπὶ τοῦ παρόντος ἄκαιρα, οἱ Νησιῶται δὲ περιωρίζοντο εἰς τὰς ἀναγκαίας πρὸς ἐπικύρωσιν τοῦ ἀτόμου ἐλευθερίας, ἤτοι Αὐτοδιοίκησιν τοπικὴν καὶ Αὐτονομίαν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ 23 ἄρθρου τῆς

τῆς Βερολινείου συνθήκης τοῦ 1878, τὸ ὁποῖον ὑποχρεόν τὴν Τουρκίαν ἵνα ἐφαρμόσῃ ἑκάστῃ τῶν Εὐρωπαϊκῶν αὐτῆς ἐπαρχιῶν, ὀργανισμοὺς συμφώνους καὶ πρὸς τὴν σύμβασιν τῆς Χαλέπας ἐν Κρήτῃ τοῦ 1868. Οἱ ὀργανισμοὶ δὲ οὗτοι θὰ συνετάσσοντο ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν νήσων καὶ θὰ ὑπεβάλλοντο τῇ ὑψηλῇ Πύλῃ, καὶ τότε μόνον θὰ ἐφηρμόζοντο ὅταν ἐνεκρίνοντο ὑπὸ διεθνοῦς Εὐρωπαϊκῆς ἐπιτροπείας. Ἰδιαιτέρως, εἰς τὸ διὰ τὴν Τουρκίαν ὑπόμνημα θὰ ἐζητεῖτο, συμφώνως ἄλλωστε καὶ πρὸς τὸ 23 ἄρθρον τῆς Βερολινείου συνθήκης, ὅπως ἀναγνωρισθῇ τὸ γνησίως καὶ καθαρῶς Ἑλληνικὸν ἁπασῶν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ ὁ ἰδιαίτερος αὐτῶν χαρακτὴρ ἐν τῷ συμπλέγματι τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐπομένως δὲ ἤθελον ὅπως τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ἀποτελέσῃ χωριστὸν θέμα ἢ Νομὸν

ἀπολαύοντα Αὐτοδιοικήσεως ἢ Αὐτονομίας ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν μὲν τοῦ Σουλτάνου, ἀλλὰ διοικούμενον ὑπὸ Χριστιανοῦ, καὶ δὴ Ἕλληνος Διοικητοῦ, καὶ τοπικῆς πολιτείας, χρώμενον τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὡς ἐπισήμῳ.

Ὁ Νομὸς οὗτος τῶν νήσων θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα ἀντιπροσωπείας ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Βουλῇ διὰ δέκα τουλάχιστον βουλευτῶν.

Ὡς πρὸς τὴν στρατιωτικὴν θητείαν νὰ ὑποχρεοῦνται μὲν πρὸς τοῦτο, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον, οἱ Αἰγαιοπελαγῖται νὰ ἀποτελέσουν ἴδια τάγματα, ἐν εἴδει συνοριοφυλακῆς τῶν νήσων, καὶ διοικούμενα ὑπὸ Χριστιανῶν ἀξιωματικῶν, νὰ χρησιμεύωσιν ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν φύλαξιν τῶν νήσων. Οὕτω δὲ καθοριζομένων τῶν πραγμάτων, ὁ ἐν ταῖς νήσοις Τουρκικὸς στρατὸς ἔπρεπε νὰ ἀποχωρήσῃ ὁριστικῶς ἐκ τοῦ Αἰγαίου πελάγους· διότι ἐκεῖ παραμένων, ἐκτὸς τοῦ ὅτι καθίστατο ἐπιβλαβὲς ὄργανον καταπιέσεως ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν, ἦτο καὶ ἄχρηστος, ὡς ἀπεδείχθη ἐν Ῥόδῳ κατὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν.